

Gemeente Amsterdam

Dienst Onderzoek en Statistiek

De ontwikkeling van jongeren die deelnemen aan het 8 tot 8 traject

Een vergelijking van de resultaten van de 0- en 1-meting

Projectnummer: 9100

In opdracht van: Projectbureau 8 tot 8

drs. Jolijn Broekhuizen

dr. Esther Jakobs

m.m.v. Ilse de Groot

Oudezijds Voorburgwal 300

1012 GL Amsterdam

Telefoon 020 251 0443

j.broekhuizen@os.amsterdam.nl

Postbus 658

1000 AR Amsterdam

Fax 020 251 0444

www.os.amsterdam.nl

Amsterdam, augustus 2010

Inhoud

Samenvatting en conclusie	5
Onderzoeksopzet en respons	5
Selecte onderzoeksgroep	5
Grote neiging tot sociaal wenselijke antwoorden	6
Problematische Ausgangssituatie 8 tot 8 jongeren bij start traject	6
Stabiliteit en positieve ontwikkelingen van crimineel gedrag	7
Wisselende ontwikkeling psychische en lichamelijke gezondheid	8
Wisselende ontwikkeling culturele oriëntatie	9
Verbetering in vrije tijdsbesteding en omgang met vrienden	9
Verbetering op het gebied van onderwijs en werk	10
Wisselende ontwikkeling gezinssituatie	10
Conclusie	11
Inleiding	13
Werkwijze 8 tot 8 project	13
Huidige onderzoek	14
0-meting	14
1-meting	15
Leeswijzer	15
1 Onderzoeksopzet, vragenlijst en (non)respons	17
1.1 Onderzoeksopzet	17
1.2 Respons	18
1.3 Interview jongere en ouder(s)	19
1.4 Achtergrondkenmerken 8 tot 8 jongeren	20
1.5 Non-respons analyse 0-meting	22
1.6 Non-respons analyse 1-meting	23
1.7 Vragenlijst	24
1.8 Sociale wenselijkheid (MCSDS)	26
2 Crimineel gedrag	27
2.1 Zelfrapportage crimineel gedrag	27
2.2 Waarneming ouders	32
2.3 Registratie crimineel gedrag	33
2.4 Samenvatting	34
3 Psychische en lichamelijke gezondheid	37
3.1 Welbevinden jongere	37
3.2 Psychische problematiek (SDQ)	40
3.3 Psychopathische persoonlijkheidskenmerken	45
3.4 Samenvatting	46
4 Sociaal-culturele oriëntatie	49

4.1 Culturele oriëntatie	49
4.2 Religie	50
4.3 Identificatie met Nederland(ers)	52
4.4 Nederlands spreken	53
4.5 De interculturele contacten	54
4.6 Ervaren discriminatie	55
4.7 Samenvatting	56
5 Contact met en invloed van vrienden	57
5.1 Peer pressure	57
5.2 Band met vrienden	58
5.3 Vrijtijdsactiviteiten	58
5.4 Delinquentie vrienden	60
5.5 Samenvatting	61
6 Onderwijs en werk	63
6.1 Opleidingsniveau	63
6.2 Spijbelen en schorsingen	64
6.3 Binding met school	65
6.4 Functioneren op school volgens leerkracht	65
6.5 Werk en geld	66
6.6 Samenvatting	67
7 Relatie met ouders en gezin	69
7.1 Stress bij opvoeding	69
7.2 Opvoeding (straffen en affectie)	71
7.3 Relatie ouders, gezinsklimaat en steun ouders	72
7.4 Inzicht in leven kind	73
7.5 Angst en depressie ouders (HSCL-25)	74
7.6 Samenvatting	75
8 Interviews coaches	77
8.1 De coach en het netwerk	77
8.2 Verloop van het traject	79
8.3 Effecten en voorwaarden voor succes	83
Bijlage 1	89
Literatuurlijst	91

Samenvatting en conclusie

In februari 2009 is het project 'van 8 tot 8 arrangement' van start gegaan, met als doel zogenaamde risicjongeren van 8.00 en 20.00 uur te begeleiden om te voorkomen dat deze jongeren 'afglijden' tot de criminaliteit. Het project betreft een zogenaamde 'selectieve interventie', bij een risicogroep wordt getracht een problematische ontwikkeling te voorkomen. DMO heeft aan O+S gevraagd door middel van een 0- en 1-meting na te gaan of het 8 tot 8 project bepaalde ontwikkelingen teweeg heeft gebracht.

Onderzoekopzet en respons

De 8 tot 8 jongeren zelf, alsmede hun ouders en leerkrachten maken deel uit van zowel de 0-meting als de 1-meting. Op T1 hebben ook interviews met alle 8 tot 8 coaches plaatsgevonden. De ouders, jongeren en 8 tot 8 coaches zijn persoonlijk door enquêteurs (afkomstig van ERC research, Labyrinth en O+S) geïnterviewd. Leerkrachten zijn online, telefonisch en schriftelijk benaderd.

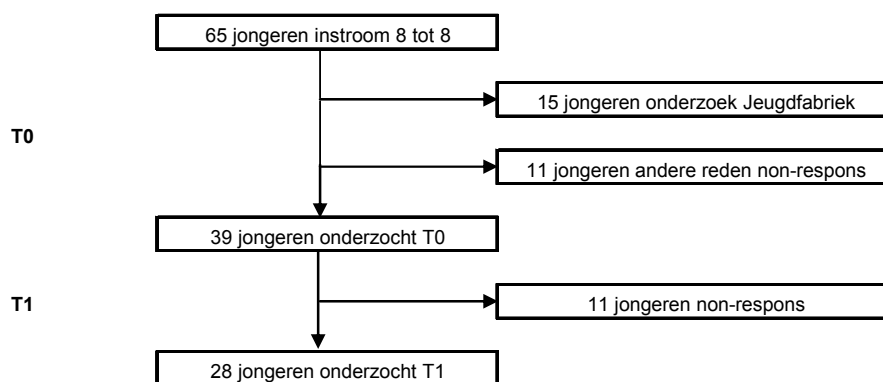
Voor de 0-meting zijn 65 jongeren benaderd, alsmede hun ouders en leerkrachten. Van de jongeren heeft 60% aan het onderzoek meegewerkt (39 jongeren), van de ouders 48% (31 ouders). De benadering van leerkrachten leverde enkele moeilijkheden op, waardoor er van hen maar 10 aan het onderzoek hebben deelgenomen. Van de 39 jongeren die op T0 aan het onderzoek hebben deelgenomen, hebben er op T1 28 wederom meegewerkt (72% respons). Van de ouders hebben er 25 meegedaan (64%), van de leerkrachten 22 (56%). Hiernaast zijn alle jongerencoaches geïnterviewd.

Het merendeel van de aan het onderzoek deelnemende jongeren is van allochtone herkomst (vooral Marokkaans) en man. De leeftijd varieert op T1 tussen de 8 en 19 jaar.

Selecte onderzoeksgroep

Aan dit onderzoek heeft een selecte groep 8 tot 8 jongeren deelgenomen. Ten eerste hebben non-respons analyses bij de 0-meting uitgewezen dat de groep 8 tot 8 jongeren die aan dit onderzoek mee hebben gewerkt op enkele punten significant verschillen van de niet-deelnemers. Zo gingen de 8 tot 8 jongeren in dit onderzoek op T0 bijvoorbeeld vaker naar school, waren wat jonger en zitten minder vaak in een zorgtraject dan de niet-deelnemende jongeren. Dit laatste wordt hoogstwaarschijnlijk (deels) veroorzaakt omdat coaches bij vermoedelijke psychische problematiek hebben aangegeven de voorkeur te geven aan deelname van de jongere aan het parallel lopende onderzoek van de Jeugdfabriek. Hierdoor hebben 15 jongeren niet aan het O+S onderzoek deelgenomen.

Figuur 1 Selectie van respondenten in het huidige onderzoek

Ten tweede geven non-respons analyses bij de 1-meting een indicatie dat relatief veel jongeren met een wat zwaardere problematiek (gedrags- en emotionele problemen, eerder politiecontact) niet meer aan de 1-meting hebben deelgenomen. Er is dus sprake van een selectieve uitval uit het onderzoek.

Van de oorspronkelijke groep 8 tot 8 jongeren heeft dus een select deel meegedaan aan de 0-meting en daarvan weer een select deel met de 1-meting. Dit heeft mogelijk een effect op de resultaten van dit onderzoek. De ontwikkeling van de groep jongeren die op zowel T0 als T1 onderzocht zijn, is mogelijk anders dan de ontwikkeling van de gehele groep 8 tot 8 jongeren.

Grote neiging tot sociaal wenselijke antwoorden

De scores van de 8 tot 8 jongeren op de Marlowe Crowne Social Desirability Scale laten zien dat deze jongeren een sterke neiging hebben om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Deze neiging tot het geven van sociaal wenselijke antwoorden is toegenomen tussen de twee metingen (T0 en T1).

Het is belangrijk dit bij alle bevindingen van dit onderzoek in het achterhoofd te houden. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat er sprake is van onderrapportage van crimineel gedrag, na het traject nog meer dan voor het traject, om aan de wensen van de coach en het 8 tot 8 traject tegemoet te komen. Tegelijkertijd kan er op dit terrein ook juist sprake van overrapportage zijn, omdat de jongere stoer wil doen, aan de 'wensen' van zijn 'peers' tegemoet wil komen.

Problematische uitgangssituatie 8 tot 8 jongeren bij start traject

In de rapportage '*Jongeren 8 tot 8 project, instroom 2009*' zijn de resultaten van de 0-meting weergegeven. In deze paragraaf worden de belangrijkste conclusies van dit rapport herhaald, om een beeld te schetsen van de uitgangssituatie van de (39) 8 tot 8 jongeren bij de start van het traject.

In de *thuisituatie* heerste volgens de jongere bijvoorbeeld een goede sfeer, maar er vond ook geregeld ruzie plaats. Ouders gaven aan stress te ervaren in de opvoeding en door de lage sociaal economische positie van het gezin waren de hulpbronnen die de jongere tot zijn beschikking heeft beperkt.

De 8 tot 8 jongeren gingen wel naar *school*, maar ze volgden daar vaak een laag opleidingsniveau. Verder rapporteerde een deel van hen zich op school te vervelen en volgens leerkrachten liepen de 8 tot 8 jongeren soms achter op de lesstof. De jongeren bleken verder soms met concentratieproblemen te kampen, die leren in de klas belemmerden. Naast deze concentratieproblemen kwamen er op nog twee andere gebieden *psychische problemen* naar voren. Gedragsproblemen werden geregeld gerapporteerd (door zowel de jongere zelf als de ouder en de leerkracht) en er was daarnaast ook een indicatie van emotionele problematiek bij de 8 tot 8 jongeren. De 8 tot 8 jongeren hadden aan de ene kant een goede band met hun *vrienden*. Deze vrienden bleken echter wel in een aantal gevallen crimineel actief te zijn. De jongeren lieten zich dus in met deviante jongeren, voor wiens invloed ze, zo laten de onderzoeksresultaten zien, meer dan gemiddeld ontvankelijk waren.

De allochtone 8 tot 8 jongeren (de meerderheid van de totale groep) waren sterk op de *eigen cultuur* gericht. Ze hadden een sterk religieuze overtuiging en instelling en gaan vaak om met kinderen van hun eigen herkomst. Thuis werd weinig Nederlands gesproken. Doordat de allochtone 8 tot 8 jongeren zich desondanks wel in de Nederlandse samenleving staande dienden te houden, was er sprake van ambivalente acculturatie.

Er was, kort samengevat, bij de start van het 8 tot 8 traject sprake van een groep kwetsbare jongeren met problemen op meerdere gebieden.

Stabiliteit en positieve ontwikkelingen van crimineel gedrag

Het hoofddoel van het 8 tot 8 project is het criminele gedrag van jongeren te stoppen of aanmerkelijk te verminderen, waardoor zij minder hinderlijk in de openbare ruimte aanwezig zijn. Tevens is het project er op gericht de doorstroom vanuit 'de lichte naar de zwaardere doelgroep' te voorkomen (Van Montfoort et al. 2009).

Bij het merendeel van de jongeren is geen sprake van een ontwikkeling in het plegen van de wat meer serieuze delicten (20 van de 28 jongeren). Van deze 20 jongeren hebben er 13 op zowel T0 als T1 geen delicten gerapporteerd. Zeven hebben dit op beide momenten wel en evenredig veel. Bij acht jongeren is er dus wel sprake van een ontwikkeling gedurende het 8 tot 8 project: bij vijf jongeren is er een afname van crimineel gedrag, bij drie jongeren een toename.

De politieregistraties van crimineel gedrag laten ook veel stabiliteit zien: bij 27 van de 39 jongeren is er geen ontwikkeling. Deze jongeren hadden al contact met de politie en dat is zo gebleven (12) of hadden geen contact met de politie en hebben dat ook niet gekregen (15). Bij de 11 jongeren waarbij er wel een verandering heeft plaatsgevonden is er vaker sprake van een positieve dan van een negatieve ontwikkeling (9 versus 2 jongeren).

De ouders van de 8 tot 8 jongeren geven ten slotte vaker aan dat ze een afname van crimineel gedrag bij hun kind zien (7) dan geen verandering (6).

De coaches verwachten op het preventieve gebied van openbare orde en veiligheid veel te bereiken door het verbeteren van de leefgebieden: school, vrije tijd, gezin. Als een jongere echter al wat verder is in zijn criminele carrière, geeft het merendeel van de coaches aan hier weinig tot niets in te kunnen betekenen. Zij geven aan dat er voor deze jongeren, die zij eigenlijk ook niet tot de doelgroep van 8 tot 8 rekenen, meer repressieve interventies nodig zijn.

Wisselende ontwikkeling psychische en lichamelijke gezondheid

Drie meetinstrumenten zijn gebruikt om de ontwikkeling van de jongere op het gebied van psychische en lichamelijke gezondheid in kaart te brengen: de SF-12, de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) en de Youth Psychopathic Traits Inventory (YPI). Het beeld dat naar voren komt is zeer divers. De gegevens die door de jongere zelf zijn aangeleverd, laten zien dat er op enkele terreinen een lichte verslechtering heeft plaatsgevonden (bijvoorbeeld meer emotionele problemen en belemmeringen thuis door moeilijkheden) terwijl er op enkele andere terreinen juist sprake is van een lichte verbetering (bijvoorbeeld in prosociaal gedrag of de mate van impulsieve-onverantwoordelijke instelling). De informatie die door de ouders en leerkrachten verstrekt is, is wel allemaal positief: op vier gebieden zien zij een lichte verbetering bij de 8 tot 8 jongere.

De coaches geven aan op twee manieren bij te dragen aan een succesvolle belegging van de zorg. Ten eerste rapporteren ze te weten welke zorgvorm voor welke pupil passend is. Als zij het gevoel hebben dat er sprake is van psychische problemen bij een pupil of de ouders, proberen zij zo goed en snel mogelijk uit te (laten) zoeken wat er aan de hand is. De coaches zijn in dit kader tevreden over de Jeugdfabriek: de jongeren worden snel getest en deze testen leveren veel informatie op waarmee ze de juiste zorg voor de pupil kunnen regelen. Ten tweede rapporteren de coaches dat ze nog in de gaten houden of de pupillen zich aan de afspraken houden die ze met de hulpverlening maken.

De ontwikkeling van psychische en lichamelijke gezondheid gedurende het 8 tot 8 traject (T0-T1) is wisselend voor de 8 tot 8 jongeren in dit onderzoek. Op sommige indicatoren lijkt er sprake van een lichte verbetering, op andere indicatoren van een lichte verslechtering van de situatie. Mogelijk wordt dit veroorzaakt doordat de jongeren die zowel aan de T0 als de T1 meting hebben meegewerkt minder psychische problemen lijken te hebben dan de gehele 8 tot 8 doelgroep. Op T0 werden jongeren met veel psychische problematiek namelijk door de Jeugdfabriek onderzocht en ook op T1 is er sprake van een selectieve non-respons van jongeren met psychische problemen. Een andere mogelijkheid is echter dat het moeilijk is om in een relatief kort tijdbestek van een jaar invloed uit te oefenen op de psyche van jongeren.

Wisselende ontwikkeling culturele oriëntatie

De culturele oriëntatie van de 8 tot 8 jongeren is in kaart gebracht door na te gaan in hoeverre de jongeren differentiëren tussen seksen, hechten aan familiebanden, een religieuze instelling hebben en contacten onderhouden met jongeren met een andere herkomst. Deze oriëntatie maakt geen deel uit van de 8 tot 8 aanpak. Toch komen er enkele interessante bevindingen uit het onderzoek naar voren.

Aan de ene kant lijken 8 tot 8 jongeren zich tussen T0 en T1 wat meer naar de Nederlandse maatschappij te hebben gevoegd. Ze hebben een wat meer moderne instelling gekregen, gaan minder vaak naar moskee, hun geloofsbeleving is iets verminderd en ze spreken meer Nederlands met vrienden en broers en zussen. Aan de andere kant vindt echter 25% van de islamitische 8 tot 8 jongeren op T1 dat moslims in Nederland mensen tot de islam moeten bekeren (een toename vanaf T0, 18%) en vindt 65% (in vergelijking tot 22% op T0) dat moslimkinderen naar een islamitische school moeten kunnen. Hiernaast is er bij de eind van het 8 tot 8 traject een groter aandeel 8 tot 8 jongeren dat zich voor 0% Nederlands voelt dan bij de start.

Verbetering in vrije tijdsbesteding en omgang met vrienden

In het onderzoek is ook nagegaan in hoeverre de 8 tot 8 jongeren te maken hebben met peer-pressure, of ze een goede band met hun vrienden hebben, wat voor vrijetijdsactiviteiten ze ondernemen en of ze omgaan met criminele vrienden.

Uit de enquêtes onder jongeren en hun ouders blijkt dat het aantal risicofactoren op dit terrein sterk is verminderd gedurende het traject. De 8 tot 8 jongeren ervaren minder peer-pressure, gaan vaker naar een sport- of andere vereniging, de omgang met criminele vrienden is afgenomen en ook de leerkracht ziet vooral positieve ontwikkelingen.

In overeenstemming hiermee, geven de coaches aan vooral op het leefgebied 'vrije tijd' een bijdrage te kunnen leveren. De coaches zeggen relatief snel en eenvoudig een goede vrijetijdsbesteding voor een jongere te kunnen regelen. Ze weten waar de subsidie te 'halen' is en helpen ouders de juiste wegen te bewandelen om daar aanspraak op te maken. Volgens de coaches levert dit (onder andere) op dat de jongere iets anders met zijn tijd doet dan hangen op straat.

Dit laatste blijkt echter niet uit de interviews met de jongeren zelf. Het aantal jongeren dat ongestructureerde vrijetijdsbestedingen buitenshuis heeft (vooral op straat afspreken met vrienden) is maar iets afgenomen tussen T0 en T1. De coaches geven in lijn met dit beeld zelf ook het volgende aan: 'Zo lang een jongere in dezelfde straat blijft wonen, zal de groep aan hem blijven trekken'. De belangrijkste ontwikkeling in vrijetijdsbesteding is de toename van deelname aan sport- en andere verenigingen en de afname van het bezoeken van vrienden thuis.

Op basis van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat het 8 tot 8 traject op het gebied van vrije tijd en vrienden een verandering teweeg heeft gebracht, maar dat het heel lastig is om het 'hangen op straat' bij alle jongeren tegen te gaan.

Verbetering op het gebied van onderwijs en werk

Op het gebied van werk en financiën blijkt dat het aantal 8 tot 8 jongeren met een baan(tje) is toegenomen. Een vergelijkbaar (groot) aandeel jongeren geeft aan van hun inkomsten rond te kunnen komen. Op het gebied van school is er vooral sprake van positieve veranderingen bij de 8 tot 8 jongeren. Het aantal 8 tot 8 jongeren dat naar school gaat is toegenomen, ze rapporteren minder vaak geschorst te worden, vervelen zich veel minder vaak op school en functioneren ook volgens de leraar beter op school. Gegevens van het projectbureau laten zien dat het spijbelgedrag van de jongeren is afgenomen gedurende het 8 tot 8 traject. De jongeren zelf rapporteren juist meer spijbelgedrag.

Ook de coaches zeggen op schoolgebied veel te betekenen. De coaches geven aan de jongere bijvoorbeeld te helpen bij het kiezen van een passende opleiding en het stellen van toekomstdoelen, waardoor de motivatie voor school stijgt. Een ander voorbeeld dat door de coaches naar voren wordt gebracht is het verminderen van spijbelgedrag of wangedrag op school. Opmerkelijk in dit kader, is dat het spijbelgedrag van de aan dit onderzoek deelnemende 8 tot 8 jongeren volgens henzelf is toegenomen.

Gedurende het 8 tot 8 traject is de situatie van de 8 tot 8 jongeren die aan dit onderzoek hebben deelgenomen dus verbeterd op het gebied van school en werk

Wisselende ontwikkeling gezinssituatie

Verschillende instrumenten, waaronder de NOSIK en de NOV zijn afgenomen om de relatie van de 8 tot 8 jongeren met zijn of haar ouders in beeld te brengen. Aan de ene kant komen er positieve ontwikkelingen gedurende het project naar voren. Zo geven de ouders bijvoorbeeld aan dat hun kind makkelijker te kalmeren is als hij/zij overstuur is en ze geven minder vaak aan dat 'vader of moeder zijn van dit kind moeilijker is dan verwacht'. Een andere positieve verandering is dat de ouders het kind minder vaak een draai om de oren geven of een tik als het kind iets doet dat niet mag.

Aan de andere kant komt naar voren dat er wat minder sprake is van affectie van de ouder voor het kind en één derde van de ouders maakt zich nog wel zorgen om de dingen die het kind doet. Hiernaast, lijkt de band tussen de 8 tot 8 jongere en zijn/haar vader minder sterk te zijn geworden en aan het einde van het 8 tot 8 traject rapporteert 29% van de jongeren dat er thuis vaak ruzie is (dit betrof bij de 0-meting nog 21%).

Veel coaches geven aan hun begeleiding te richten op het betrekken en activeren van de ouders, maar ook op het leren communiceren van de ouders met hun kinderen. Daarvoor verwijzen de coaches regelmatig door naar opvoedcursussen. Een coach stelt dat het creëren van een stabiel gezin en opvoedvaardigheden voor de ouders de enige manier is om 'duurzame veranderingen' te bereiken.

Conclusie

Het hoofddoel van het 8 tot 8 traject is bij risicojongeren de ontwikkeling van een criminele carrière te voorkomen. De criminaliteit van de deelnemende jongeren dient ofwel te verminderen, ofwel stabiel te blijven (zodat er geen doorstroom plaatsvindt van een lichte naar een zwaardere doelgroep). De bevindingen in de huidige rapportage laten zien dat het 8 tot 8 traject bij deze (selecte) onderzoeksgroep vooral in het laatste geslaagd is. Bij een groot aantal jongeren is het criminele gedrag stabiel, dus niet toegenomen. Bij een kleiner aandeel is er ook sprake van een afname van criminaliteit.

De 8 tot 8 coaches geven aan dat ze vooral potentie tot verbetering zien bij jongeren die nog in de 'criminele kinderschoenen' staan. Bij hen is het nog mogelijk preventieve maatregelen in te zetten, niet alleen repressieve. Zoals eerder gesteld, is het 8 tot 8 project ook specifiek ontwikkeld voor jongeren die een risico lopen om problemen te ontwikkelen, het betreft een zogenaamde selectieve interventie. Uit het interviews met de coaches blijkt echter dat er zich ook jongeren met een zwaardere problematiek in de 8 tot 8 aanpak bevinden. Voor hen zou eerder een 'indicatieve interventie' (voor hoge risico individuen, waarbij er reeds sprake is van aanwezige symptomen) van toepassing zijn. Het is dus van belang de doelgroep van het 8 tot 8 project goed in de gaten te houden bij de instroom van nieuwe jongeren.

De 8 tot 8 coaches zetten op verschillende terreinen in om preventie tegen crimineel gedrag te bieden. Vooral op het gebied van vrije tijd en omgang vrienden en op het terrein van werk en onderwijs komen hier positieve resultaten uit naar voren. Ondanks dat niet alle risicofactoren bij de onderzochte 8 tot 8 jongeren zijn verdwenen, is een groot aantal wel afgenomen.

Tabel 2 Samenvatting bevindingen ontwikkeling 8 tot 8 jongeren gedurende het 8 tot 8 traject

	ontwikkelingen
criminaliteit	+
psychische en lichamelijke gezondheid	0
vrijtijdsbesteding en omgang vrienden	+
onderwijs en werk	+
gezinssituatie	0
<hr/>	
+ lichte verbetering van de situatie	
0 geen verandering, wisselende bevindingen	

De resultaten binnen het gezin en in de psychische en lichamelijke gezondheid zijn minder eenduidig. Op sommige factoren is er sprake van een verbetering, op andere juist van een verslechtering. Mogelijke reden hiervoor, is dat juist bij deze twee gebieden de rol van de coach veelal beperkt blijft tot een verwijzing naar de juiste hulpverlening (Van Montfoort et al. 2009).

Inleiding

Op 6 november 2007 heeft het Amsterdamse college van Burgemeester en Wethouders aan de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, de Dienst Werk en Inkomen, de afdeling Openbare Orde en Veiligheid van de Bestuursdienst en de GGD de opdracht gegeven een nieuwe gemeentelijke aanpak te ontwikkelen om overlast op straat terug te dringen en de aanwas van nieuwe wetsovertreders te voorkomen. Naar aanleiding hiervan is in februari 2008 het pilotproject 'van 8 tot 8 arrangement' gestart.

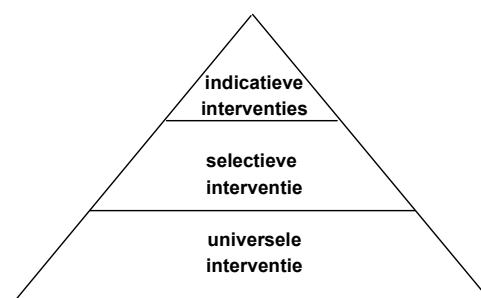
Werkwijze 8 tot 8 project

Het 8 tot 8 project is een intensieve en wijkgerichte aanpak met als einddoel het (beginnende) delinquente gedrag en de eventuele deelname aan hinderlijke of overlastgevendende groepen door jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 17 jaar te stoppen of aanzienlijk te verminderen. De doelstelling van de pilot 8 tot 8 arrangement is om jongeren van 8.00 tot 20.00 uur van maandag tot en met vrijdag zodanig te volgen en te begeleiden dat het voor hun vrijwel onmogelijk is om op straat rond te hangen en hinder te veroorzaken. Per 8 tot 8 jongere wordt hiertoe een 'coach' aangewezen. Het gezin waar de jongere uitkomt, wordt ook bij de aanpak betrokken (Van Montfoort 2009).

De doelgroep van het 8 tot 8 project zijn jongeren die een groot risico lopen om met de politie in contact te komen en/of af te glijden en jongeren tegen wie voor de eerste keer een proces verbaal is opgemaakt waaraan een straf is gekoppeld. Risicjongeren en firstoffenders die een te zware of juist een te lichte probleemjongere zijn, worden niet geselecteerd.

Het Amerikaanse Institute of Medicine (1994)¹ onderscheidt drie niveaus van interventies: een universele interventie (voor de hele populatie) een selectieve interventie (voor diegenen die een risico lopen om problemen te ontwikkelen) en een indicatieve interventie (voor hoge risico individuen, waarbij er reeds sprake is van aanwezige symptomen). Deze niveaus worden in figuur 1 weergegeven. Het 8 tot 8 project kan tot de tweede groep van preventie maatregelen gerekend worden: de selectieve interventie.

Figuur 1 Niveaus van interventie

¹ Patricia J. Mrazek and Robert J. Haggerty (1994) Reducing Risks for Mental Disorders: Frontiers for Preventive Intervention Research. Washington, D.C.: National Academy Press

Uitgangspunten van het project zijn²:

1. Door middel van intensieve begeleiding van de jongeren door de coach en samenwerking met hun ouders ervoor zorgen dat de jongeren alternatief gedrag kunnen ontwikkelen binnen sociaal geaccepteerde grenzen.
2. Ouders blijven primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen.
3. De coach zit dicht op het gezin, maar staat er niet boven.
4. Een positieve insteek staat voorop, de aanpak sluit aan bij mogelijkheden en sterke kanten van jongere en gezinsleden.
5. De coach betreft zowel het netwerk van de jongere als het netwerk van voorzieningen in de aanpak.
6. Binnen 8 tot 8 is er aandacht voor onderwijs, werk, huiswerk, sport en andere vrije tijdsactiviteiten.
7. De coach van 8 tot 8 is een 'spin in het web'. Hij analyseert, coördineert en volgt of hulp voor jongere en gezin daadwerkelijk wordt ingezet.

Een jongere wordt 'ontslagen' uit het 8 tot 8 traject wanneer geconstateerd wordt dat hij of zij inmiddels voldoende basis heeft om via de normale route te werken aan de toekomst.

Huidige onderzoek

DMO heeft O+S gevraagd om onderzoek te doen naar jongeren die sinds februari 2009 gestart zijn met een 8 tot 8 arrangement. Deze jongeren wonen in de voormalige stadsdelen Geuzenveld-Slotermeer, Osdorp, Slotervaart en Zeeburg.

Voor het onderzoek zijn gegevens bij de 8 tot 8 jongeren zelf, hun ouders en hun leerkrachten verzameld. De 0-meting (nulmeting) vond plaats bij de start van het traject, de 1-meting op het moment dat de jongeren uit het project stroomden.

Doel van het onderzoek is te kunnen bepalen in hoeverre de situatie van de jongeren gedurende het 8 tot 8 traject is veranderd. Zijn er bijvoorbeeld ontwikkelingen in de situatie op het gebied van onderwijs, vrije tijd en het gezin?

0-meting

De nulmeting van het onderzoek stond centraal in de rapportage: *Jongeren 8 tot 8 project, instroom 2009, Resultaten van de 0-meting*. In deze rapportage is ingegaan op de situatie van de 8 tot 8 jongeren bij de start van het project. Om de resultaten van het onderzoek te kunnen duiden wordt bij deze nulmeting gebruik gemaakt van zogenaamde referentiecijfers uit andere onderzoeken. Heel grofweg kon uit deze 0-meting geconcludeerd worden dat de jongeren in het 8 tot 8 traject op het moment dat dit onderzoek werd uitgevoerd een risico liepen om crimineel gedrag te initiëren, dan wel te continueren door de problemen waar ze op meerdere terreinen mee te maken hebben.

---

² Overgenomen uit: Aanpak 8 tot 8 (Van Montfoort, 2009).

1-meting

Vanaf februari 2010 heeft de zogenaamde '1-meting' plaatsgevonden, waarin de jongeren die bij de 0-meting zijn geënquêteerd opnieuw geïnterviewd zijn. Ook de ouders en leerkrachten van de 8 tot 8 jongeren zijn wederom in het onderzoek betrokken. De 1-meting is zo spoedig mogelijk na het uitstromen van de jongere uit het 8 tot 8 traject uitgevoerd. In deze meting zijn ook alle 8 tot 8 coaches geïnterviewd.

Door de informatie uit de eerste en de 1-meting naast elkaar te leggen, is het mogelijk om na te gaan in hoeverre de situatie van de 8 tot 8 jongeren op verschillende terreinen (zoals gezin, werk, criminaliteit) gewijzigd is sinds de start van het 8 tot 8 traject.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de onderzoeksopzet, de vragenlijst en de (non)respons. Hoofdstuk 2 bespreekt criminele gedrag van de 8 tot 8 jongeren en in hoofdstuk 3 komt de psychische en lichamelijke gezondheid aan de orde. In hoofdstuk 4 staat de sociaal-culturele oriëntatie van de jongere centraal, gevolgd door contact met en invloed van vrienden in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 bespreekt de school en werksituatie van de jongere en in hoofdstuk 7 wordt ingegaan op de relatie die de 8 tot 8 jongere met zijn/haar ouders en gezin heeft. In hoofdstuk 8 staan ten slotte de interviews met de 8 tot 8 coaches centraal.

1 Onderzoeksopzet, vragenlijst en (non)respons

Dit hoofdstuk gaat in op de onderzoeksopzet, de vragenlijst en de respons van het onderzoek. Ook wordt aandacht besteed aan de non-respons analyses waarmee is nagegaan of de jongeren die niet mee hebben gedaan aan het onderzoek op bepaalde kenmerken 'afwijken' van de jongeren die wel hebben meegewerkt. Indien de jongeren die niet hebben meegedaan aan het onderzoek bijvoorbeeld meer crimineel zijn, dan zijn de bevindingen van dit onderzoek minder goed te generaliseren naar de gehele groep 8 tot 8 jongeren.

1.1 Onderzoeksopzet

Van februari t/m juli 2009 is de 0-meting van het onderzoek onder de 8 tot 8 jongeren zelf, één ouder van de 8 tot 8 jongere en zijn/haar mentor of leerkracht uitgevoerd. De 1-meting, uitgebreid met interviews met 8 tot 8 coaches, vond plaats van maart t/m juli 2010.

Onderzoek jongere en ouders

De interviews met de jongeren en ouders bij de eerste meting vonden zo snel mogelijk na de start van het 8 tot 8 traject plaats en zijn uitgevoerd door erc.research (een Rotterdams bureau dat is gespecialiseerd in de uitvoering van multicultureel onderzoek en veldwerk), door Labyrinth (een onderzoeksbureau uit Utrecht) en door medewerkers van O+S. Bij het tweede meetmoment zijn alle interviews, zo snel mogelijk na de uitstroom uit het 8 tot 8 traject, uitgevoerd door medewerkers van O+S. Alle interviewers zijn gedurende een uur à anderhalf uur geïnstrueerd over de wijze waarop de interviews afgenomen dienden te worden (bijvoorbeeld over sociaal wenselijk antwoorden en de sfeer tijdens een gesprek). Ook hebben zij deze informatie schriftelijk verstrekt gekregen.

De afspraken voor de interviews werden gemaakt door de coaches in overleg met het projectbureau van het 8 tot 8 project³, met O+S en met de enquêteur. Als beloning voor hun medewerking aan de 0-meting kregen de 8 tot 8 jongeren €10 vergoeding. Na deelname aan de 1-meting hebben zij €15 vergoeding gekregen in de vorm van een cadeaubon.

De interviews werden geïntroduceerd als onderdeel van het 8 tot 8 traject. De coaches die de jongeren begeleidden hebben de ouders en jongere om medewerking gevraagd. Voor de interviews met kinderen jonger dan 16 jaar is toestemming aan de ouders gevraagd. Aan jongeren die 18 jaar of ouder waren is toestemming gevraagd voor de interviews met hun ouder en leerkracht.

---

³ Het bureau dat leiding geeft aan de coaches die de jongeren in het 8 tot 8 project begeleiden.

Op beide meetmomenten hebben de jongeren exact dezelfde vragenlijst ingevuld. Hetzelfde geldt voor de ouders die op zowel T0 (0-meting) als T1 (1-meting) aan het onderzoek hebben deelgenomen. Ouders die alleen op T1 aan het onderzoek hebben meegedaan, kregen een aangepaste vragenlijst voorgelegd. Het is bij deze ouders namelijk niet mogelijk de ontwikkeling van de jongere in kaart te brengen door de gegevens van beide metingen naast elkaar te leggen. In de vragenlijst van deze ouders werd daarom rechtstreeks gevraagd naar de ontwikkelingen die tussen T0 en T1 hebben plaatsgevonden. Deze verschillende groepen respondenten worden in de rapportage afzonderlijk besproken.

Onderzoek leerkracht

Van de jongeren die op de lagere school zitten, is op zowel T0 en T1 de klassenleraar gevraagd om aan het onderzoek mee te doen, van de jongeren op de middelbare school de mentor. De vragenlijst voor de leerkrachten/mentoren is een stuk korter dan beide andere vragenlijsten. Daarom is er in eerste instantie voor gekozen dit deel van het onderzoek online uit te voeren. Het bleek echter lastig voor de coaches om de e-mailadressen van de leraren te bemachtigen. Door de lage respons is er voor gekozen de leerkrachten ook telefonisch te benaderen en de mogelijkheid te bieden de vragenlijst schriftelijk in te vullen. Evenals bij de ouders die op T0 niet aan het onderzoek hebben deelgenomen, geldt dat de leerkrachten die alleen op T1 deelnamen een vragenlijst ingevuld hebben waar de ontwikkeling van de jongere centraal stond.

1.2 Respons

Van de 65 jongeren die bij de 0-meting voor het onderzoek zijn benaderd, hebben er 39 meegewerkt, een respons van 60%. De medewerking onder de ouders van de 8 tot 8 jongeren lag wat lager: 31 ouders hebben deelgenomen aan het onderzoek, een respons van 48%. Van de leerkrachten hebben er 10 aan het onderzoek meegewerkt.

Tegelijkertijd met de 0-meting van dit onderzoek, is ook een onderzoek uitgevoerd door de Jeugdfabriek. Het was de bedoeling dat de Jeugdfabriek alleen jongeren zou onderzoeken die al in een 8 tot 8 traject waren opgenomen (de zogenaamde 'oude instroom'). Enkele jongeren die nieuw ingestroomd zijn, zijn echter ook door de Jeugdfabriek onderzocht. Het onderzoek van de Jeugdfabriek was gericht op het vaststellen van eventuele psychische problemen. De 8 tot 8 coaches hebben een aantal jongeren naar de Jeugdfabriek gestuurd, omdat zij vermoedden dat daar sprake van was. Het onderzoek van de Jeugdfabriek had als voordeel dat dit een passend (behandeling-) advies voor de deelnemende jongere oplevert. De jongerencoaches hebben aangegeven hierdoor soms liever een jongere in het onderzoek van de Jeugdfabriek te hebben laten deelnemen in plaats van aan het huidige onderzoek. Dit leidde tot een kleinere beschikbare onderzoeksgroep voor het huidige onderzoek.

Bij de 1-meting hebben van de 39 jongeren 28 weer aan het onderzoek meegewerkt (72%). Van de ouders hebben er bij deze tweede meting 25 meegewerkt (64%), van de leerkrachten 22 (56%).

1.3 Interview jongere en ouder(s)

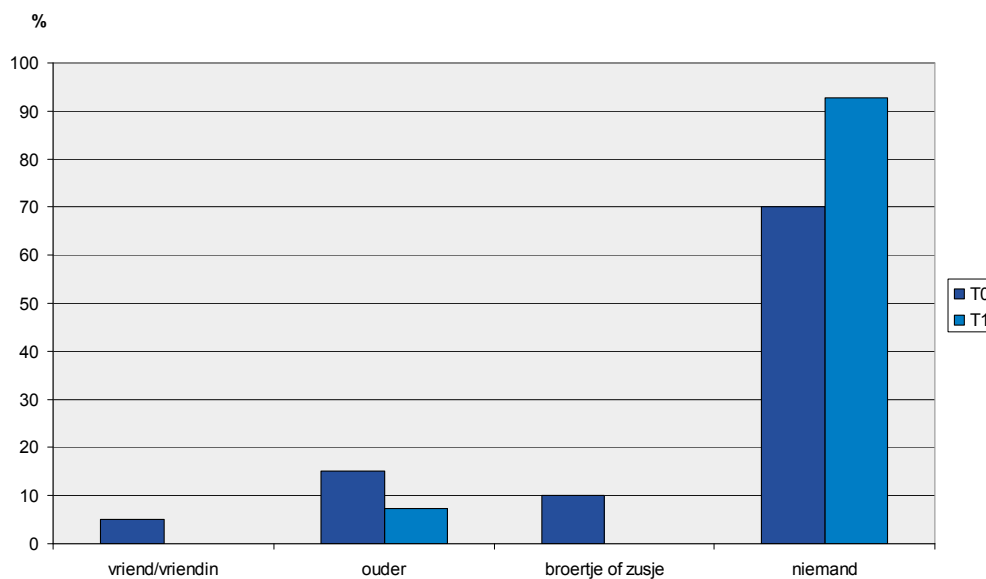
Onderzoek jongere

De coach van de 8 tot 8 jongere introduceerde de enquêteur bij de 8 tot 8 jongere. De jongerencoach was daarom bij het begin van het gesprek aanwezig, maar niet tijdens het interview.

Bij het merendeel van de gesprekken op T0 en T1 was er buiten de enquêteur en de 8 tot 8 jongere, zoals afgesproken, niemand aanwezig (zie figuur 1.1). In het geval er toch een derde persoon aanwezig was bij het interview werden hier verschillende redenen voor gegeven. Enkele voorbeelden:

- Er was geen plek in het buurthuis
- Neefje was tv aan het kijken
- Omdat hij niet alle vragen snapte en zijn moeder de lijst al had ingevuld en kon helpen
- De respondent moest streng aangepakt worden door zijn moeder, want hij werkte niet goed mee uit zichzelf. Ik was blij dat zij er was.

Figuur 1.1 Aanwezigheid van anderen tijdens het interview van de jongere, T0 en T1 (resp. n=39, n=28, procenten)

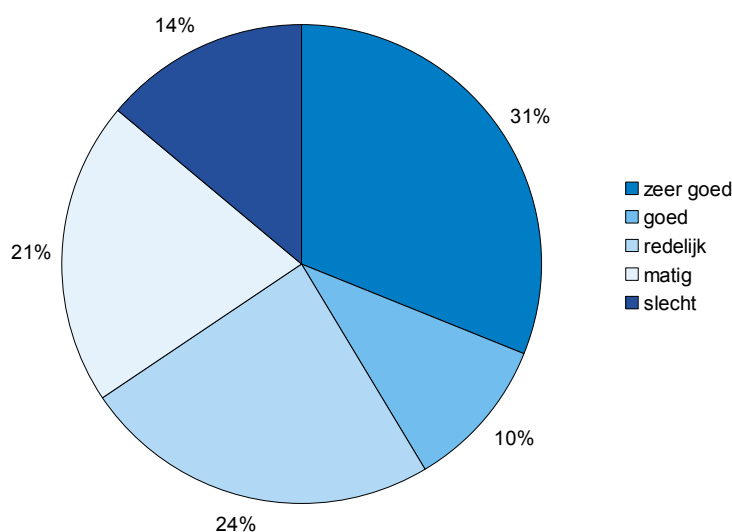
bron: rapportage van interviewer

De interviewers gaven bij de 0-meting (T0) aan dat van 39 jongeren het merendeel geen moeite met de vragen had (62%). Iets meer dan een kwart had een beetje moeite om de vragen te begrijpen (28%) en 10% (vier jongeren) veel moeite. Bij de 1-meting (T1) lag het aandeel jongeren dat geen moeite had met de vragen wat hoger, namelijk op 78%. De overige 22% had een beetje moeite.

Onderzoek ouder(s)

Ook bij de gesprekken met de ouders of één van de ouders was de jongerencoach niet aanwezig. De enquêteurs is gevraagd hoe goed de moeder of vader van de jongere Nederlands spreekt. De bevindingen van T0 staan in figuur 1.2 weergegeven: 41% spreekt (zeer) goed Nederlands, 35% matig of slecht en 24% redelijk. De resultaten van T1 worden hier niet weergegeven omdat slechts bij de ouders die op T0 ook hebben meegewerkt deze vraag is gesteld, waardoor het aantal te laag is om uitspraken over te doen.

Figuur 1.2 Nederlands spreken van ouders van 8 tot 8 jongere, T0 (n = 31, procenten)

bron: rapportage van interviewer

1.4 Achtergrondkenmerken 8 tot 8 jongeren

In deze paragraaf worden enkele achtergrondkenmerken van de 8 tot 8 jongeren geschetst. Er wordt achtereenvolgens ingegaan op sekse, leeftijd, woonsituatie en de arbeidsparticipatie en opleidingsniveau van de ouders.

Van de 39 jongeren die op T0 aan het onderzoek hebben meegewerkt is het merendeel (87%) man. Hetzelfde geldt voor de T1 meting: 89% man.

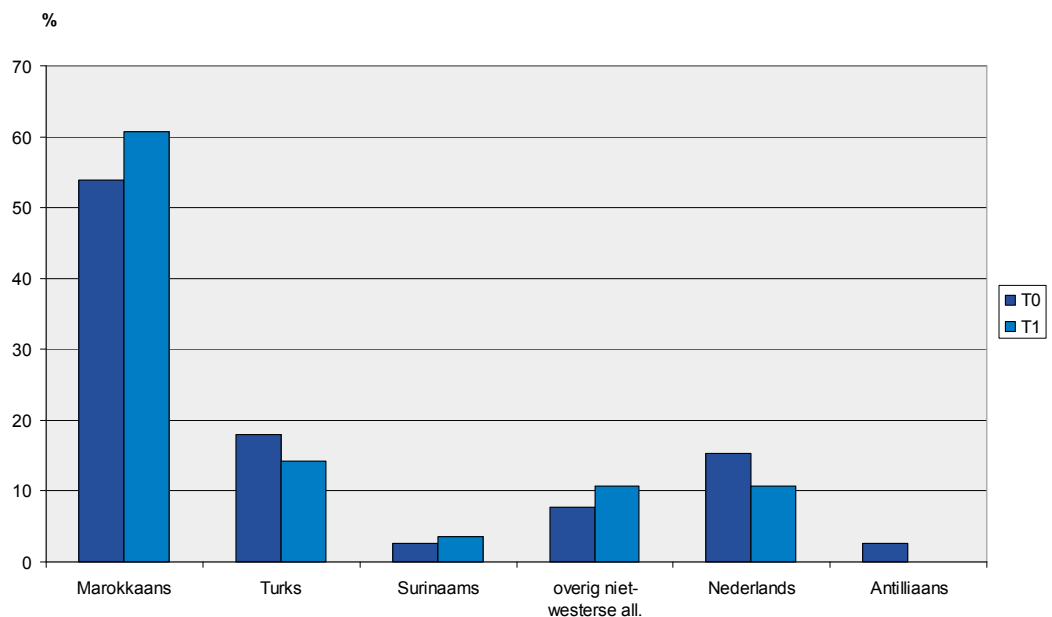
De leeftijd van de 8 tot 8 jongeren die aan het onderzoek hebben deelgenomen ligt op T0 tussen de 7 en 18 jaar. De meeste jongeren zijn 15 of 16 jaar. Er zijn slechts enkele jongeren jonger dan 11 jaar. Op T1 waren de jongeren tussen de 8 en 19 jaar.

Het merendeel van de participanten aan het onderzoek is van niet-westers allochtone herkomst (85% op T0 en 89% op T1). Van de jongeren is op het eerste meetmoment 53% Marokkaans, 18% Turks, 15% Nederlands, 8% overig niet-westers, 3% Surinaams en 3% Antilliaans. Op het tweede meetmoment is 61% Marokkaans, 14% Turks, 11% overig niet-westers en 4% Surinaams.

Om een indruk van de woonsituatie van de jongere te krijgen, is aan de interviewers gevraagd hier enkele vragen over te beantwoorden. Aangezien 10 enquêtes op het

kantoor van 8 tot 8 zijn afgenomen, is over de woonsituatie van deze jongeren niets bekend. Het merendeel van de 8 tot 8 jongeren woont niet in situatie waarbij er een onprettig binnenklimaat is (bijvoorbeeld lawaaiig, vochtig of donker) of waar het vies in huis is (rommeling, grote wandorde etc.). De interviewers hebben ook een aantal vragen beantwoord over het beeld van de straat waarin de 8 tot 8 jongere woont. Slechts bij enkele van de jongeren werden situaties gerapporteerd die samenhangen met verloedering van een buurt: 3 keer zwerfvuil, 1 keer dichtgetimmerde ramen/panden.

Tabel 1.3 Herkomst T0 en T1 (resp. n=39 en n=28, procenten)

bron: projectbureau 8 tot 8

Op basis van het aantal kamers van een woning (inclusief woonkamer, maar zonder keuken, badkamer, toilet) en het aantal personen in een huishouden, kan bepaald worden of er sprake is van een zogenaamde 'krappe woonruimte'. Indien het aantal personen in het huishouden gelijk is of hoger is dan het aantal beschikbare kamers dan is er sprake van krappe behuizing. Een neutrale situatie bestaat wanneer er één kamer meer is dan inwoners en een ruime situaties indien er twee of meer kamers meer zijn dan inwoners. Van de 8 tot 8 jongeren waarvan de woonruimte en het aantal inwonende personen bekend is (uit interviews met de ouders), blijkt het merendeel krap te wonen (75%), 13% neutraal en 13% ruim. Gemiddeld is 25% van de Amsterdamse thuisadressen een zogenaamde krappe woning, 35% een neutrale woning en 50% een ruime woning (Amsterdam in Cijfers 2009, O+S 2009). De 8 tot 8 jongeren wonen dus vaker dan gemiddeld in een krappe woning.

De helft van de 8 tot 8 ouders hebben in de afgelopen twee jaar betaald werk gehad. De meeste ouders die niet gewerkt hebben geven als reden dat ze afgekeurd zijn door ziekte of werkzaam zijn in het eigen huishouden. Wanneer wordt nagegaan welke beroepen de werkende ouders uitoefenen, blijken bijna alle ouders eenvoudig of laaggeschoold werk te doen (gebaseerd op de CBS beroepenclassificatie). Het merendeel van de ouders geven aan ofwel tussen de 680 en 1134 euro bruto per maand ofwel tussen de 1134 en 1588

euro bruto per maand te verdienen. Het gestandaardiseerde huishoudeninkomen ligt in Amsterdam in 2006 (meer recente gegevens zijn niet beschikbaar) op 1767 euro per maand bruto (Amsterdam in Cijfers 2009, O+S 2009). Het huishoudeninkomen van de grootste groep 8 tot 8 jongeren ligt hier dus onder. Tenslotte hebben de meeste ouders van de 8 tot 8 jongeren alleen basisonderwijs gevolgd of geen opleiding.

1.5 Non-respons analyse 0-meting

Er zijn 65 jongeren benaderd voor het 8 tot 8 onderzoek, van hen hebben 39 aan het onderzoek deelgenomen. In deze paragraaf wordt op basis van gegevens van het projectbureau nagegaan of er sprake is van selectieve non-respons, oftewel dat 8 tot 8 jongeren met bepaalde kenmerken (bijvoorbeeld 'jongens' of 'Turken') vaker of juist minder vaak aan de 0-meting hebben meegedaan. Als de groep 8 tot 8 jongeren die aan het onderzoek heeft deelgenomen verschilt van de groep die niet meewerkt, dan moet voorzichtigheid betracht worden bij het generaliseren van de bevindingen van de 0-meting.

Achtergrondkenmerken

Er blijkt geen sprake te zijn van selectieve non-respons op de kenmerken 'geslacht' en 'herkomst'. Dit is niet het geval betreffende leeftijd. De gemiddelde leeftijd van de jongeren die niet aan het onderzoek deelnemen ligt iets hoger dan de leeftijd van diegenen die wel hebben meegewerkt (15,2 tegen 13,8 jaar).

OOV

Op het terrein van 'OOV', openbare orde en veiligheid vindt geen vertekening plaats door selectieve non-respons. Het aandeel jongeren dat bijvoorbeeld hinderlijk gedrag vertoont bij de start van het traject of met de politie in aanraking is gekomen is vergelijkbaar in groepen die wel en niet aan het onderzoek hebben deelgenomen.

Onderwijs

Een verschil wordt gevonden in de schoolparticipatie van de jongeren. De jongeren die aan het 8 tot 8 onderzoek hebben meegewerkt gaan allen naar school (volgens de gegevens van het Projectbureau 8 tot 8). Van de jongeren niet aan het onderzoek hebben deelgenomen 56%.

Gezinssituatie

Van de aan het onderzoek deelnemende jongeren woont 49% bij beide ouders, van de niet responderende jongeren 24%. Verder heeft 95% van de deelnemende jongeren een adequate huisvesting versus 76% van de niet deelnemende jongeren. Er is op dit terrein dus sprake van een selectieve non-respons.

Zorg

Ook op het terrein van zorg bestaan verschillen tussen de jongeren die wel aan het onderzoek hebben meegewerkt en diegenen die dat niet wilden. Van de deelnemende jongeren zat 34% bij de start van het 8 tot 8 traject al in een zorgtraject, van de niet-deelnemende jongeren 88%.

Conclusie

Er is op de volgende kenmerken sprake van selectieve non-respons: 8 tot 8 jongeren die ouder zijn, niet naar school gaan, niet bij beide ouders wonen, in een zorgtraject zitten en waarvan de ouders minder gemotiveerd zijn, hebben relatief minder vaak aan het huidige onderzoek deelgenomen. De resultaten van dit onderzoek moeten vooral op het terrein van school en zorg met voorzichtigheid betracht worden.

De non-respons is echter wel aselectief wat betreft het OOV-terrein. De jongeren die aan het onderzoek deelnemen hebben bij de start van het project in vergelijkbare mate problemen op het terrein van openbare orde en veiligheid (OOV) als jongeren die niet aan het onderzoek meewerken. Dit is een belangrijk punt omdat het hoofddoel van het 8 tot 8 traject het tegengaan van overlast en preventie voor crimineel gedrag is. Zeker op dit terrein is het dus van belang dat de jongeren in het huidige onderzoek representatief zijn voor de gehele groep van 8 tot 8 jongeren.

1.6 Non-respons analyse 1-meting

Er hebben 39 jongeren meegewerkt aan de 0-meting van het 8 tot 8 onderzoek. Bij de 1-meting hebben 28 van hen meegedaan aan het onderzoek. In deze paragraaf wordt, op vergelijkbare wijze als in paragraaf 1.5 nagegaan of er sprake is van selectieve non-respons, oftewel dat 8 tot 8 jongeren met bepaalde kenmerken vaker of juist minder vaak aan de 1-meting van het onderzoek hebben meegedaan. Zowel gegevens van het projectbureau als gegevens van de 0-meting worden hierbij gebruikt.

Als de groep 8 tot 8 jongeren die aan de 1-meting van het onderzoek heeft deelgenomen verschilt van de groep die niet meewerkte, dan moet voorzichtigheid betracht worden bij het generaliseren van de bevindingen over de ontwikkeling van de 8 tot 8 jongeren tussen T0 en T1.

Achtergrondkenmerken

Er blijkt geen sprake te zijn van selectieve non-respons op de kenmerken 'geslacht' en 'herkomst'. Het aandeel mannen op T0 en T1 is vergelijkbaar (87% en 89%) en ook het aandeel jongeren van de verschillende herkomstgroepen op beide meetmomenten is redelijk vergelijkbaar.

OOV

Op het terrein van 'OOV', openbare orde en veiligheid vindt wel vertekening plaats door selectieve non-respons. Jongeren die door het projectbureau ten tijde van de aanmelding als 'hinderlijk' werden betiteld en jongeren die voor de 0-meting al met de politie in aanraking zijn gekomen hebben iets minder vaak aan de 1-meting meegedaan. De resultaten van de enquêtes kunnen hierdoor enigszins vertekend zijn.

Onderwijs

Wat betreft de onderwijsparticipatie ontstaat er geen vertekening op T1. Een vergelijkbaar aandeel jongeren per onderwijsniveau (bijvoorbeeld VMBO, LWOO of HAVO) heeft meegewerkt aan de 0-meting als aan de 1-meting van het onderzoek.

Gezinssituatie

Van zowel de jongeren die niet als wel aan de 1-meting deelnemen woont ongeveer de helft bij één ouder. Ook wat betreft de adequaatheid van de huisvesting is er geen sprake van selectie non-respons. En ook de sociale controle die de ouders op de jongere uitoefenen (gemeten tijdens de 0-meting) is vergelijkbaar.

Gezondheid

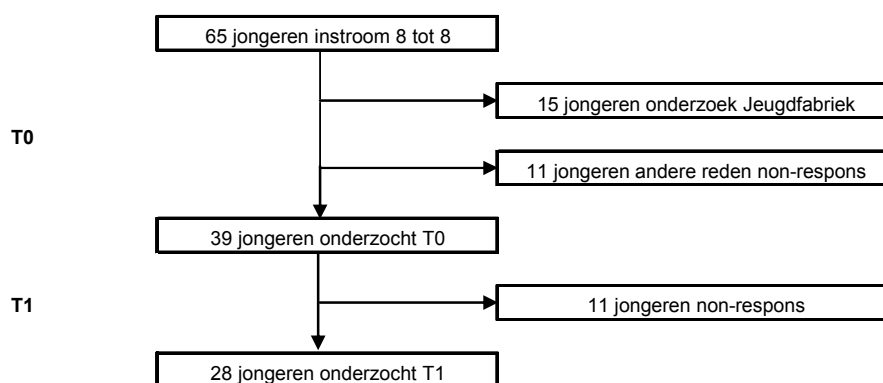
Wat betreft de geestelijke gezondheid van de respondenten is er wel sprake van een vertekening op T1. Van de respondenten die niet meer aan de 1-meting van het onderzoek hebben deelgenomen kampt tijdens de 0-meting namelijk een groter deel met emotionele en gedragsproblemen dan van de respondenten die wel aan de 1-meting mee hebben gedaan.

Conclusie

In vergelijking tot de 0-meting hebben er aan de 1-meting minder vaak jongeren meegewerkt die al voor de start van 8 tot 8 met de politie in aanraking waren gekomen. Daarnaast hebben ook jongeren met gedrags- en emotionele problemen minder vaak aan de vervolgmeting van dit onderzoek deelgenomen. Bij de bespreking van de ontwikkeling van de 8 tot 8 jongeren tussen T0 en T1 dient men dit in het achterhoofd te houden. Het is mogelijk dat de ontwikkeling van de jongeren die wel aan de 1-meting van het onderzoek hebben deelgenomen, anders verlopen is dan die van de jongeren die op T0 een wat zwaardere problematiek lijken te kennen.

Samengevat in een zogenaamd flow diagram ziet de selectie van respondenten voor het huidige onderzoek er uit als weergegeven in figuur 1.4

Figuur 1.4 Selectie van respondenten in het huidige onderzoek

1.7 Vragenlijst

In dit onderzoek zijn drie verschillende vragenlijsten gebruikt: een lijst voor de 8 tot 8 jongeren, een lijst voor hun ouders en een lijst voor leerkrachten. In deze paragraaf wordt in drie afzonderlijke tabellen (1.4, 1.5 en 1.6) de inhoud van deze vragenlijsten weergegeven alsmede de meetinstrumenten die in de vragenlijst zijn opgenomen.

Tabel 1.4 Thema's en herkomst vragen (meetinstrument) 8 tot 8 jongere

<i>thema</i>	<i>meetinstrument</i>
crimineel gedrag	WODC
doorvragen over criminaliteit	Halt
school	WODC
geld en werk	WODC en Halt
vrijtijdsbesteding	WODC
interetnische contacten	PAS
Nederlands spreken	PAS
kenmerken en contact vrienden	WODC
steun vrienden	scholierenonderzoek UU/Driessen
band met ouders	Halt + Driessen
opvoeding ouders	Nijmegen Rearing Questionnaire (NOV)
psychopathologische aanleg	Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ)
psychopathische persoonlijkheidskenmerken	Youth Psychopathic Traits Inventory (YPI)
neiging tot sociale wenselijkheid	Marlowe Crowne Social Desirability Scale
culturele oriëntatie	SCP
Nederlander voelen	(onder andere) O+S
peer-pressure	NSCR
welbevinden	SF-12
ervaren discriminatie	ICSEY

Tabel 1.5 Thema's en herkomst vragen (meetinstrument) ouders van 8 tot 8 jongere

<i>thema</i>	<i>meetinstrument</i>
crimineel gedrag jongere	WODC
sociaal economische positie ouders	WODC
band met kind	NOSIK
depressiviteit ouders	HSCL-25
interetnische contacten	PAS
Nederlandse taal ouders	PAS
middelengebruik en gokken gezin	Halt
psychopathologische aanleg jongere	Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ)
neiging tot sociale wenselijkheid ouders	Marlowe Crowne Social Desirability Scale
culturele oriëntatie ouders	SCP
Nederlander voelen ouders	(onder andere) O+S
ervaren discriminatie ouders	ICSEY

Tabel 1.6 Thema's en herkomst vragen (meetinstrument) leerkracht van 8 tot 8 jongere

<i>thema</i>	<i>meetinstrument</i>
risico-signalering jongere	PI-Research
psychopathologische aanleg jongere	Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ)
crimineel gedrag jongere	WODC

1.8 Sociale wenselijkheid (MCSDS)

Om inzicht te krijgen in de mate waarin de 8 tot 8 jongeren de neiging hebben sociaal wenselijk antwoorden te geven op de vragen is de Marlowe Crowne Social Desirability Scale (MCSDS) afgenomen. Deze schaal bestaat uit 10 items. Ieder item waarop een sociaal wenselijk antwoord is gegeven krijgt een score 1. De minimumscore op de MCSDS is 0 en de maximumscore is 10.

De gemiddelde score op de MCSD in het onderzoek onder 8 tot 8 jongeren was op het eerste meetmoment 6.6. In de rapportage over de 0-meting is nagegaan hoe deze score zich verhoudt tot resultaten uit enkele referentieonderzoeken (Timothy en Fendrich 2002; Reynolds 2006; Loo en Karran 2000; Stevens e.a. 2009). Deze vergelijking liet zien dat de 8 tot 8 jongeren een sterke neiging hebben om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Ze zijn hierin op T0 vergelijkbaar met een groep Marokkaanse jongeren die in preventieve hechtenis is genomen voor het plegen van criminaliteit.

Op T1 is de neiging tot sociale wenselijke antwoorden wat groter geworden. De score op de MCSDS is toegenomen van 6.6 naar 6.9. Het is van belang dit bij de bespreking van de resultaten van het onderzoek in het achterhoofd te houden. Zo is het bijvoorbeeld aannemelijk dat jongeren die sociaal wenselijke antwoorden geven minder geneigd zijn om te rapporteren dat ze een delict hebben gepleegd of dat hun vrienden crimineel zijn of eerder geneigd aan te geven dat de relatie met hun ouders erg goed is.

2 Crimineel gedrag

Het hoofddoel van het 8 tot 8 project is te voorkomen dat jongeren die het risico lopen deviant en crimineel gedrag te ondernemen in de criminaliteit terecht komen. Er wordt in het project dus ingezet op zogenaamde 'first-offenders' en op jongeren die nog helemaal niet met de politie in aanraking zijn gekomen. In dit hoofdstuk staat het criminele gedrag van de 8 tot 8 jongeren centraal. Er wordt ingegaan op het plegen van delicten en het politiecontact van de jongeren in de periode tussen T0 en T1, waartussen het 8 tot 8 traject heeft plaatsgevonden.

Belangrijk om bij dit hoofdstuk in het achterhoofd te houden, is dat er een indicatie is dat jongeren met een wat zwaardere problematiek (met een politiecontact voor de start van het 8 tot 8 traject) relatief minder vaak aan de T1-meting hebben meegewerkt. Dit beïnvloedt mogelijk de bevindingen in dit hoofdstuk.

2.1 Zelfrapportage crimineel gedrag

Het criminele gedrag van de 8 tot 8 jongeren is in kaart gebracht door hen te vragen in hoeverre ze in het afgelopen jaar 35 verschillende delicten hebben gepleegd. Bij de 0-meting hadden de 28 8 tot 8 jongeren vooral zwartgereden (29%), van internet software of muziek gehaald (25%), iemand expres geslagen of geschopt zonder verwondingen tot gevolg (21%) of vuurwerk afgestoken terwijl dat niet mocht (14%). In totaal rapporteerde 57% van de 8 tot 8 jongeren één delict of meer.

Bij T1 worden de volgende delictsoorten, net als tijdens T0, het meest vaak gerapporteerd: vuurwerk afsteken wanneer dat niet mag (25%), software of muziek downloaden (18%) en zwartrijden (18%). Op T1 rapporteren de jongeren ook vaak ze iemand expres zo geslagen en/of geschopt hebben dat die persoon daardoor gewond is geraakt (21%). Hierbij is sprake van een toename ten opzichte van T0 (11%).

Toegenomen is ook het illegaal afsteken van vuurwerk (14 naar 25%) en het verkopen van gestolen goederen (0 naar 11%). Afname is waar te nemen bij het bedreigen met de bedoeling iemand bang te maken (7 naar 0%), zakkenrollen (11 naar 0%), winkeldiefstal (7 naar 0%) en het iemand bedreigen met de intentie tot diefstal (7 naar 0%). Belangrijk hierbij op te merken is dat een verandering in gedrag van enkele jongeren al voor een relatief grote verandering in de percentages kan zorgen (ten gevolge van het geringe aantal respondenten in het onderzoek).

In totaal rapporteert op het tweede meetmoment 57% van de 8 tot 8 jongeren één delict of meer. Dit aandeel is vergelijkbaar met het eerste meetmoment (57%). Wanneer de antwoorden van de ouders in beschouwing worden genomen dan neemt het aandeel jongeren dat criminele activiteiten onderneemt in de periode voorafgaand aan de 0-meting toe tot 68% en gedurende het 8 tot 8 project tot 64% (zie tabel 1 in bijlage 1). Ondanks

enkele fluctuaties in de soorten delicten die de 8 tot 8 jongeren plegen, blijken de 28 jongeren op T1 ongeveer dus evenveel crimineel gedrag te vertonen als op T0.

Tabel 2.1 Delicten gepleegd in het afgelopen jaar, gegevens jongeren T0 en T1 (n=28)

	T0 % jongeren	T1 % jongeren
meegereden met de bus, tram, metro of trein zonder te betalen?	28,6	17,9
op het internet software of muziek gehaald terwijl je wist dat dit illegaal was? (bijvoorbeeld illegaal muziek of software met anderen delen via KazaA, Napster of eMule?)	25,0	21,4
iemand expres geslagen en/of geschopt zonder dat die persoon volgens jou gewond is geraakt?	21,4	10,7
vuurwerk afgestoken, terwijl dit op dat moment niet mocht?	14,3	25,0
iemand uitgescholden omdat hij of zij homofiel was?	7,1	7,1
iemand uitgescholden omdat hij of zij een andere huidskleur had?	0,0	7,1
weleens iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat GOEDKOPER of gelijk aan 10,0 euro was (bijvoorbeeld een krant, noep, sigaretten of geld)?	7,1	0,0
iemand bedreigd met de bedoeling hem\haar bang te maken?	7,1	0,0
iemands zakken gerold en bijvoorbeeld zijn of haar portemonnee, sleutels of mobiele telefoon gestolen?	10,7	0,0
iemand expres zo geslagen en/of geschopt dat die persoon daardoor gewond is geraakt (bijvoorbeeld een blauw oog, een bloedneus of ergere verwondingen)?	10,7	21,4
een wapen bij je, met de bedoeling je zelf te beschermen of voor het geval je bij een gevecht betrokken raakt?		7,1
softdrugs zoals wiet of hasj verkocht?	7,1	10,7
iemand op straat bedreigd met de bedoeling iets van hem of haar te stelen?	7,1	0,0
met iemand gevochten omdat hij of zij een andere huidskleur had?	0,0	3,6
via een sms, e-mail of in een chatbox iemand een bericht gestuurd met de bedoeling hem of haar bang te maken?	0,0	3,6
met iemand gevochten omdat hij of zij homofiel was?	3,6	0,0
expres een auto(of een ander voertuig) beschadigd of vernield, bijvoorbeeld door deze/dit te bekrassen of een ruit in te gooien?	3,6	3,6
expres iets anders beschadigd of vernield dat niet van jou was (bijvoorbeeld een ruit ingegooid, een lantaarnpaal, telefooncel of bushokje beschadigd)?	3,6	3,6
muren, trams, metro's, bussen en dergelijke beklad met pennen, stiften, een spuitbus of iets anders?	3,6	3,6
in een winkel prijsjes verwisseld om iets voor minder geld mee te kunnen nemen?	3,6	3,6

Tabel 2.1 Delicten gepleegd in het afgelopen jaar, gegevens jongeren T0 en T1 (n = 28) vervolg

	T0 % jongeren n = 28	T1 % jongeren n = 28
iets van de buitenkant van een auto\voertuig gestolen?	3,6	3,6
iets gekocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was, bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets dergelijks?	3,6	0,0
iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat DUURDER was dan 10,0 euro (bijvoorbeeld een horloge, cd, videospelletje, parfum of geld?)	0,0	0,0
een fiets of een scooter (brommer) gestolen?	0,0	3,6
met opzet via internet of per e-mail virussen rondgestuurd naar andere computers?	0,0	0,0
XTC (Ecstasy, MDMA), paddo's (of magic mushrooms) of amfetamine verkocht?	0,0	0,0
andere harddrugs zoals cocaïne (coke of wit) of heroïne (horse, smack of bruin) verkocht?	0,0	0,0
expres de woning van iemand beschadigd of vernield, bijvoorbeeld door een ruit in te gooien?	0,0	3,6
expres iets in een bus, tram, metro of trein vernield?	0,0	3,6
iets verkocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was, bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets dergelijks?	0,0	10,7
iets uit een afgesloten auto gestolen, bijvoorbeeld een radio\cd speler, mobiele telefoon of andere spullen?	0,0	0,0
ergens ingebroken, bijvoorbeeld in een huis, school, bouwkeet of iets dergelijks omdat je iets wilde stelen?	0,0	0,0
geweld gebruikt om iets van iemand te stelen, bijvoorbeeld een handtasje, een portemonnee of een mobiele telefoon?	0,0	0,0
expres iemand met een wapen verwond? Bijvoorbeeld met een stuk hout, een schaar of een mes.	3,6	7,1
geprobeerd seks te hebben et iemand die dat niet wilde?	0,0	0,0
één of meer delicten	57,0	57,1

Om de ontwikkeling van de 8 tot 8 jongeren in het plegen van de wat meer serieuze criminaliteit in kaart te brengen, worden zwartrijden, vuurwerk afsteken wanneer dat niet mag en muziek downloaden nu buiten beschouwing gelaten. Van de 8 tot 8 jongeren rapporteert op T0 (dus over de periode voor het 8 tot 8 traject) 46% één of meer wat serieuze delicten gepleegd te hebben. Op T1 (dus over de periode gedurende het 8 tot 8 traject) is dit afgenomen tot 36%. Dit is overigens geen significante verbetering. Bij deze kleine onderzoeksgroep en een startpunt van 46% delinquentie is er echter ook pas sprake van een significante verbetering bij 27,5% delinquentie op T1.

Vervolgens is op individueel niveau nagegaan hoe het criminele gedrag van de 28 jongeren ontwikkeld is tussen T0 en T1. Tabel 2.2 geeft weer dat bij iets meer 8 tot 8 jongeren sprake is van een positieve ontwikkeling dan van een negatieve ontwikkeling. Het verschil is echter slechts klein: 12 tegen 9 jongeren met minder delictsoorten en 8 versus 6 jongeren met serieuze delictsoorten.

Tabel 2.2 Ontwikkeling criminaliteit tussen T0 en T1 (n=28, aantal jongeren)

	alle delictsoorten	alleen de wat meer serieuze delictsoorten
5 delictsoorten minder	1	0
3 delictsoorten minder	3	1
2 delictsoorten minder	2	1
1 delictsoort minder	9	6
geen verandering	7	14
1 delictsoort meer	5	2
2 delictsoorten meer	2	3
4 delictsoorten meer	1	0
5 delictsoorten meer	1	1
totaal minder	12	8
totaal geen verandering	7	14
totaal meer	9	6
totaal	28	28

In de tabellen 2.3 en 2.4 wordt nader naar de ontwikkeling tussen de twee metingen gekeken. Een stabiele criminaliteit ('geen verandering' in tabel 2.2) kan namelijk positief zijn als de jongere bij de 0-meting geen crimineel gedrag vertoonde, maar is minder positief als de jongere bij de 0-meting wel crimineel actief was.

De gegevens in tabel 2.3 laten zien dat er bij acht van de 28 jongeren sprake is van een positieve ontwikkeling van T0 naar T1, de jongere vertoont minder crimineel gedrag tijdens het 8 tot 8 traject dan daarvoor. Zeven andere jongeren zijn ook niet crimineel actief op T1, maar hun situatie is stabiel, ook op T0 rapporteerden zij geen crimineel gedrag. Bij zes jongeren is de situatie ook stabiel, maar is er wel op beide meetmomenten criminaliteit. Bij zeven jongeren is er ten slotte sprake van een negatieve ontwikkeling: de jongere rapporteerde op T0 geen crimineel gedrag en op T1 wel.

Tabel 2.3 Ontwikkeling criminaliteit tussen T0 en T1, rekening houdende met uitgangspositie (n=28)

1e meting	2e meting		
	0 delictsoort	1-3 delictsoorten	4 of meer delictsoorten
0 delictsoort	7	5	0
1-3 delictsoorten	5	4	2
4 of meer delictsoorten	0	3	2

Tabel 2.4 laat de ontwikkeling van de meer serieuze criminaliteit zien. Zwart rijden, vuurwerk afsteken wanneer dat niet mag en muziek downloaden worden hierbij buiten beschouwing gelaten. Bij de helft van de jongeren was er voor T0 geen sprake van rapportage van delicten en op T1 ook niet (13 jongeren). Bij vijf jongeren is er sprake van een afname van criminaliteit tussen de twee meetmomenten, bij drie jongeren van een toename. Bij zeven jongeren is er sprake van stabiel crimineel gedrag: vijf jongeren rapporteren zowel op T0 als T1 1-3 delictsoorten en twee jongeren 4 of meer.

Tabel 2.4 Ontwikkeling criminaliteit tussen T0 en T1, rekening houdende met uitgangspositie (n=28)

1e meting	2e meting		
	0 delictsoort	1-3 delictsoorten	4 of meer delictsoorten
0 delictsoort	13	2	0
1-3 delictsoorten	5	5	1
4 of meer delictsoorten	0	0	2

Laatst gepleegde delict

De jongeren is gevraagd welk type delict ze het laatst gepleegd hebben. Bij de 0-meting gaven jongeren vooral aan dat hun laatste delict een winkeldiefstal betrof (3 keer), schoolverzuim (3 keer) of vernieling (2 keer). Bij de 1-meting is winkeldiefstal afgenomen. Mishandeling wordt nu echter wel driemaal genoemd.

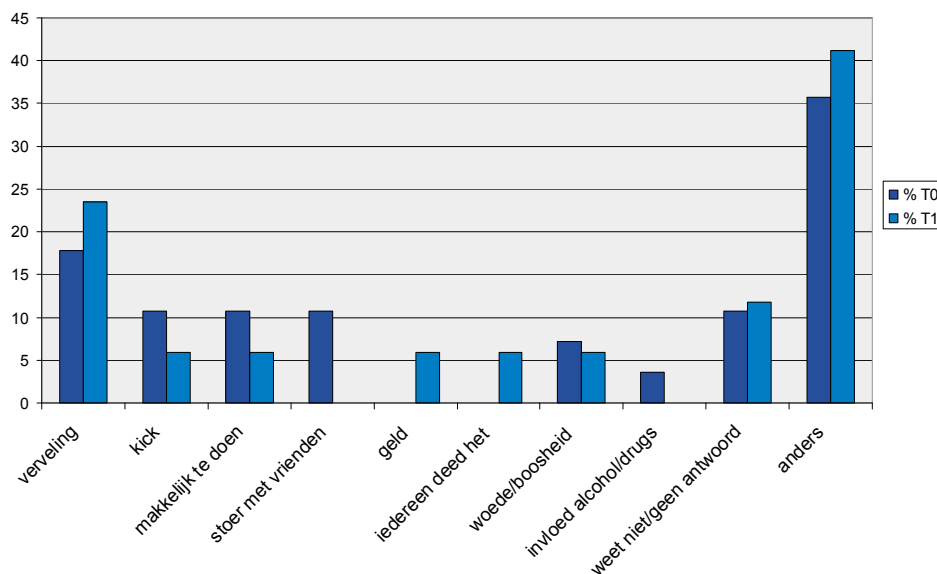
Tabel 2.5 Type laatst gepleegd delict (n=28)

	T0 aantal	T1 aantal
winkeldiefstal (iets stelen uit een winkel of supermarkt)	3	0
mishandeling (iemand slaan of schoppen)	1	3
iets kopen of verkopen waarvan je wist dat het gestolen was	0	2
schoolverzuim (spijbelen van school)	3	3
vernieling (iets kapot maken)	2	1
vuurwerkovertreden (zoals te vroeg afsteken of naar iemand gooien)	1	2
muziek downloaden	1	2
overig	12	3
geen laatste delict genoemd	5	12
totaal	28	28

Op T0 heeft de helft van de jongeren het laatste delict alleen gepleegd (9 keer), 4 jongeren met meerdere vriend(inn)en, 5 met één vriend(in). Op T1 is het aantal solisten toegenomen: 12 alleen, 2 met meerdere vriend(inn)en, 2 met een vriend(in).

De 8 tot 8 jongeren geven op beide meetmomenten vaak onduidelijke redenen waarom ze het delict gepleegd hebben. De zogenaamde 'anders-categorie' is vaak gekozen (36% op T0 en 41% op T1) en bevat antwoorden als 'had daar zin in' (vuurwerk afsteken), 'vergissing/boosheid' (mishandeling) en 'iets uit te proberen' (vernieling). Van de jongeren die wel één van de vooraf vastgestelde antwoordcategorieën hebben gekozen, geven de meeste aan het delict uit verveling te hebben gepleegd (18%, 5 jongeren op T0 en 24%, 4 jongeren op T1).

Figuur 2.6 Reden voor het plegen van het delict (n = 26¹, procenten)

¹ Meerdere antwoorden mochten gegeven worden, percentages totaal tellen op tot boven de 100%

2.2 Waarneming ouders

De ouders die niet aan de 0-meting hebben meegedaan, maar wel aan de 1-meting, is gevraagd of volgens hen de frequentie waarin de 8 tot 8 jongeren 'iets doet dat niet mag' sinds de start van het 8 tot 8 traject is veranderd. Van de 12 ouders die hier een antwoord op hebben gegeven, zeggen er 5 dat er niets veranderd is en 7 stellen dat er sprake is van een afname van ongewenst gedrag.

Om een indicatie te krijgen van het inzicht dat de ouders hierin hebben, is een vergelijking gemaakt van de antwoorden van de ouders met de ontwikkeling van het aantal door de jongeren zelfgerapporteerde delicten tussen T0 en T1 (waarbij de lichtere delicten wederom buiten beschouwing zijn gelaten). Deze vergelijking laat zien dat de antwoorden van de ouders en de zelfrapportage van de jongeren niet altijd helemaal overeenkomen. Zo geven bijvoorbeeld drie ouders aan dat de jongere minder vaak iets doet dat niet mag, terwijl de jongere zelf evenveel delicten rapporteert op T1 als op T0.

Tabel 2.7 Vergelijking waarneming ontwikkelen door ouders en zelfrapportage jongeren (n=12, aantal jongeren)

rapportage ouders	delictsoorten T1 – delictsoorten T0					totaal
	-2,00	-1,00	,00	1,00	2,00	
niet veranderd	0	1	3	0	1	5
afgenomen	1	2	3	1	0	7
totaal	1	3	6	1	1	12

2.3 Registratie crimineel gedrag

Volgens de gegevens van het projectbureau is de helft van de 8 tot 8 jongeren bij de start van het 8 tot 8 project reeds met de politie in aanraking gekomen (51%). Tabel 2.8 laat de ontwikkeling van politiecontact van de 8 tot 8 jongeren tussen T0 en T1 zien. Alle 39 jongeren die op T0 aan het onderzoek hebben deelgenomen worden hierbij in beschouwing genomen.

Tabel 2.8 Ontwikkeling politiecontact tussen T0 en T1 (n=39, aantal jongeren)

	geen politiecontact T1	politiecontact T1	totaal
geen politiecontact T0	15	2	17
politiecontact T0	9	12	22
totaal	24	14	39

Op basis van deze politieregistraties kan gesteld worden dat er bij de meeste jongeren (27 van de 39) sprake is van een stabiele situatie. Ze hadden al contact met de politie en dat is zo gebleven (12) of hadden geen contact met de politie en hebben dat ook niet gekregen (15). Bij de 11 jongeren waarbij er wel een verandering heeft plaatsgevonden is er vaker sprake van een positieve dan van een negatieve ontwikkeling (9 versus 2 jongeren). Dit beeld is iets positiever dan uit de zelfrapportage van de jongeren naar voren komt. Daar is eveneens bij een groot gedeelte van de jongeren sprake van geen ontwikkeling (20 van de 28 jongeren), maar er is in verhouding iets minder vaak sprake van een positieve dan van een negatieve ontwikkeling (5 versus 3).

Tabel 2.9 geeft weer voor welke delicten de jongere in contact met de politie is gekomen tijdens het 8 tot 8 project en wat het gevolg was van het politiecontact.

Tabel 2.9 Delicten tijdens het 8 tot 8 traject

delict	gevolg
joyrijdend een ongeluk veroorzaakt	schade betalen aan eisende partij en voorgekomen
rijden op gestolen brommer	sepot
1. stoned rondhangen en verdacht van	1. sepot
brandstichting; 2. doelloos hinderlijk rondhangen	2. proces verbaal
1. vermoeden van fietsdiefstal	1. aangesproken door buurtregisseur, zaak is
2. vermoedelijk handelen in gestolen onderdelen van	geseponeerd.
scooters op school.	2. politie op school geweest
3. bedreiging medescholier met schroevendraaier	3. er is aangifte tegen deze jongen gedaan.
vuurwerk aansteken op straat toen dat niet mocht	waarschuwing van de ketenunit
verdacht van diefstal brommer	sepot
diefstal van tas in zwembad	zaak in onderzoek, wordt tzt toegevoegd aan eerder
	aangehouden zaak (diefstal in vereniging)
overlast op adres begeleid wonen	waarschuwing, tijdelijke schorsing van verblijf op kamer
ruzie op school met een vriend	geen gevolg, politie ziet het als jongerenruzie.
verdacht van diefstal uit een woning	nog niets, zaak in onderzoek, jongere zegt onschuldig
diefstal van blikje drinken uit de AH	reclassering

Afsluitend, is nagegaan in hoeverre de zelfrapportage antwoorden van de 8 tot 8 jongeren op T1 overeenkomen met de politieregistraties (tabel 2.10). Twee jongeren blijken zelf geen delicten te hebben gerapporteerd, maar wel in aanraking met de politie te zijn gekomen. Bij deze twee jongeren is er dus sprake van een onderrapportage van crimineel gedrag. Negen jongeren hebben criminele gedraging gerapporteerd én zijn in aanraking met de politie gekomen en zeven jongeren rapporteren delicten, maar zijn hiervoor niet in aanraking met de politie gekomen. Ten slotte geven tien jongeren aan geen delicten te hebben gepleegd en zij hebben ook geen contact met de politie gehad.

Tabel 2.10 Vergelijking zelfrapportage jongeren en politieregistratie T1 (n=28, aantal jongeren)

zelfrapportage	geen politiecontact	wel politiecontact	totaal
nee	10	2	12
ja	7	9	16
totaal	17	11	28

2.4 Samenvatting

Het hoofddoel van het 8 tot 8 project is te voorkomen dat jongeren die het risico lopen deviant en crimineel gedrag te ondernemen in de criminaliteit terecht komen. Er wordt daarom in het project ingezet op zogenaamde 'first-offenders' en op jongeren die nog helemaal niet met de politie in aanraking zijn gekomen. In dit hoofdstuk staat de ontwikkeling van het criminele gedrag van de 8 tot 8 jongeren gedurende het 8 tot 8 traject centraal. Belangrijk om bij dit hoofdstuk in het achterhoofd te houden, is ten eerste dat er een indicatie is dat op OOV gebied een wat minder problematische groep aan de T1 meting heeft deelgenomen dan aan de T0 meting. Ten tweede dat de 8 tot 8 jongeren een gemiddeld sterkere neiging hebben tot het geven van sociaal wenselijke antwoorden, een neiging die tussen T0 en T1 nog wat is toegenomen.

De bevindingen van dit hoofdstuk staan in tabel 2.10 samengevat.

Tabel 2.10 Samenvatting ontwikkeling crimineel gedrag, T0 en T1

	ontwikkelingen
zelfrapportage criminaliteit	0
zelfrapportage meer serieuze criminaliteit	+
officiële politieregistratie	+
criminaliteit volgens de ouders	+
<hr/>	
+ lichte verbetering van de situatie	
0 geen verandering	

Wanneer naar het aandeel jongeren wordt gekeken dat voor en na het 8 tot 8 traject één of meerdere delicten rapporteert, blijkt dit niet te zijn veranderd: op beide momenten betreft dit 57%. Wanneer alleen naar de meer serieuze delicten wordt gekeken, is er wel sprake van een afname. Op T0 rapporteert nog 46% van de jongeren één of meer serieuze delicten, op T1 36%.

Op individueel niveau is er bij het merendeel van de jongeren geen sprake van een ontwikkeling in het plegen van de wat meer serieuze delicten (20 van de 28 jongeren). Van deze 20 jongeren hebben er 13 op zowel T0 als T1 geen delicten gerapporteerd. Zeven hebben dit op beide momenten wel en evenredig veel. Bij acht jongeren is er dus wel sprake van een ontwikkeling gedurende het 8 tot 8 project: bij 5 jongeren is er een afname van crimineel gedrag, bij 3 jongeren een toename.

De politieregistraties van crimineel gedrag laten ook veel stabiliteit zien: bij 27 van de 39 jongeren is er geen ontwikkeling. Deze jongeren hadden al contact met de politie en dat is zo gebleven (12) of hadden geen contact met de politie en hebben dat ook niet gekregen (15). Bij de 11 jongeren waarbij er wel een verandering heeft plaatsgevonden is er vaker sprake van een positieve dan van een negatieve ontwikkeling (9 versus 2 jongeren).

De ouders van de 8 tot 8 jongeren geven ten slotte vaker aan dat ze een afname van crimineel gedrag bij hun kind zien (7) dan geen verandering (6).

Conclusie

Het hoofddoel van het 8 tot 8 project is het criminele gedrag van jongeren te stoppen of aanmerkelijk te verminderen, waardoor zij minder hinderlijk in de openbare ruimte aanwezig zijn. Tevens is het project er op gericht de doorstroom vanuit de lichte naar de zwaardere doelgroep te voorkomen. Dit hoofdstuk laat zien dat het 8 tot 8 project bij een deel van jongeren deze gewenste uitkomst heeft. Sommige jongeren rapporteren tijdens het 8 tot 8 traject minder delictgedrag dan daarvoor en zijn niet meer met de politie in aanraking gekomen. En bij een groot deel van de 8 tot 8 jongeren is er sprake van een stabiele situatie: het delictgedrag en politiecontact is niet veranderd tussen T0 en T1. Bij enkele jongeren is er sprake van een verslechtering van de situatie. Zo zijn twee jongeren tijdens het 8 tot 8 traject voor het eerst met de politie in aanraking gekomen en is het gerapporteerde serieuze delictgedrag van drie jongeren gedurende het traject toegenomen.

3 Psychische en lichamelijke gezondheid

De psychische gezondheid van jongeren wordt in de laatste decennia vaker gerelateerd aan crimineel en deviant gedrag (Blackburn 1993; Prins 1999, Popma 2006). Hyperactiviteit op jonge leeftijd blijkt bijvoorbeeld een risicofactor voor antisociaal gedrag op latere leeftijd te zijn (Chae e.a. 2001, Satterfield 1997). Uit onderzoek onder 98 delinquente en 84 niet-delinquente Koreaanse jongeren blijkt dat delinquente jongeren vaker problemen ervaren met ADHD (42%) dan de niet delinquente jongeren uit de controlegroep (12%; Chae.e.a. 2001). Verder komt uit onderzoek onder 89 hyperactieve en 87 'normale' respondenten naar voren dat de hyperactieve respondenten veel vaker crimineel zijn als adolescent en als volwassene (resp. 46 en 21% tegen 11 en 1%; Satterfield, 1997).

Naast deze meer psychische factoren kunnen ook gezondheidsproblemen van invloed zijn op criminaliteit. Jongeren met gezondheidsproblemen hebben mogelijk minder hulpbronnen (sociale contacten, een opleiding), waarvoor het voor hen niet mogelijk is met legale middelen bepaalde doelen te bereiken. Het is mogelijk dat zij hierdoor eerder over gaan tot crimineel gedrag.

In dit hoofdstuk staat de psychische en lichamelijke gezondheid van de 8 tot 8 jongere centraal. Hoe ervaren de jongeren hun gezondheid, worden ze door problemen met hun gezondheid beperkt in hun bezigheden en zijn er indicaties voor een psychopathologische aanleg? De SF-12 (meetinstrument welbevinden), de SDQ (Strength and Difficulties Questionnaire) en de YPI (Youth Psychopathic Traits Inventory) worden gebruikt om hier inzicht in te verkrijgen. De SDQ is afgenomen onder de jongeren, hun ouders en leerkrachten.

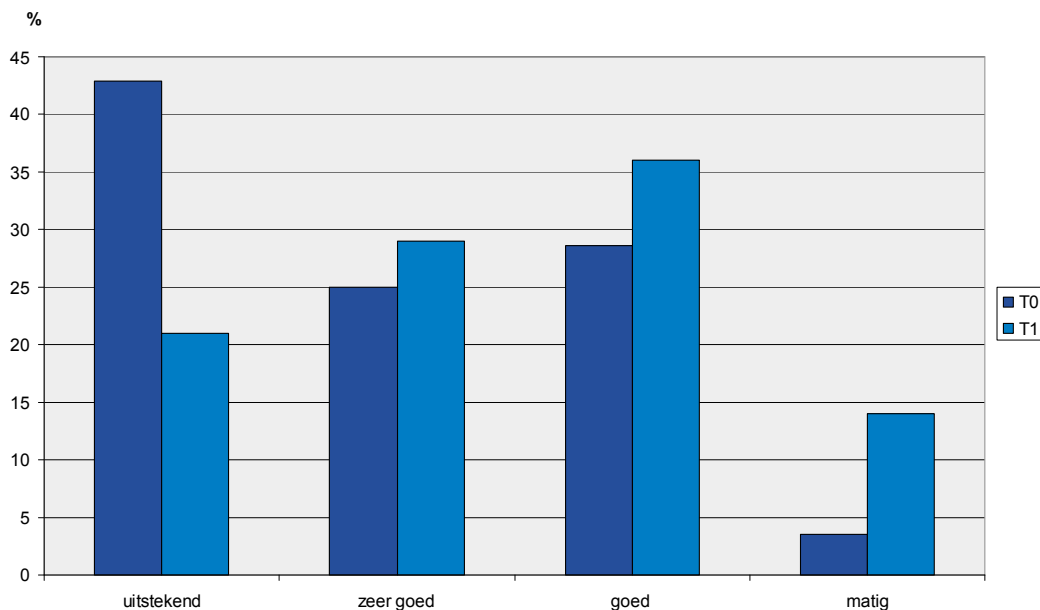
Bij dit hoofdstuk moet rekening gehouden worden met de selectieve non-respons op het zorgthema. De 8 tot 8 jongeren die op T0 aan dit onderzoek hebben deelgenomen zaten bij de start van het project gemiddeld minder vaak in een zorgtraject dan de jongeren die niet aan het onderzoek hebben meegewerkt (34 versus 88%). Vervolgens hebben er relatief veel jongeren met emotionele en gedragsproblemen op T0 niet meegewerkt aan de meting op T1.

3.1 Welbevinden jongere

Om het welbevinden van 8 tot 8 jongeren in kaart te brengen is de SF-12 gebruikt. De SF-12 is een verkorte versie van de SF-36, een oorspronkelijk Engelstalige vragenlijst om de gezondheidstoestand te meten in de Medical Outcomes Study (Ware 1995).

Tabel 3.1 geeft weer hoe de 8 tot 8 jongeren over het algemeen over hun gezondheid oordelen. Dit blijkt op T0 heel positief te zijn: slechts 4% van de jongeren vindt zijn gezondheid matig en bijna de helft vindt zijn gezondheid uitstekend (43%). Op T1 zijn de jongeren iets minder positief: 14% vindt zijn gezondheid matig en 20% uitstekend.

Tabel 3.1 Algemeen oordeel van jongere over zijn/haar gezondheid (n=28, procenten)

Tabel 3.2 Gezondheid beperkt dagelijkse bezigheden: forse inspanningen en paar trappen lopen (n=28, procenten)

	ernstig beperkt forse inspanningen ¹ (1)	een beetje beperkt forse inspanningen	ernstig beperkt een paar trappen lopen (2)	een beetje beperkt een paar trappen lopen (2)
8 tot 8 onderzoek T0	3,6	25,0	3,6	21,4
8 tot 8 onderzoek T1	10,7	25,0	14,3	21,4

¹ Hardlopen, zware voorwerpen tillen, inspannend sporten.

Ondanks dat slechts 5% van de 8 tot 8 jongeren op T0 zijn/haar gezondheid matig vindt, geeft respectievelijk 29% en 25% van de jongeren aan dat ze door hun gezondheid beperkt worden bij forse inspanningen en een paar trappen lopen. Op T1 vindt een groter aandeel van de jongeren zijn/haar gezondheid matig (14%). Het aandeel jongeren dat zich ernstig beperkt voelt bij forse inspanningen of bij trappen lopen op T1 ligt ook hoger dan op T0 (11 versus 4% en 14 versus 4%).

Tabel 3.3 laat zien dat 14% van de 8 tot 8 jongeren op T1 vindt dat ze ten gevolge van lichamelijke gezondheid minder hebben kunnen doen dan ze wilden en 11% vindt dat ze bepaalde dingen niet hebben kunnen doen. Op T0 was dit bij beide 4%.

Van de 8 tot 8 jongeren ervaart op T1 4% dat ze ten gevolge van een emotioneel probleem minder kunnen doen dan ze willen en 11% dat ze minder zorgvuldig zijn (11%). Hierin is weinig verandering in vergelijking tot T0.

Tabel 3.3 Gevolgen van lichamelijke gezondheid en emotionele problemen de afgelopen vier weken (n=28, procenten)

	ten gevolge van lichamelijke gezondheid.....		ten gevolge van emotioneel probleem....	
	minder kunnen doen dan je wilde (1)	bepaalde dingen niet kunnen doen (2)	minder kunnen doen dan je wilde (3)	minder zorgvuldig zijn (4)
8 tot 8 T0	7,1	14,3	0,0	10,7
8 tot 8 T1	14,3	10,7	3,6	10,7

Van de 8 tot 8 jongeren geeft een derde op T0 aan dat pijn hen de afgelopen weken belemmerd heeft bij bezigheden (35%). Op T1 is dit sterk afgenomen, namelijk tot 18%.

Van de 8 tot 8 jongeren blijkt bij de start van het 8 tot 8 traject (T0) 18% zich zelden of nooit kalm en rustig voelden. Op T1 is dat afgenomen tot 11%. Op T0 was verder 18% zelden of nooit energiek, dit is afgenomen tot 4% op T1. Ten slotte voelde 7% zich vaak, meestal of voortdurend neerslachtig en somber op T0. Op T1 is dit nog het geval bij 4%.

Tabel 3.4 Gevoel van 8 tot 8 jongeren in de afgelopen 4 weken (n=28, procenten)

	kalm en rustig		energiek		neerslachtig en somber	
	8 tot 8 T0	8 tot 8 T1	8 tot 8 T0	8 tot 8 T1	8 tot 8 T0	8 tot 8 T1
voortdurend	17,9	28,6	21,4	22,2	3,6	0,0
meestal	39,3	28,6	14,3	33,3	3,6	0,0
vaak	21,4	17,9	25,0	11,1	0,0	3,6
soms	3,6	14,3	21,4	29,6	14,3	10,7
zelden	10,7	10,7	7,1	3,7	28,6	3,6
nooit	7,1	0,0	10,7	0,0	50,0	82,1
totaal	100	100	100	100	100	100

Ten slotte geeft 7% van de 8 tot 8 jongeren op T0 aan dat ze gedurende de afgelopen vier weken vaak door hun lichamelijke gezondheid of emotionele problemen belemmerd zijn in het ondernemen van sociale activiteiten. Dit is in T1 iets afgenomen tot 4%.

Bij de ouders van de 8 tot 8 jongeren is ten slotte op T0 en T1 geïnventariseerd of de jongere in het afgelopen jaar medicijnen heeft gebruikt die zijn voorgeschreven door een arts. Dit bleek op T0 bij twee jongeren het geval te zijn en bij beiden was er sprake van astma. Op T1 is geen medicijngebruik gerapporteerd.

3.2 Psychische problematiek (SDQ)

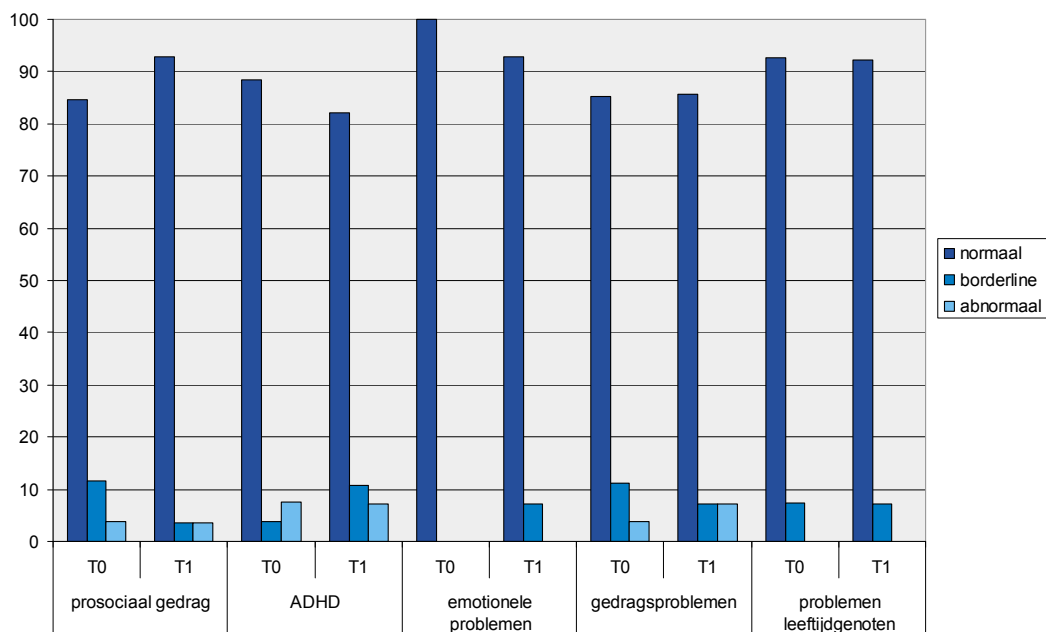
De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) is ontwikkeld door Goodman (1997) en is bedoeld als gedrags-screening instrument voor jongeren tussen de 3 en 16 jaar. Het meetinstrument bestaat uit vijf schalen met in elk 5 items:

- prosociaal gedrag,
- hyperactiviteit/aandachttekort (ADHD),
- emotionele problemen,
- gedragsproblemen,
- problemen met leeftijdgenoten.

Er is een normering beschikbaar waarmee bepaald kan worden of de score van een jongere op de SDQ normaal, borderline (een grensgeval) of abnormaal is⁴. Bij de start van het 8 tot 8 traject (T0) scoorde 15% van de jongeren een borderline of abnormale score bij prosociaal gedrag en gedragsproblemen, 12% met ADHD en 7% met leeftijdgenoten. Een abnormale score wat betreft emotionele problemen op T0 komt helemaal niet voor⁵.

Tussen T0 en T1 is het aandeel jongeren met een borderline of abnormale score op prosociaal gedrag afgenomen (15 naar 7%). Het aandeel jongeren met een borderline of abnormale score op de ADHD subschaal en de schaal die emotionele problemen meet is daarentegen juist toegenomen (12 naar 18% en 0 naar 7%). Het aandeel jongeren met gedragsproblemen of problemen met leeftijdgenoten is stabiel gebleven gedurende het 8 tot 8 traject.

Figuur 3.5 Scores op SDQ items in vergelijking tot de normscores, T0 en T1 (n=28, procenten)

⁴ Dit instrument is niet voor allochtone jongeren gevalideerd.

⁵ Zoals eerder gesteld, is hierin ook sprake van een selectieve non-respons. Jongeren met emotionele problemen op T0 hebben minder vaak meegedaan aan het onderzoek op T1.

Na deze eerste globale vergelijking tussen de groep 8 tot 8 jongeren op T0 en T1 is vervolgens weer op individueel niveau naar de ontwikkelingen gekeken. Er is sprake van veel stabiliteit tussen T0 en T1. Slechts bij enkele jongeren is er een verandering, van bijvoorbeeld een normale naar een borderline score of van een abnormale naar een borderline score.

Tabel 3.6 Ontwikkeling scores op de SDQ tussen T0 en T1, gerelateerd aan normscores (aantal jongeren)

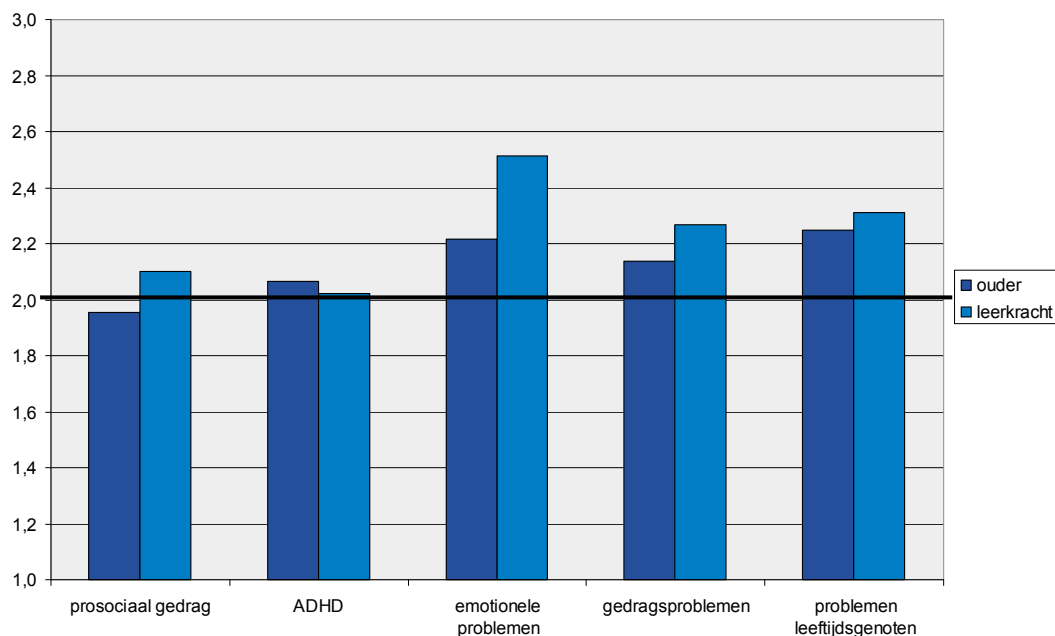
	prosociaal gedrag	ADHD	emotionele problemen	gedrags- problemen	problemen leeftijdgenoten
toename probleem	1	3	2	3	2
geen verandering	22	21	24	21	23
afname probleem	3	2	0	3	2
totaal	26	26	26	27	27

Kind, ouder en leerkracht SDQ

De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) kent naast de zogenaamde 'kindversie' ook een versie die door een ouder en de leerkracht van het kind ingevuld kan worden. Dezelfde categorieën worden onderscheiden als bij de kindversie, de items verschillen alleen qua formulering. Aangezien slechts een klein aantal leerkrachten op T0 de vragenlijst heeft ingevuld (10) en van hen maar vier ook op T1 hebben meegewerkt, kunnen de SDQ gegevens van de leerkracht niet gebruikt worden om de ontwikkeling van de jongeren tussen T0 en T1 weer te geven. Hetzelfde gaat op voor de ouders.

Wel hebben 12 ouders en 10 leerkrachten aangegeven in hoeverre er sprake is van een ontwikkeling op de verschillende items die deel uitmaken van de SDQ. Er is aan hen bijvoorbeeld gevraagd of er aangaande de volgende uitspraak over hun kind: '*Denkt na voor iets te doen*' sprake is van een toename, een afname of geen verandering. Figuur 3.7 laat zien dat zowel de ouders als de leerkrachten eerder rapporteren dat de emotionele problemen, de gedragsproblemen en de problemen met leeftijdsgenoten zijn afgenomen dan zijn toegenomen. De gemiddelde scores liggen namelijk boven de 2 (geen verandering) en daarmee dus dicht bij een afname (3), dan bij een toename (1). Wat betreft het pro-sociale gedrag van de jongere alsmede indicaties voor ADHD zien de leraren en ouders gemiddeld een minder grote ontwikkeling.

Figuur 3.7 Gemiddelde ontwikkeling SDQ volgens de ouders (n=12) en leerkrachten (n=10)
 (1= toegenomen, 2 = onveranderd, 3 = afgenomen)

Moeilijkheden emoties, concentratie, gedrag, vermogen opschieten anderen

In de vervolgmodule van de SDQ is vervolgens gevraagd of de 8 tot 8 jongeren moeilijkheden hebben met emoties, concentratie, gedrag of het vermogen om met andere mensen op te schieten.

Bij de start van het 8 tot 8 project (T0) geeft het merendeel van de 8 tot 8 jongeren aan hier geen (54%) of slechts kleine problemen (39%) mee te hebben (tabel 3.8). Na het 8 tot 8 traject (op T1) geven meer jongeren aan dat ze geen problemen ervaren, namelijk 70 in plaats van 54%. Het aandeel jongeren dat kleine probleem rapporteert is afgenomen, alsmede het aandeel jongeren dat grote moeilijkheden rapporteert. Er is dus sprake van een positieve ontwikkeling.

Tabel 3.8 Moeilijkheden wat betreft emotie, concentratie, gedrag of vermogen met anderen op te schieten (n=28)

	8 tot 8 jongere T0		8 tot 8 jongere T1	
	abs.	%	abs.	%
geen problemen	15	54	19	70
kleine moeilijkheden	11	39	7	26
grote moeilijkheden	2	7	1	4
ernstige moeilijkheden	0	0	0	0
	28	100	27	100

De jongeren rapporteren op zowel T0 als T1 vooral problemen met concentratie (zie tabel 3.9).

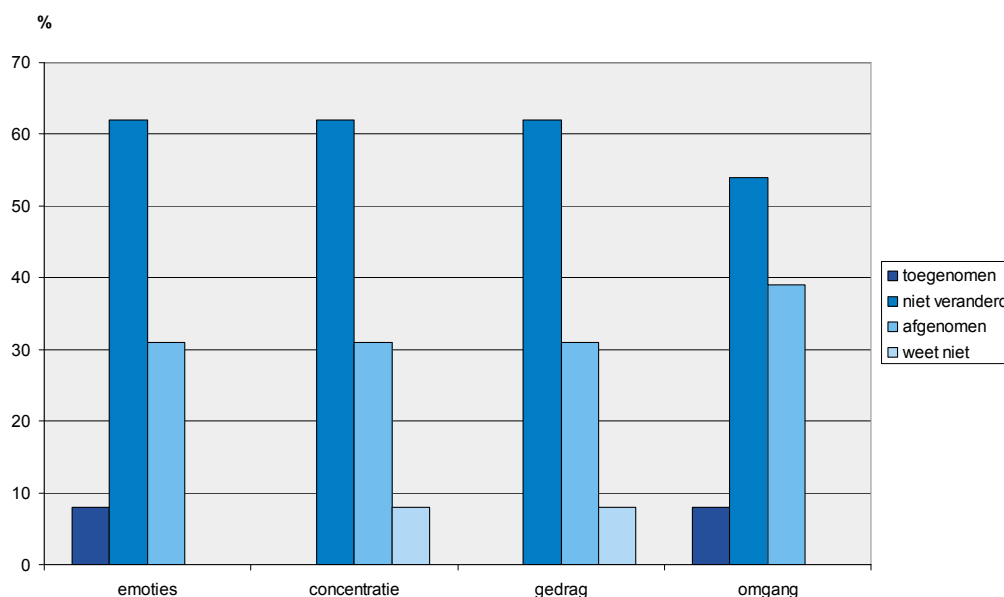
Tabel 3.9 Terrein waarop de jongere de meeste problemen ervaart, 8 tot 8 jongere T0 en T1

	8 tot 8 jongere T0		8 tot 8 jongere T1	
	abs.	%	abs.	%
emoties	2	11	2	25
concentratie	11	57	4	50
gedrag	3	16	2	25
vermogen om met anderen op te schieten	3	16	0	0
	19	100	8	100

De ouders en leerkrachten is gevraagd of de problemen van de 8 tot 8 jongeren gedurende het 8 tot 8 project (tussen T0 en T1) zijn toe- of afgenomen. In figuur 3.10 staan de resultaten weergegeven van de rapportage van ouders. Bij het merendeel van de jongeren is geen verandering waargenomen. Wanneer er echter sprake is van een ontwikkeling, dan wordt vaker gerapporteerd dat de problemen zijn afgenomen dan toegenomen. Rond de 30% van de ouders geeft aan dat de problemen van de jongere op het gebied van emotie, concentratie en gedrag zijn afgenomen. Het aandeel ouders dat een afname van problemen in het vermogen om met anderen op te schieten rapporteert ligt nog wat hoger, namelijk bijna op 40%.

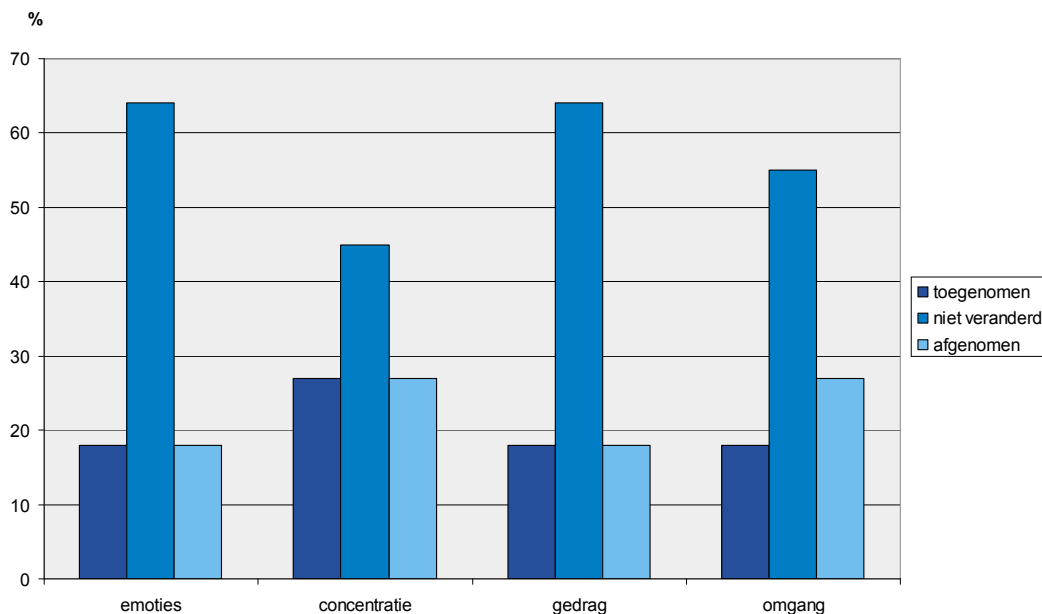
Op twee gebieden worden ook door enkele ouders een toename van problematiek geconstateerd: bij emoties en de omgang met anderen. De toename van emotionele problemen komt ook bij de jongeren zelf naar voren (zie tabel 3.9).

Figuur 3.10 Ontwikkeling moeilijkheden met emoties, concentratie, gedrag en omgang met anderen tussen T0 en T1, volgens de ouders (n=10, procenten)

Figuur 3.11 laat vervolgens zien in hoeverre de leerkrachten een ontwikkeling hebben waargenomen. De leerkrachten schetsen in vergelijking tot de ouders een wat minder positief beeld. Naast de afname van problemen, geeft een aantal leraren ook aan dat er sprake is van een toename van problemen.

Figuur 3.11 Ontwikkeling moeilijkheden met emoties, concentratie, gedrag en omgang met anderen tussen T0 en T1, volgens de leerkrachten (n=10, procenten)

De moeilijkheden belemmeren volgens de 8 tot 8 jongeren op zowel T0 en T1 vooral het leren in de klas: respectievelijk 42% en 44% zegt dat de moeilijkheden leren in de klas tamelijk of heel erg belemmeren. Dit zijn vooral de jongeren die eerder hebben aangegeven dat ze concentratieproblemen hebben. Enkele ontwikkelingen bij de huis en vrije tijd situatie vallen op tussen T0 en T1. Het aandeel jongeren dat aangeeft 'helemaal geen' belemmeringen te ondervinden thuis en bij activiteiten in de vrije tijd is afgenomen van respectievelijk 82 en 73% naar 44 en 44%. Het aandeel jongeren dat heel erg belemmeringen ervaart is daarentegen bij beide toegenomen (0 naar 11% en 0 naar 22%).

Tabel 3.12 Belemmeringen door moeilijkheden volgens de jongeren zelf, T0 en T1 (resp. n=17 en n=9, procenten)

	% thuis		% vriendschappen		% leren in de klas		% activiteiten in de vrije tijd	
	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1
helemaal niet	81,8	44,4	63,6	66,7	41,7	33,3	72,7	44,4
een beetje maar	0,0	33,3	27,3	22,2	16,7	22,2	18,2	22,2
tamelijk	18,2	11,1	9,1	11,1	25,0	22,2	9,1	11,1
heel erg	0,0	11,1	0,0	0,0	16,7	22,2	0,0	22,2
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

3.3 Psychopathische persoonlijkheidskenmerken

De Youth Psychopathic Traits Inventory (Andershed e.a., 2002) is een zelfbeoordelingsschaal die psychopathische persoonlijkheidskenmerken beoogt te meten bij kinderen en adolescenten. De YPI omvat volgende 10 subschalen van elk 5 items:

- Bedrieglijke Charme, meet oppervlakkige charme en gladheid;
- Grandioosheid, focust op egocentrisme en gevoel van superioriteit;
- Leugenachtigheid, detecteert personen die makkelijk en frequent liegen;
- Manipulatie, meet de neiging om anderen te manipuleren en bedriegen voor eigen doeleinden;
- Harteloosheid, meet het gebrek aan gevoelens van schuld of schaamte;
- Meedogenloosheid, identificeert individuen die geen medelijden hebben met anderen;
- Gebrek aan Emotie, detecteert personen die weinig emoties ervaren;
- Impulsiviteit, meet de neiging om impulsieve handelingen te stellen;
- Gebrek aan Verantwoordelijkheidsgevoel, onderscheidt mensen die geen verantwoordelijkheid kunnen opnemen en
- Sensatie Zoeken, meet de behoefte aan stimulerende prikkels en spanning (Declercq, 2008).

De scores op de twee overkoepelende schalen 'Grandioos-manipulatief' en 'Harteloos-gevoelloos' komen op beide meetmomenten nagenoeg exact overeen (tabel 3.13). Dat geldt ook voor de onderliggende subschalen. Bij de derde overkoepelende schaal, 'Impulsief-onverantwoordelijk', is er wel sprake van een ontwikkeling. De score op deze schaal is tussen T0 en T1 afgenomen ten gevolge van vooral een lagere score op de subschalen 'impulsiviteit' en 'spanning zoeken'.

Tabel 3.13 Scores op verschillende dimensies van de YPI, T0 en T1 (n = 28)

	8 tot 8 jongeren T0	8 tot 8 jongeren T1
Grandioos-manipulatief	1,49	1,45
misleiden	1,54	1,42
grandioosheid	1,84	1,72
leugenachtigheid	1,28	1,25
manipulatie	1,36	1,41
Harteloos-gevoelloos	1,82	1,89
harteloosheid	2,43	2,57
meedogenloosheid	1,45	1,41
gebrek aan emotie	1,58	1,72
Impulsief-onverantwoordelijk	1,97	1,84
impulsiviteit	1,97	1,80
onverantwoordelijkheid	1,69	1,62
spanning zoeken	2,39	2,11
YPI-CV totaal score	1,78	1,73

3.4 Samenvatting

Een problematische psychische en lichamelijke gezondheid kan leiden tot een verhoogde kans voor een jongere om tot crimineel gedrag over te gaan. In dit hoofdstuk is daarom ingegaan op het welbevinden en de psychische gesteldheid van de jongere. Belangrijk om bij stil te staan is dat de 8 tot 8 jongeren die aan het onderzoek hebben meegewerkt op T0 minder vaak in een zorgtraject zitten dan de 8 tot 8 jongeren die niet hebben deelgenomen (34 versus 88%). Vervolgens heeft er ook nog een selectieve non-respons plaatsgevonden op T1. Jongeren die met emotionele en gedragsproblemen te maken hadden op T0, hebben minder vaak aan de T1 meting deelgenomen.

Drie meetinstrumenten zijn gebruikt om de ontwikkeling van de jongere op het gebied van psychische en lichamelijke gezondheid in kaart te brengen: de SF-12, de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) en de Youth Psychopathic Traits Inventory (YPI). Tabel 3.14 geeft van alle meetinstrumenten en de bijbehorende onderdelen in grote lijnen⁶ weer hoe de ontwikkeling van de 8 tot 8 jongeren gedurende het 8 tot 8 traject is geweest. Is er sprake van een verbetering of een verslechtering van de situatie van de 8 tot 8 jongere of is er helemaal geen ontwikkeling waargenomen.

Het beeld dat naar voren komt is zeer divers. De gegevens die door de jongere zelf zijn aangeleverd, laten zien dat er op enkele terreinen een lichte verslechtering heeft plaatsgevonden (bijvoorbeeld meer emotionele problemen en belemmeringen thuis door moeilijkheden) terwijl er op enkele andere terreinen juist sprake is van een lichte verbetering (bijvoorbeeld in prosociaal gedrag of de mate van impulsieve-onverantwoordelijke instelling). De informatie die door de ouders en leerkrachten verstrekt is, is wel allemaal positief: op vier gebieden zien zij een lichte verbetering bij de 8 tot 8 jongere.

Conclusie

De gevonden verbeteringen en verslechteringen zijn van geringe aard zijn en de indicatoren vertonen weinig eenduidigheid. Dit levert een indicatie op dat het 8 tot 8 project bij deze 28 jongeren geen grote ontwikkelingen teweeg heeft gebracht op het terrein van de psychische en lichamelijke gezondheid. Mogelijk wordt dit veroorzaakt doordat de jongeren die zowel aan de T0 als de T1 meting hebben meegewerkt minder psychische problemen lijken te hebben dan de gehele 8 tot 8 doelgroep. Op T0 werden beduidend minder jongeren met veel psychische problematiek namelijk door de Jeugdfabriek onderzocht en ook op T1 is er sprake van een selectieve non-respons van jongeren met psychische problemen. Een andere mogelijkheid is echter dat het moeilijk is om in een relatief kort tijdbestek van een jaar invloed uit te oefenen op de psyche van jongeren.

---

⁶ Door de kleine steekproef (n) is het niet zinvol om zogenaamde 'effect sizes' te berekenen.

Tabel 3.14 Samenvatting ontwikkeling 17 indicatoren psychische en lichamelijke gezondheid, T0 en T1

	ontwikkelingen
SF-12	
algemeen oordeel welbevinden	-
lichamelijke beperkingen en belemmeringen	-
gevoelens (kalm en rustig, energiek, neerslachtig en somber voelen)	+
SDQ	
figuur 3.5: ADHD, rapportage jongere	-
figuur 3.5: emotionele problemen, rapportage jongere	-
figuur 3.5: prosociaal gedrag, rapportage jongere	+
figuur 3.7: emotionele problemen, rapportage ouder en leerkracht	+
figuur 3.7: gedragsproblemen, rapportage ouder en leerkracht	+
figuur 3.7: problemen leeftijdgenoten, rapportage ouder en leerkracht	+
tabel 3.8: ervaren problemen, rapportage jongeren	+
tabel 3.9: emotionele problemen, rapportage jongeren	-
figuur 3.10: ervaren problemen, rapportage ouders	+
figuur 3.11: ervaren problemen, rapportage leraar	0
tabel 3.12: belemmeringen thuis en vrije tijd, rapportage jongeren	-
YPI	
grandioos-manipulatief	0
harteloos-gevoelloos	0
impulsief-onverantwoordelijk	+
	jongere -2
totaal	ouders/leerkrachten + 4

- lichte verslechtering van de situatie

+ lichte verbetering van de situatie

0 geen verandering

4 Sociaal-culturele oriëntatie

In dit hoofdstuk wordt de sociaal-culturele oriëntatie van de jongeren in het 8 tot 8 traject in kaart gebracht. Er wordt nagegaan in hoeverre de allochtone 8 tot 8 jongeren (85% van de in dit onderzoek onderzochte jongeren) georiënteerd zijn op de Nederlandse maatschappij, bijvoorbeeld Nederlands spreken en autochtone vrienden hebben. De ontwikkeling van de 8 tot 8 jongeren op verschillende facetten van culturele oriëntatie staat centraal.

Volgens de literatuur kan een oriëntatie die sterk gericht is op de Nederlandse maatschappij twee verschillende gevolgen hebben op crimineel gedrag. Uit twee theorieën kunnen tegenstrijdige verwachtingen afgeleid worden, namelijk uit de general strain theory en de sociale controle theorie.

De general strain theory stelt dat etnische minderheden die sterk georiënteerd zijn op de Nederlandse samenleving relatief veel delinquent gedrag vertonen. Jongeren die meer geïntegreerd zijn, worden eerder geconfronteerd met vooroordelen van of discriminatie door leden van de autochtone meerderheidsgroep, wat mogelijk leidt tot criminaliteit (Agnew 2001). Onderzoek van Stevens e.a. (2009) wijst inderdaad uit dat Marokkaanse jongens in preventieve hechtenis sterker georiënteerd zijn op Nederlanders dan Marokkaanse jongens uit de algemene bevolking. Zij blijken zich echter niet vaker gediscrimineerd te voelen, wat duidt op een ander mechanisme dan 'general strain'.

De sociale controle theorie voorspelt dat (allochtone) jongeren met weinig binding met de Nederlandse maatschappij juist wel delinquent gedrag vertonen. Door het gebrek aan bindingen lopen ze weinig risico (bijvoorbeeld op het verlies van hulpbronnen) door criminele activiteiten te ondernemen, waardoor ze hier eerder toe overgaan (Hirschi 1969).

4.1 Culturele oriëntatië

De culturele oriëntatie van de 8 tot 8 jongere wordt in dit onderzoek in kaart gebracht met behulp van twee schalen die door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) ontwikkeld zijn en besproken worden in de tweejaarlijkse integratiemonitor: betekenis van familiebanden en opvattingen over man-vrouwrollen.

De schaal die familiebanden meet, bestaat uit items als: 'Ik vertrouw meer op mijn vrienden dan op mijn familie' en 'Kinderen kunnen het beste thuis blijven wonen tot ze gaan trouwen'. Indien men hoger scoort op deze schaal dan zijn de familierelaties lossier. Dit duidt volgens het SCP op 'een meer moderne instelling' (Dagevos e.a., 2007). De dimensie seksdifferentiatie meet hoe de rolverdeling tussen man en vrouw er volgens de respondent uit zou moeten zien. Deze schaal meet of men meer of minder traditionele

opvattingen heeft over de rol van mannen en vrouwen. Een hogere score duidt op een meer moderne instelling (Dagevos e.a. 2007).

De bevindingen in tabel 4.1 laten zien dat de 8 tot 8 jongeren gedurende het 8 tot 8 traject een wat meer moderne instelling hebben gekregen op het gebied van man-vrouw rollen. Bij de schaal die de betekenis van familiebanden meet is geen ontwikkeling waar te nemen.

Tabel 4.1 Opvattingen over de betekenis van familiebanden en man-vrouw rollen (n=28, procenten)

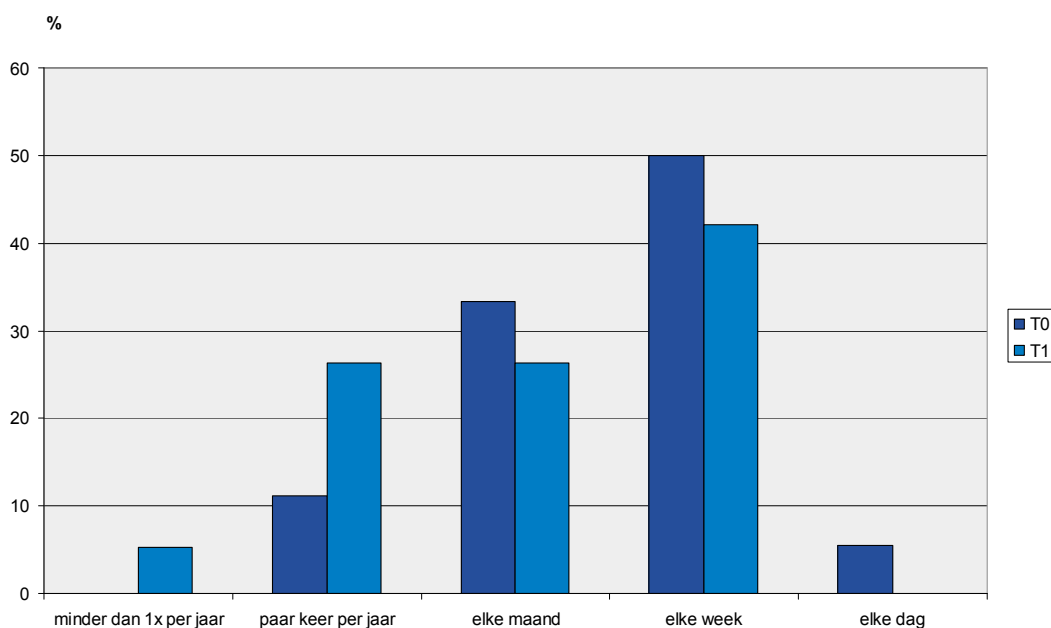
	betekenis familiebanden	man-vrouw rollen
8 tot 8 jongeren T0	2,4	3,3
8 tot 8 jongeren T1	2,4	3,0

4.2 Religie

Van de 8 tot 8 jongeren die aan dit onderzoek hebben deelgenomen voelt 82% zich op T1 verwant met een godsdienst, religieuze of levensbeschouwelijke stroming. Van de 8 tot 8 jongeren die aangeven dat ze gelovig zijn, zijn er twee christelijk, twintig islamitisch. Hierin hebben zich vrijwel geen ontwikkelingen voortgedaan tussen T0 en T1.

Figuur 4.2 geeft het kerk/moskeebezoek op T0 en T1 weer. In deze periode blijkt het kerk/moskeebezoek te zijn afgenomen. Meer jongeren gaan minder dan 1 keer per jaar of een paar keer per jaar en minder jongeren elke week of elke dag.

Figuur 4.2 Frequentie bezoek aan kerk/moskee (n=28, procenten)

Op beide meetmomenten vinden bijna alle gelovige jongeren dat geloof een belangrijk deel van hen zelf is (95 en 96%). Minder respondenten vinden dat het pijn doet als iemand iets slechts zegt over zijn/haar geloof of wanneer iemand zijn/haar geloof in twijfel trekt. Daarnaast zijn deze gevoelens afgenomen tussen T0 en T1 (respectievelijk van 86 naar 65% en van 71 naar 52%).

Tabel 4.3 Beleving van het geloof door personen die zich tot een religie rekenen, (helemaal) eens, (n=22, procenten)

	geloof belangrijk deel van mijzelf	pijn als iemand iets slechts zegt over mijn geloof	niemand mag mijn geloof in twijfel trekken
8 tot 8 jongeren T0 ¹	95,2	85,7	71,4
8 tot 8 jongeren T1	95,7	65,2	52,3

¹ Alleen de gelovige 8 tot 8 jongeren

Van de islamitische 8 tot 8 jongeren bidt op T1 35% 5 keer of meer per dag. Het aandeel jongeren dat alle dagen vast tijdens de ramadan is stabiel gebleven. Dit is afgenomen sinds T0 (56%). In tegenstelling tot T0 eten alle jongeren op T1 halal.

Tabel 4.4 Religieuze activiteiten van Turkse en Marokkaanse moslims (n=20, procenten)

	iedere dag 5 keer of meer bidden	alle dagen vasten tijdens ramadan	iedere dag halal eten
8 tot 8 jongeren T0 ¹	55,5	78,9	90,0
8 tot 8 jongeren T1	35,0	75,0	100,0

¹ Alleen islamitische 8 tot 8 jongeren

In tabel 4.5 staan de opvattingen van de islamitische 8 tot 8 jongeren over het naleven van regels weergegeven. Tussen T0 en T1 is er sprake van een toename in de striktheid van de islamitische 8 tot 8 jongeren. Vooral het aandeel 8 tot 8 jongeren dat vindt dat moslimkinderen naar een islamitische school moeten kunnen is sterk toegenomen (namelijk van 22 naar 65%). Opmerkelijk is hiernaast ook dat een kwart van de islamitische 8 tot 8 jongeren op T1 vindt dat moslims mensen in Nederland tot de islam moeten bekeren.

Tabel 4.5 Opvattingen over naleven regels door moslims (n=20, procenten)

	moslims moeten leven volgens regels islam	moslimvrouwen moeten buiten hoofddoek dragen	moslimkinderen moeten naar islamitische school kunnen	moslims moeten mensen in Nederland tot de islam bekeren
8 tot 8 jongeren T0 ¹	83,3	58,9	22,2	17,6
8 tot 8 jongeren T1	90,0	65,0	65,0	25,0

¹ Alleen islamitische 8 tot 8 jongeren

4.3 Identificatie met Nederland(ers)

De allochtone 8 tot 8 jongeren is zowel voor als na het 8 tot 8 traject (T0 en T1) gevraagd of ze zich meer Nederlands of meer niet-Nederlands voelen. Het merendeel van de Marokkaanse jongeren blijkt zich vooral Marokkaans te voelen (70% op T0 en 59% op T1; tabel 4.6). Een groter deel van de Turkse en overige niet-westerse allochtonen voelt zich Nederlands, maar het aantal 8 tot 8 jongeren van deze herkomst is te klein om hier concluderende uitspraken over te doen.

Tabel 4.6 Etnische identificatie, T0 en T1 (n = 25 en n = 24 aantal jongeren)

		Nederlands	Antilliaans	Surinaams	Marokkaans	Turks	meerdere	anders, namelijk	weet ik niet	totaal
Marokkaans	T0	1	0	0	12	0	3	0	1	17
	T1	2	0	0	10	0	5	0	0	17
Turks	T0	2	0	0	0	1	1	0	0	4
	T1	1	0	0	0	2	1	0	0	4
Surinaams	T0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	T1	--	--	--	--	--	--	--	--	--
overig n-w ¹	T0	1	0	0	0	0	1	1	0	3
	T1	2	0	0	0	0	0	1	0	3
totaal	T0	4	0	1	12	1	5	1	1	25
	T1	5	0	0	10	2	6	1	0	24

¹ Niet westerse-allochtonen

Tabel 4.7 laat op individueel niveau welke ontwikkelingen zich tussen beide meetmomenten hebben voorgedaan⁷. Zo vinden bijvoorbeeld twee Marokkaanse 8 tot 8 jongeren op T1 dat ze bij meerdere herkomstgroepen horen, terwijl ze zich op T0 nog alleen Marokkaans voelden.

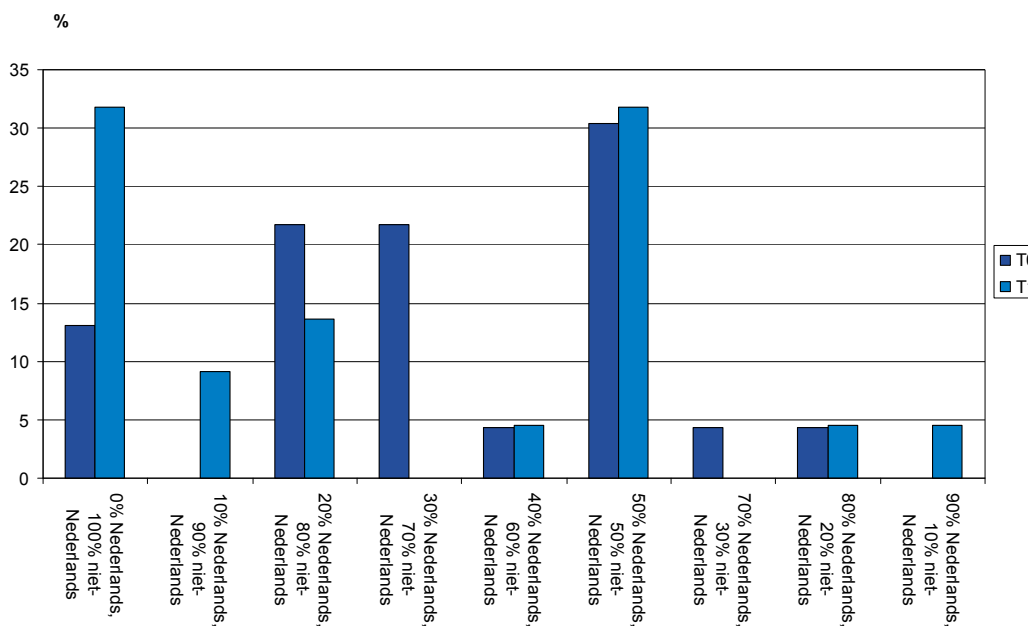
Tabel 4.7 Etnische identificatie, ontwikkeling tussen T0 en T1 (n=23, aantal jongeren)

T0	T1					totaal
	Nederlands	Marokkaans	Turks	meerdere	anders, namelijk	
Nederlands	1	0	0	1	1	3
Marokkaans	0	10	0	2	0	12
Turks	0	0	1	0	0	1
beide	2	0	1	2	0	5
anders, namelijk	1	0	0	0	0	1
weet ik niet	1	0	0	0	0	1
totaal	5	10	2	5	1	23

⁷ De gegevens komen niet 100% overeen tussen tabel 4.6 en 4.6, omdat de n door andere missende waarden op T0 en T1 niet helemaal overeenkomt (tabel 4.6 25 en 24, tabel 4.7 23).

Wanneer meer specifiek gevraagd wordt naar de mate waarin de 8 tot 8 jongeren zich Nederlands of niet-Nederlands voelen, dan blijkt één derde van de allochtone 8 tot 8 jongeren zich bij de 1-meting voor 0% Nederlands te voelen. Dit aandeel is toegenomen vanaf de 0-meting (13 naar 32%).

Figuur 4.8 Nederlands of niet-Nederlands voelen (n=23, procenten)

4.4 Nederlands spreken

Items uit de Psychologische Acculturatie Schaal (PAS) ontwikkeld door Tropp e.a. 1999 zijn gebruikt om na te gaan in hoeverre de 8 tot 8 jongeren Nederlands spreken (Stevens e.a. 2004).

De 8 tot 8 jongeren spreken (op zowel T0 als T1) vaker de taal van herkomst met hun ouders, dan met broers en zussen en vrienden. Het aandeel 8 tot 8 jongeren dat met broers/zussen en vrienden Nederlands spreekt is gedurende het 8 tot 8 traject toegenomen.

Tabel 4.9 Nederlands of een taal herkomstland spreken, vaak of altijd¹ (n=20, procenten)

	ouders	broers/zussen	vrienden
Nederlands spreken T0	20,0	68,0	59,1
taal herkomst spreken T0	68,0	12,0	16,7
Nederlands spreken T1	25,0	79,2	91,7
taal herkomst spreken T1	60,9	12,5	25,0

¹ Omdat het % vaak of altijd getoond wordt, tellen de antwoorden niet op tot 100%.

4.5 De interculturele contacten

De 8 tot 8 jongeren is op zowel T0 als T1 gevraagd naar de herkomst van hun 'goede vrienden', van diegenen waarmee ze omgaan in pauzes op school en in de vrije tijd. De bevindingen staan in de tabellen 4.10 t/m 4.12 per herkomstgroep weergegeven. Wat direct opvalt, is dat zoals verwacht, de jongeren sterk op jongeren van de eigen herkomst gericht zijn ('birds of a feather flock together' Glueck and Glueck 1950). Bijna alle jongeren gaan om met jongeren van de eigen herkomst (zie dikgedrukte percentages op de diagonale as).

Verder blijkt dat de Marokkaanse en Turkse jongeren vaak met elkaar omgaan. De Marokkaanse en Turkse 8 tot 8 jongeren hebben wat minder vaak contact met Nederlandse jongeren. Duidelijke ontwikkelingen tussen T0 en T1 zijn niet waar te nemen.

Tabel 4.10 Herkomst goede vrienden van 8 tot 8 jongere (n=28, procenten)¹

	goede vrienden											
	Marokkaans (paar/veel)		Turks (paar/veel)		Surinaams (paar/veel)		andere allochtoon		Nederlands (paar/veel)		Antilliaans (paar/veel)	
	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1
Marokkaans (n ⁸ =17)	82,4	88,2	50,0	52,9	25,0	17,6	23,1	23,5	25,0	11,8	6,3	0,0
Turks (n=4)	50,0	75,0	100	100	33,3	50,0	66,7	25,0	25,0	50,0	0,0	0,0
Surinaams (n=1)	100	100	0,0	0,0	100	100	0,0	100	0,0	0,0	100	0,0
overig niet westers (n=3)	66,7	66,7	0,0	33,3	66,7	33,3	100	66,7	33,3	33,3	66,7	33,3
Nederlands (n=3)	0,0	33,3	0,0	0,0	66,7	33,3	66,7	33,3	100	100	33,3	0,0

¹ De percentages tellen op tot boven de 100%, omdat jongeren met meerdere herkomstgroepen kunnen omgaan.

Tabel 4.11 Herkomst personen waarmee van 8 tot 8 jongere omgaat in pauze (n=28, procenten)

	omgaan tijdens schoolpauze											
	Marokkaans (vaak/ bijna altijd)		Turks (vaak/ bijna altijd)		Surinaams (vaak/ bijna altijd)		andere allochtoon (vaak/ bijna altijd)		Nederlands (vaak/ bijna altijd)		Antilliaans (vaak/ bijna altijd)	
	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1
Marokkaans (n=17)	82,4	70,6	17,6	17,6	5,9	5,8	28,6	17,6	11,8	17,6	5,9	0,0
Turks (n=4)	75,0	33,3	100	50,0	0,0	33,3	33,3	50,0	33,3	33,3	0,0	0,0
Surinaams (n=1)	0,0	100	0,0	0,0	100	100	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100
overig niet westers (n=3)	33,3	0,0	0,0	0,0	66,7	0,0	33,3	0,0	66,7	50,0	33,3	0,0
Nederlands (n=3)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	100	100	0,0	0,0

¹ De percentages tellen op tot boven de 100%, omdat jongeren met meerdere herkomstgroepen kunnen omgaan.

⁸ Met 'n' wordt bedoeld: het aantal respondenten dat antwoord heeft gegeven op de desbetreffende vraag.

Tabel 4.12 Herkomst personen waarmee van 8 tot 8 jongere omgaat in de vrije tijd (n=28, procenten)

	omgaan in vrije tijd											
	Marokkaans (vaak/ bijna altijd)		Turks (vaak/ bijna altijd)		Surinaams (vaak/ bijna altijd)		andere allochtoon (vaak/ bijna altijd)		Nederlands (vaak/ bijna altijd)		Antilliaans (vaak/ bijna altijd)	
	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1	T0	T1
Marokkaans (n=17)	76,5	82,4	23,5	0,0	5,9	6,3	21,4	11,8	0,0	12,5	5,9	0,0
Turks (n=4)	33,3	66,7	100	50,0	0,0	25,0	33,3	33,3	33,3	33,3	0,0	25,0
Surinaams (n=1)	100	100	0,0	0,0	100	100	0,0	0,0	0,0	0,0	100	100
overig niet westers (n=3)	33,3	33,3	0,0	33,3	33,3	0,0	33,3	66,7	0,0	0,0	66,7	33,3
Nederlands (n=3)	0,0	0,0	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	33,3	100	100	0,0	33,3

¹ De percentages tellen op tot boven de 100%, omdat jongeren met meerdere herkomstgroepen kunnen omgaan.

4.6 Ervaren discriminatie

Door middel van vijf vragen is getracht inzicht te verkrijgen in de mate waarin 8 tot 8 jongeren discriminatie ervaren van 'Nederlanders'. Deze vragen zijn afkomstig uit het ICSEY onderzoek (Berry e.a. 2006). De resultaten staan in tabel 4.13 weergegeven. Zowel op T0 als T1 zijn er een aantal jongeren die het gevoel hebben dat Nederlanders zich negatief gedragen ten opzichte van hun herkomstgroep (ongeveer 40%). Ook voelt een aandeel 8 tot 8 jongeren zich niet door Nederlanders geaccepteerd (36% op T0 en 25% op T1). Op twee items is er sprake van een groter aandeel instemmende jongeren, op twee items is dit aandeel juist kleiner. Er is dus geen eenduidige ontwikkeling te zien in de ervaren discriminatie gedurende het 8 tot 8 traject.

Tabel 4.13 Ervaren discriminatie (n=22, procenten)

	negatief tov mijn etnische groep	voel me niet geaccepteerd door Nederl.	voel dat Nederl. iets tegen me hebben	geplaagd en beledigd door etnische achtergr	bedreigd/ aangevallen door etnische achtergr.
enigszins/ helemaal mee eens T0	40,0	36,0	12,5	20,0	0,0
enigszins/ helemaal mee eens T1	37,5	25,0	20,8	11,1	11,1

De gegevens in tabel 4.14 laten zien dat de 8 tot 8 jongeren zich op T1 soms unfair of niet rechtvaardig behandeld voelen door leerkrachten en andere volwassenen buiten school (beide 19%). Het aandeel jongeren dat dit voor leerkrachten aangeeft, is tussen T0 en T1 toegenomen van 4 naar 19%. De gevoelens unfair of onrechtvaardig behandeld te zijn door jongeren is juist afgenomen (respectievelijk van 8 naar 0% en van 12 naar 7%).

Tabel 4.14 Unfair of niet rechtvaardig behandeld vanwege etnische achtergrond (n=22, procenten)

	andere volwassenen buiten school	leerkrachten	jongeren op school	andere jongeren buiten school
soms/vaak T0	25,0	4,0	8,0	12,0
soms/vaak T1	18,5	18,5	0,0	7,4

4.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk is ingegaan op de sociaal-culturele oriëntatie van de allochtone 8 tot 8 jongeren. Een oriëntatie die sterk gericht is op de Nederlandse samenleving kan de neiging tot crimineel gedrag doen versterken (general strain theory) maar ook doen afnemen (sociale controle theorie).

In tabel 4.15 worden de bevindingen van dit hoofdstuk samengevat. Verschillende en ook redelijk tegenstrijdige resultaten zijn uit de verschillende meetinstrumenten naar voren gekomen. Aan de ene kant lijken 8 tot 8 jongeren zich tussen T0 en T1 wat meer aan de Nederlandse maatschappij te hebben gevoegd, ze hebben een wat meer moderne instelling gekregen, gaan minder vaak naar moskee, hun geloofsbeleving is iets verminderd en ze spreken meer Nederlands met vrienden en broers en zussen. Aan de andere kant vindt echter 25% van de allochtone 8 tot 8 jongeren op T1 dat moslims in Nederland mensen tot de islam moeten bekeren (een toename vanaf T0, 18%) en vindt 65% (in vergelijking tot 22% op T0) dat moslimkinderen naar een islamitische school moeten kunnen. Hiernaast is er bij het eind van het 8 tot 8 traject een groter aandeel 8 tot 8 jongeren dat zich voor 0% Nederlands voelt dan bij de start.

Tabel 4.15 Samenvatting ontwikkeling indicatoren culturele oriëntatie, T0 en T1

	ontwikkelingen
moderne instelling	+
moskeebezoek/beleving geloof/religieuze activiteiten	+
opvatting naleving regels moslims	-
identificatie Nederland(ers)	-
Nederlands spreken	+
interculturele contacten	0
ervaren discriminatie	0
totaal	+

- indicatie minder integratie

0 geen verandering

+ indicatie meer integratie

Conclusie

De culturele oriëntatie van de 8 tot 8 jongeren maakt geen deel uit van de 8 tot 8 aanpak. Wetenschappers zijn daarnaast ook niet eenduidig in hun verwachtingen over de samenhang tussen culturele oriëntatie en crimineel en deviant gedrag. Aan de ene kant verwacht men een verhoogde kans op deviant gedrag van beter geïntegreerde jongeren, aan de andere kant zou integratie hier juist meer bescherming tegen bieden. Het is daarom niet mogelijk om concluderende uitspraken te doen met betrekking tot het 8 tot 8 project op basis van de bevindingen in dit hoofdstuk.

5 Contact met en invloed van vrienden

Onderzoek heeft veelvuldig uitgewezen dat de vrienden van jongeren van grote invloed zijn op het gedrag en de mening van jongeren, bijvoorbeeld op de mate van crimineel gedrag of op middelengebruik (Houtzager en Baerveldt 1999, Weerman e.a. 2007, Payne and Cornwell 2007, Haynie and Osgood 2005, Baerveldt e.a. 2008). In dit hoofdstuk wordt nagegaan in hoeverre de 8 tot 8 jongeren vatbaar zijn voor 'peer-pressure' (druk van hun vrienden) en in hoeverre ze met hen een sterke band hebben. Er wordt besproken of de 8 tot 8 jongeren vooral ongestructureerd en buitenshuis hun vrije tijd besteden of juist gestructureerd en binnenshuis. Ten slotte wordt ingegaan op de mate van criminaliteit van de vrienden van de 8 tot 8 jongeren.

5.1 Peer pressure

De mate van waarin de 8 tot 8 jongeren onder druk van hun vrienden staan, is gemeten met behulp van een instrument dat door het NSCR (Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving) ontwikkeld is. Het meetinstrument bestaat uit vijf items, waaronder 'mijn vrienden/vriendinnen zouden het stom vinden als ik iets niet durf' en 'mijn vrienden/ vriendinnen zouden respect voor me hebben als ik ergens durf in te breken.

Ongeveer een op de vijf 8 tot 8 jongeren was het bij de aanvang van het 8 tot 8 traject (T0) eens met de vijf items die peer-pressure meten (tabel 5.1). Ruim een derde met de stelling dat vrienden en vriendinnen het wel lachen vinden als zij iets doen wat niet mag (37%). Na het 8 tot 8 traject (T1) is het aandeel jongeren dat aangeeft dat zijn/haar vrienden het stom vinden als hij/zij iets niet durft afgenomen van 25 naar 14%. Een nog sterkere afname, namelijk van 37 naar 4%, vindt plaats bij het respect van vrienden als hij/zij ergens durft in te breken. In totaal lijkt tussen de twee meetmomenten de gerapporteerde peer-pressure afgenomen.

Tabel 5.1 Peer-pressure (n=28, procenten helemaal of een beetje mee eens)

	ze ¹ laten mij wel eens dingen doen die ik eigenlijk niet wil	als ik iets doe wat niet mag, dan vinden ze dat wel lachen	ze zouden het stom vinden als ik iets niet durf	ze zouden respect voor me hebben als ik ergens durf in te breken	ze lachen mij uit als ik ergens bang voor zou zijn
8 tot 8 jongeren T0	21	37	25	22	22
8 tot 8 jongeren T1	18	43	14	4	21

¹ In alle items in deze tabel is 'mijn vrienden/vriendinnen' vervangen door 'ze'

5.2 Band met vrienden

De band die de 8 tot 8 jongeren met hun vrienden hebben is geïnventariseerd door middel van vier vragen die eerder gebruikt zijn in het onderzoek van Bureau Driessen onder 680 Rotterdamse scholieren (Broekhuizen e.a. 2006).

Het merendeel van de 8 tot 8 jongeren krijgt op T0 (heel) vaak hulp van zijn/haar vrienden bij een praktisch probleem, spreekt met zijn/haar vrienden af en is (heel) vaak met hen op straat of buiten (64-72%). In veel mindere mate wordt echter over persoonlijke problemen gepraat (21%). Op T1 is de verkregen hulp bij een praktisch probleem wat afgenomen (68 naar 54% vaak), maar het praten over persoonlijke dingen komt juist wat vaker voor (21 naar 29% vaak). Over het algemeen is er sprake van kleine ontwikkelingen in verschillende richtingen.

Tabel 5.2 Band met vrienden (n=28, procenten (heel) vaak)

	helpen bij praktisch probleem	praten over persoonlijke dingen	afspreken met elkaar	op straat of buiten met elkaar
8 tot 8 jongeren T0	68	21	71	64
8 tot 8 jongeren T1	54	29	64	71

¹Vrienden van buurt/school/groepje

5.3 Vrijtijdsactiviteiten

De 8 tot 8 jongeren die aan dit onderzoek hebben meegewerkt is gevraagd waar ze vooral zijn in hun vrije tijd (thuis of buitenshuis) en waar ze dan precies zijn (bijvoorbeeld bij de sportclub of in een café). Dit is gevraagd om onderscheid te kunnen maken tussen gestructureerde en ongestructureerde activiteiten en tussen activiteiten binnenshuis en buitenshuis. Uit onderzoek is namelijk gebleken (Osgood e.a. 1996) dat vooral ongestructureerde en buitenshuis plaatsvindende activiteiten het risico in zich hebben dat criminele of deviante activiteiten worden ondernomen. Bij dit soort activiteiten ontbreekt vaak toezicht en het gebrek aan structuur in de activiteiten levert ruimte voor deviante activiteiten.

In navolging van het WODC (Van der Laan en Blom 2006) zijn de antwoorden op de vrijetijdsactiviteiten achteraf in vier typen vrijetijdsactiviteiten ingedeeld (waarvan de eerste drie conform Osgood e.a., 1996).

- Ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten buitenshuis (type 1)
Ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten buitenshuis kenmerken zich door het samen zijn met vrienden zonder een (duidelijke) afspraak over de tijd die men met elkaar doorbrengt en waarbij toezicht niet of slechts in zeer beperkte mate aanwezig is. Het betreft hier activiteiten als met vrienden op straat zijn, de kroeg of het café, disco of (house)party.
- Gestructureerde vrijetijdsactiviteiten buitenshuis (type 2)
Daarnaast worden gestructureerde vrijetijdsactiviteiten buitenshuis onderscheiden. Deze bezigheden kenmerken zich door een (impliciete) afspraak over de duur van de tijdsbesteding en de aanwezigheid van toezicht. Het gaat om

activiteiten in het kader van sportclub, jeugdsoos, andere vereniging of bioscoopbezoek. Ook de kerk of moskee valt hieronder, alsmede bij vrienden thuis zijn.

- Vrijtijdsactiviteiten binnenshuis (type 3)
Het derde type bezigheden bevat de vrijetijdsactiviteiten binnenshuis of met ouders.

De bevindingen staan in tabel 5.3 weergegeven. Bij de 0-meting ondernam 79% doordeweeks en in het weekend ongestructureerde activiteiten buitenshuis. Hier is gedurende het 8 tot 8 traject geen verandering in gekomen. Ook weinig ontwikkelingen zijn er in de mate waarin de jongeren gestructureerde activiteiten buitenshuis en binnenshuis ondernemen. Rond de 60% van de jongeren rapporteert op T0 en T1 doordeweeks en in het weekend gestructureerde activiteiten buitenshuis. En rond een kwart van de 8 tot 8 jongeren geeft op beide meetmomenten aan doordeweeks binnenshuis activiteiten te ondernemen en rond de 30% in het weekend.

Tabel 5.3 Vrijtijdsactiviteiten (n=28, procenten)

	type 1 ongestructureerd buitenshuis		type 2 gestructureerd buitenshuis		type 3 binnenshuis	
	week	weekend	week	weekend	week	weekend
8 tot 8 jongeren T0	78,6	78,6	59,7	60,7	25,0	32,1
8 tot 8 jongeren T1	78,6	78,6	64,3	64,3	24,3	28,6

Uit een nadere analyse van de type 1 activiteiten kan afgeleid worden dat iets minder jongeren op T1 in vergelijking tot T0 doordeweeks en in het weekend bij vrienden op straat zijn (resp. 79 naar 71% en 79 naar 64%). Daarentegen is het aantal jongeren dat doordeweeks en in het weekend naar de kroeg/café/disco/bioscoop gaat iets toegenomen. In het totale aandeel jongeren met ongestructureerde activiteiten buitenshuis is daarom geen ontwikkeling te zien.

Een nadere analyse van de type 2 activiteiten wijst uit dat de deelname van een sportclub of andere vereniging doordeweeks en in het weekend is toegenomen (resp. 25 naar 54% en 18 naar 39%). Het aandeel jongeren dat rapporteert bij vrienden thuis te zijn, is echter juist afgenomen (doordeweeks van 36% naar 18%, in het weekend van 43% naar 11%). Daardoor is het aandeel jongeren dat in totaal gestructureerde activiteiten buitenshuis onderneemt wel stabiel gebleven.

Tussen de start en het eind van het 8 tot 8 traject (T0 en T1) is er hiernaast sprake van een lichte toename van het aandeel jongeren dat langer dan 5 uur in het weekend van huis is (36 naar 43%; tabel 5.4). Verder zijn hierin weinig ontwikkelingen te ontdekken.

Tabel 5.4 Tijd die buitenshuis besteed wordt (n=28, procenten)

	doordeweeks		weekend		
	niet of < 2 uur	> 2 uur	niet of < 2 uur	tussen 2 en 5 uur	> 5 uur
8 tot 8 jongeren T0	37,0	63,0	14,3	50,0	35,7
8 tot 8 jongeren T1	33,3	66,7	14,3	42,9	42,8

Ook de leerkrachten is op beide meetmomenten gevraagd naar de vrijetijdsbesteding van de 8 tot 8 jongeren. Van de tien 8 tot 8 jongeren hadden er negen volgens de leerkracht op T0 geen hobby, sport of club. Zij hingen in de vrije tijd het liefst wat rond. Wederom bij negen van de jongeren vermoedden de leerkrachten dat het bij de ouders niet bekend is waar de jongere zijn vrije tijd doorbrengt. Op T0 dachten zes van de leerkrachten dat de 8 tot 8 jongere omgaat met een zogenaamde 'anti-sociale groep' en zeven gaven aan dat binnen de vrienden-/kennissengroep van de jongere een cultuur heerste met antisociale groepsnormen.

Op T1 geven van de negen leerkrachten er vijf aan dat de jongere geen hobby's etcetera in zijn vrije tijd heeft, maar vooral rondhangt. Acht van de negen leerkrachten denken verder dat de vrijetijdsbesteding van de jongere niet bekend is bij de ouders. Van vijf van de negen jongeren wordt vermoed dat ze hun tijd doorbrengen met antisociale vrienden en bij drie jongeren is er vermoedelijk sprake van antisociale groepsnormen.

Elf andere leerkrachten (die op T0 niet hebben meegewerkt), is direct gevraagd naar de ontwikkelingen van de 8 tot 8 jongere op dit gebied. De resultaten staan in tabel 5.5 weergegeven. Uit het hoge aandeel 'weet niet' blijkt dat veel leraren geen goed zicht hebben op de ontwikkelingen bij de 8 tot 8 jongere. Daarnaast rapporteert een redelijk deel van hen dat er geen sprake is van een verandering. Wel geeft 27% van de leerkrachten aan dat het aantal jongeren dat geen hobby heeft is afgenomen en 18% dat er afname is van ouders die niet weten wat de jongere in zijn vrije tijd doet.

Tabel 5.5 Ontwikkelingen in de vrijetijdsbesteding van de jongeren tussen T0 en T1, volgens de leerkrachten (n=11, procenten)

	geen hobby hebben, het liefst rondhangen	vrijetijdsbesteding niet bekend bij ouders	vrienden met antisociaal gedrag	vrienden met antisociale groepsnormen
toegenomen	9	0	9	9
niet veranderd	36	45	36	27
afgenomen	27	18	9	9
weet niet	27	36	46	55
totaal	100	100	100	100

5.4 Delinquentie vrienden

Delinquent gedrag van vrienden is gemeten door de jongere te vragen of zijn/haar vrienden wel eens iets hebben vernield, gestolen (minder of meer dan 10 euro), ingebroken, iemand hebben verwond of met de politie in aanraking zijn gekomen. De vragen zijn een bewerking van de schaal 'delinquente vrienden' uit het NSCR-schoolproject (Weerman e.a., 2003).

Van de jongeren die aan het 8 tot 8 onderzoek hebben meegewerkt gaf 36% op T0 aan dat sommige/de meesten van zijn/haar vrienden wel eens wat op straat vernielen en 25% rapporteerde dat zijn vrienden wel eens wat uit de winkel stelen dat goedkoper is dan 10 euro. Drie op de tien 8 tot 8 jongeren hadden vrienden die iemand zo hard slaan dat hij/zij gewond raakt (29%) en vier op de tien hadden vrienden die met de politie in aanraking

zijn gekomen (41%). Vrienden die een winkeldiefstal plegen voor meer dan 10 euro of die inbreken komen minder vaak voor (beide bij 11% van de jongeren).

Verschillende door vrienden gepleegde delicten worden op T1 minder vaak door de 8 tot 8 jongere gerapporteerd dan op T0, namelijk op straat iets vernielen (36 naar 25%), stelen < 10 euro (25 naar 14%) en iemand verwonden door slaan (29 naar 18%). Het aandeel jongeren dat rapporteert dat vrienden met de politie in aanraking zijn gekomen is ook afgenomen, namelijk van 41 naar 32%. Dit verschil is niet significant. Door de kleine onderzoeksgroep is er echter ook pas sprake van een significante verbetering bij een percentage van 23% op T1.

Tabel 5.6 Delicten die door vrienden worden gepleegd (n=28, procenten sommigen/meesten/allen)

	8 tot 8 T0	8 tot 8 T1
op straat vernield	36	25
stelen winkel < 10 euro	25	14
stelen winkel > 10 euro	11	11
inbreken	11	11
gewond door slaan	29	18
politie in aanraking	41	32
totaal	100	100

5.5 Samenvatting

De vrijetijdsbesteding van jongeren en de rol van vrienden kunnen een belangrijke rol spelen in het criminele gedrag van jongeren. Jongeren die vatbaar zijn voor 'peer-pressure' (druk van hun vrienden), vaak ongestructureerd buitenshuis hun vrije tijd besteden en omgaan met criminele vrienden, hebben een verhoogd risico op crimineel gedrag. In dit hoofdstuk is daarom ingegaan op de relatie van de 8 tot 8 jongeren met hun vrienden en hun vrijetijdsbesteding, en dan met name op de ontwikkeling die hierin tussen T0 en T1 heeft plaatsgevonden. Belangrijk bij dit hoofdstuk is om in het achterhoofd te houden dat de 8 tot 8 jongeren, een sterke geneigdheid hebben om sociaal wenselijke antwoorden te geven (op T1 nog sterker dan op T0).

Tussen T0 (de start van het traject) en T1 (het einde van het traject) zijn er positieve ontwikkelingen op het gebied van vrienden en vrijetijdsbesteding. De 8 tot 8 jongeren ervaren minder peer-pressure, gaan vaker naar sport- of andere verenigingen, de delinquentie van vrienden is afgenomen en ook de leerkrachten zien vooral positieve ontwikkelingen. Er moet hierbij één kanttekening geplaatst worden. Het ondernemen van ongestructureerde activiteiten buitenshuis is tussen T0 en T1 niet afgenomen. Er is maar een kleine afname van het aandeel jongeren dat een deel van zijn tijd buiten op straat met vrienden spendeert tijdens het 8 tot 8 traject. Dit type vrijetijdsbesteding is echter wel een grote risicofactor voor crimineel gedrag.

Tabel 5.7 Samenvatting ontwikkeling 6 indicatoren vrienden en vrijetijdsbesteding, T0 en T1

	ontwikkelingen
peer-pressure	++
band met vrienden	0
deelname sport- of andere vereniging	++
ongestructureerde vrijetijdsbesteding buitenshuis	0
delinquentie vrienden	+
mening leerkrachten vrijetijdsbesteding	+
totaal	+++++

+ lichte verbetering van de situatie

++ verbetering van de situatie

0 geen verandering

Conclusie

Uit de ontwikkelingen die op het gebied van vrije tijd en vrienden hebben plaatsgevonden gedurende het 8 tot 8 project kan geconcludeerd worden dat het 8 tot 8 traject hier een positieve invloed op uit heeft geoefend. Het aantal risicofactoren op dit terrein is verminderd. Belangrijk punt van aandacht is echter wel dat op één gebied, het aantal ongestructureerde vrijetijdsbestedingen buitenshuis (waaronder het op straat zijn met vrienden) vrijwel geen vooruitgang is geboekt.

6 Onderwijs en werk

De mate waarin een jongere functioneert op school en werk hangt mogelijk samen met de mate van geneigdheid tot criminele of andere deviante activiteiten. Indien jongeren sociaal sterk verbonden zijn aan conventionele instituties en individuen zullen zij niet het risico willen lopen deze verbanden te verliezen volgens de bindingstheorie van Hirschi (1969). Onderzoek van Lujipers (2000) wijst inderdaad uit dat delinquent gedrag na het zeventiende levensjaar afneemt bij jongeren die meer gebonden zijn aan school en werk.

Ook het hebben van een baan kan de kans op criminaliteit doen afnemen omdat het de financiële situatie van de jongere verbetert. Het is mogelijk dat jongeren die niet afdoende geld tot hun beschikking hebben uit conventionele bronnen (werk en thuis), alternatieve activiteiten ontplooiën om toch aan geld te komen ('strain-theorie': Merton 1968, Agnew 1992, 2001).

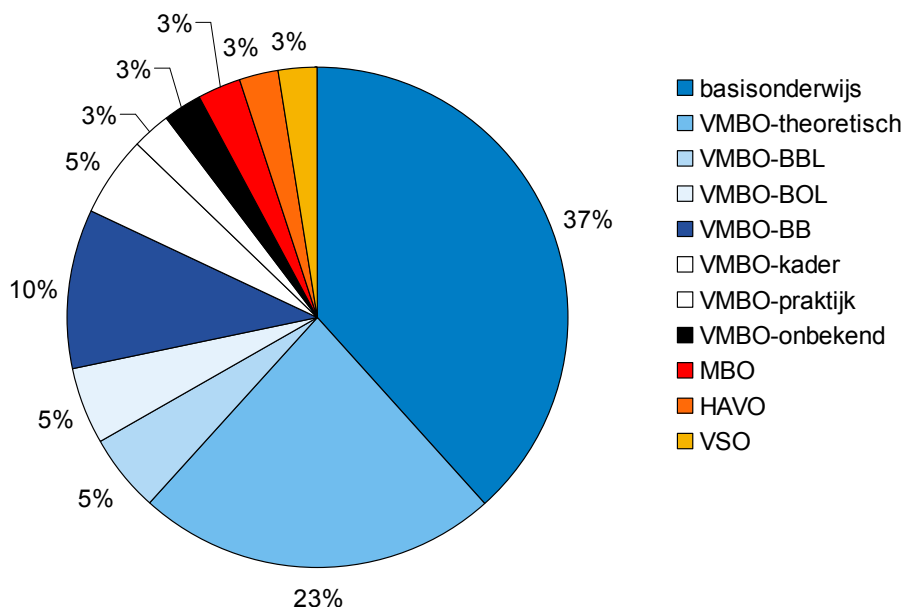
In dit hoofdstuk staan daarom de school- en werkcarrière, alsmede de financiële situatie van de 8 tot 8 jongeren centraal. Hierbij wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de ontwikkeling van de jongeren tussen de start van het 8 tot 8 traject (T0) en het einde van het traject (T1).

In dit hoofdstuk moet wat betreft de schoolresultaten rekening gehouden worden met de selectieve non-respons. Van de 8 tot 8 jongeren die aan het onderzoek hebben deelgenomen gingen op T0 beduidend meer jongeren naar school dan van de jongeren die niet aan het onderzoek hebben meegewerkt.

6.1 Opleidingsniveau

Volgens de gegevens van het projectbureau volgen alle 39 8 tot 8 jongeren die aan het huidige onderzoek meewerken onderwijs. De gegevens van het projectbureau laten zien dat 21 8 tot 8 jongeren op T0 op het VMBO zaten. Zij volgden verschillende leerwegen, maar vooral de theoretische leerweg (zie figuur 6.1). Van de overige 8 tot 8 jongeren zaten er 15 op het basisonderwijs, één op het MBO, één op de HAVO en één op het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO). Op T1 zijn hierin enkele ontwikkelingen geweest: 1 jongere is van de basisschool naar het VMBO-kader gegaan, 1 jongere van de basisschool naar het VMBO-b en 1 jongere is overgestapt van het LWOO naar het MBO.

Tabel 6.1 Opleidingsniveau 8 tot 8 jongeren (n=39, procenten)

6.2 Spijbelen en schorsingen

Van de 28 8 tot 8 jongeren die aan het huidige onderzoek hebben meegewerkt, zitten er volgens de interviews met de jongeren 25 op T0 op school, 3 niet. Eén jongere was in afwachting van een opleiding. Hij zat in een structuurklas, maar er waren problemen met de overgang. Van de andere twee jongeren was onbekend waarom ze geen onderwijs (meer) volgen. Op T1 gaat van de 28 jongeren nog steeds 1 niet naar school. De reden hiervoor is onbekend. Deze zelfrapportage wijkt af van de gegevens die bij het Projectbureau beschikbaar zijn (volgens de gegevens volgen alle 28 jongeren onderwijs op zowel T0 als T1).

Van de jongeren die op T0 naar school gaan zei 11% in de afgelopen zes maanden gespijbeld te hebben. Op T1 is dat toegenomen tot 25%. Van de jongeren die aan het einde van het 8 tot 8 traject staan, geeft 7% aan gemiddeld minder dan 1 uur te spijbelen, 4% 1-2 uur, 4% 2-5 uur en 7% meer dan 5 uur per week te spijbelen.

De bestanden van het 8 tot 8 projectbureau laten juist een tegenovergestelde ontwikkeling zien. Op T0 spijbelde volgens deze bestanden 32% van de 8 tot 8 jongeren, op T1 is dit afgenomen tot 11%.

Van de 8 tot 8 jongeren die naar school gaan gaf op T0 27% aan in de laatste 6 maanden geschorst geweest van school. Op T1 is dat afgenomen naar 11%.

6.3 Binding met school

Om de binding met school te meten is de 8 tot 8 jongeren een vijftal stellingen voorgelegd zoals: 'ik verveel me op school' en 'ik heb een leuke school'. Deze stellingen zijn afkomstig van het NSCR-scholenproject.

De meeste 8 tot 8 jongeren gingen bij de start van het 8 tot 8 traject (T0) met plezier naar school (71%) en vonden dat ze een leuke school hebben (68%) en zes op de tien 8 tot 8 jongeren voelde zich thuis op school (61%). Tegelijkertijd gaf 50% aan zich te vervelen op school en 29% wilde liever op een andere school zitten. Op vier van de vijf items is slechts in geringe mate sprake van een ontwikkeling tussen T0 en T1. Bij één item is er een sterke verandering: op T0 verveelt 50% zich nog op school, op T1 is dat nog slechts de helft van deze jongeren (dus 25%).

Tabel 6.2 Binding met school (n=28, procenten beetje/helemaal eens)

	plezier naar school	vervelen op school	een leuke school	liever op een ander school	thuis voelen op school
8 tot 8 onderzoek T0	71,4	50,0	67,9	28,6	60,7
8 tot 8 onderzoek T1	67,9	25,0	64,3	28,6	57,1

6.4 Functioneren op school volgens leerkracht

Tien leerkrachten hebben op T0 en T1 vragen beantwoord over het functioneren van de 8 tot 8 jongere op school. Daarnaast hebben nog 11 leraren vragen beantwoord over de ontwikkeling tussen T0 en T1 (zij hebben niet aan de T0 meting meegewerkt. De gegevens die door hen verstrekt zijn, staan weergegeven in tabel 6.3.

Tabel 6.3 Functioneren op school volgens leerkracht, T0 en T1 (aantal jongeren)

	n = 10		n = 11		conclusie
	T0 probleem	T1 probleem	T1 toename probleem	T1 afname probleem	
lesstof achterlopen/blijven zitten	7	5	2	5	++
spijbelgedrag	4	1	1	6	++
regelmatig pesten	5	1	3	1	+-
geringe stimulering vanuit huis	6	4	1	3	++
negatieve houding	7	5	2	5	++
weinig ambitie	5	9	1	7	-+

++ is verbetering 2 indicatoren

+/- verbetering 1 en verslechtering 1 indicator

Over het algemeen heeft de leraar op de verschillende risicofactoren van jongeren op school een verbetering waargenomen. Zo is er minder sprake van jongeren die achterlopen op de lesstof of zijn blijven zitten en is het aantal jongeren met een negatieve houding ten opzichte van school afgenomen. Desalniettemin zijn er echter nog wel een aantal jongeren over met problemen op de verschillende terreinen en leerkrachten

rapporteren ook bij enkele jongeren een toename van problematiek: bijvoorbeeld 3 jongeren zijn vaker regelmatig gaan pesten.

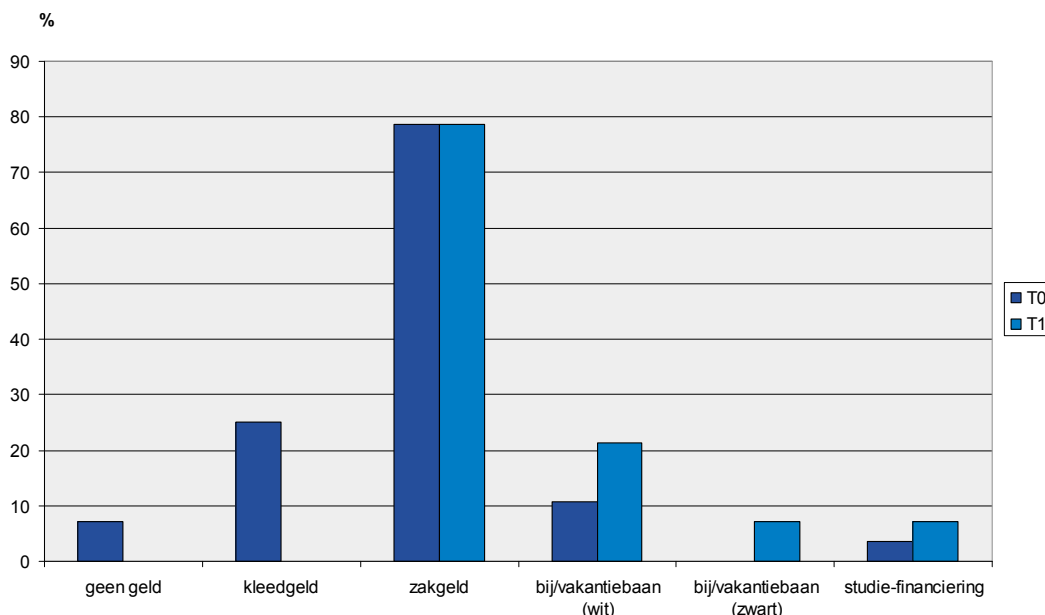
6.5 Werk en geld

Van de 8 tot 8 jongeren heeft op T0 (bij de start van het 8 tot 8 traject) 11% een baan, 18% heeft ooit een baan gehad, maar heeft dit nu niet meer. De overige 71%, dus de meerderheid van de jongeren, heeft nooit een baan gehad. Op T1 is het aandeel jongeren met een baan toegenomen tot 21% en 36% van de jongeren geeft nu aan wel een baan te hebben gehad, maar nu niet. 43% van de jongeren heeft op T1 nooit een baan gehad.

De meeste jongeren die op T0 een baan hebben (gehad) vullen vakken in een supermarkt (4 jongeren). Dit is op T1 ook het geval (4 jongeren), maar hiernaast worden ook krantenwijken, werken bij een bouwbedrijf, in de horeca en schoonmaken genoemd (elk door 2 jongeren).

Gemiddeld werken de jongeren op T0 20,6 uur. De arbeidsduur per week varieert tussen de 6 uur en 33 uur. Op T1 is de gemiddelde werkduur 16,1 uur (tussen de 1 en 45 uur).

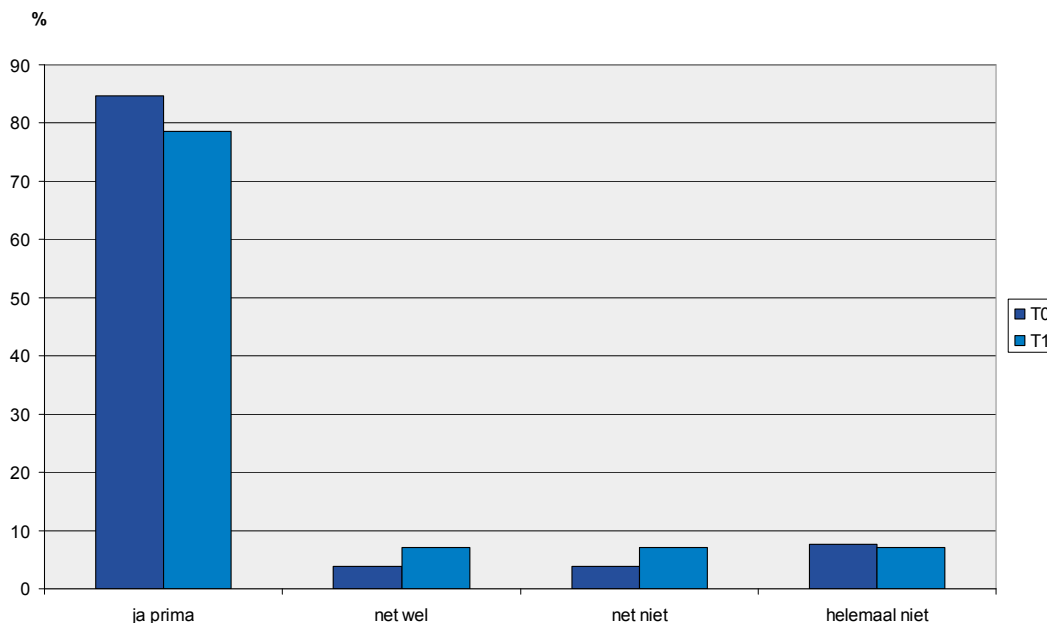
Tabel 6.4 Wijze waarop jongere afgelopen 6 maanden aan geld is gekomen (n=28, procenten)

De 8 tot 8 jongeren zijn op zowel T0 als T1 in de afgelopen 6 maanden vooral aan geld gekomen door geld dat ze van hun ouders hebben gehad. Vergelijken met T0 is er op T1 een groter aandeel jongeren dat rapporteert geld te verkrijgen uit een bij- of vakantiebaan (wit ofwel zwart).

Op T0 hadden de jongeren gemiddeld 94 euro te besteden per maand, op T1 132 euro.

Tabel 6.5 Rondkomen van de inkomsten (n=28, procenten)

Het merendeel van de 8 tot 8 jongeren geeft op beide meetmomenten (voor en na het 8 tot 8 traject) aan van het geld dat ze de krijgen/verdienen rond te kunnen komen: 89% redde het op T0, 86% redt het op T1. Het aandeel jongeren dat het net of helemaal niet redt is tussen T0 en T1 slechts een fractie toegenomen, namelijk van 12 naar 14%.

6.6 Samenvatting

Het is mogelijk dat jongeren die een binding hebben met school en/of werk en die zich in een goede financiële situatie bevinden minder snel overgaan tot criminele activiteiten. In dit hoofdstuk is daarom de werk- en schoolcarrière van de 8 tot 8 jongeren in kaart gebracht.

Tabel 6.6 verschaft een overzicht van de ontwikkeling van de indicatoren op dit terrein. Op het gebied van school is er vooral sprake van positieve veranderingen bij de 8 tot 8 jongeren. Het aantal 8 tot 8 jongeren dat naar school gaat is toegenomen, ze worden minder vaak geschorst, vervelen zich veel minder vaak op school en functioneren ook volgens de leraar beter op school. Alleen aangaande het spijbelgedrag van de jongeren is de ontwikkeling niet eenduidig. De jongeren zelf rapporteren vaker te hebben gespijbelgedurende het 8 tot 8 traject dan daarvoor. De gegevens van het projectbureau laten daarentegen een afname van spijbelgedrag zien.

Op het gebied van werk en financiën blijkt dat het aantal 8 tot 8 jongeren met een baan(tje) is toegenomen. Een vergelijkbaar (groot) aandeel jongeren geeft aan van hun inkomsten rond te kunnen komen.

Tabel 6.6 Samenvatting ontwikkeling 6 indicatoren school en werk, T0 en T1

	ontwikkelingen
aantal jongeren op school	+
spijbelen	-+
schorsingen	+
vervelen op school	+
functioneren op school volgens leraar	+
arbeidsparticipatie	+
rondkomen van geld	0
totaal	+++++

+ lichte verbetering van de situatie - verslechtering van de situatie 0 geen verandering

Conclusie

Gedurende het 8 tot 8 traject is de situatie van de 8 tot 8 jongeren die aan dit onderzoek hebben deelgenomen verbeterd op het gebied van school en werk. Het 8 tot 8 project lijkt op dit gebied dus een positieve bijdrage te hebben geleverd.

7 Relatie met ouders en gezin

In hoofdstuk 7 is reeds gewezen op de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969) waarin gesteld wordt dat jongeren met een goede binding met werk en school minder snel van de 'maatschappelijke regels' zullen afwijken, oftewel crimineel gedrag ondernemen. Emotionele gehechtheid aan andere personen (attachment), in het bijzonder de gehechtheid aan de ouders, maakt ook deel uit van deze theorie. Eerder onderzoek (onder andere Junger 1990, Rutenfrans en Terlouw 1994, Aseltine 1995, Luijpers 2000) wijst uit dat jongeren die een betere relatie met hun ouders hebben minder deviant gedrag vertonen.

Naast een goede relatie met de ouders zijn ook de steun die jongeren van hun ouders ontvangen en de sociale controle die de ouders op de jongere uitoefenen van belang. Onderzoek laat zien dat jongeren die meer gecontroleerd worden door hun ouders en meer gesteund, minder vaak betrokken zijn bij criminele activiteiten (Wright en Cullen 2001). En indien ouders meer op de hoogte zijn van de activiteiten van kinderen, dan vertonen deze minder probleemgedrag (Gray en Steinberg 1999).

In dit hoofdstuk worden meerdere facetten van het gezin besproken. Aandacht wordt besteed aan de relatie die de 8 tot 8 jongeren hebben met hun ouders en aan mogelijk problemen binnen het gezin. De ontwikkeling tussen T0 en T1 staat hierbij centraal. Bij de bevindingen die in dit hoofdstuk gepresenteerd worden is het van belang de selectieve non-respons bij de start van het onderzoek in het achterhoofd te houden: op T0 woont 49% bij beide ouders, van de niet responderende jongeren 24%. Daarbuiten had 95% van de aan het onderzoek deelnemende jongeren een adequate huisvesting tegen 76% van de niet-deelnemers.

7.1 Stress bij opvoeding

Een aantal items van de NOSIK (Nijmeegse Ouderlijke Stress Index Kort) is gebruikt om een indicatie te krijgen van de algemene stress die ouders ervaren bij de opvoeding. Omdat het aan O+S aangeleverde meetinstrument niet compleet was (enkele schalen ontbraken en enkele items van schalen) en de antwoordcategorieën verschilden van het oorspronkelijke instrument⁹, is het niet mogelijk de officiële NOSIK-normering op onze resultaten toe te passen. Wel kunnen de resultaten van de 0-meting en de 1-meting met elkaar vergeleken worden.

Van de NOSIK-competentieschaal (bestaande uit 6 items) zijn twee items opgenomen (zie tabel 7.1). De NOSIK-hechtingschaal bestaat uit één item: 'vaak begrijp ik mijn kind niet'. Op twee items is geen sprake van een ontwikkeling. Het aandeel ouders dat aangeeft dat vader/moeder van de 8 tot 8 jongere zijn moeilijker is dan ze gedacht hadden is

---

⁹ In plaats van de 6-puntschaal die bij de NOSIK gebruikt wordt, is een 4-puntschaal gebruikt.

afgenomen tussen T0 en T1 (24 naar 0%). De ouders die op T0 niet hebben meegedaan aan het onderzoek, is op T1 gevraagd of er sprake is van een ontwikkeling op het item 'vaak begrijp ik mijn kind niet'. Hieruit blijkt dat een kwart vindt dat dit is toegenomen, terwijl 42% een afname rapporteert. Dit komt dus niet overeen met de mening van de ouders die twee keer aan het onderzoek hebben meegedaan.

Tabel 7.1 Competentie T0, T1 en T1-T2 (resp. n=21, n=10 en n=12, procenten)

	vader of moeder zijn van dit kind is moeilijker dan ik dacht dat het zou zijn	ik doe mijn best mijn kind op te voeden, toch denk ik dat ik dat niet goed aan kan	vaak begrijp ik mijn kind niet
sterk/beetje mee eens, T0	23,8	33,3	33,0
sterk/beetje mee eens, T1	0,0	30,0	30,0
toegenomen	--	--	25,0
niet veranderd	--	--	33,3
afgenomen	--	--	41,7

De NOSIK-dimensies 'aanpassing' en 'stemming' bestaan respectievelijk uit één en twee items. Tussen T0 en T1 zijn minder ouders van de 8 tot 8 jongeren aan gaan geven dat hun kind moeilijk te kalmeren is als het overstuur is (29 naar 0%). Ook een beduidend lager aandeel rapporteert dat zijn/haar kind overdag sterk wisselende stemmingen heeft (71 naar 10%). In lijn hiermee geeft 42% van de ouders die alleen aan T1 hebben deelgenomen aan dat er een afname is in de moeilijkheid hun kind te kalmeren, 50% rapporteert een afname van de sterk wisselende stemmingen

Tabel 7.2 Aanpassing en stemming T0, T1 en T1-T2 (resp. n=21, n=10 en n=12, procenten)

	kind moeilijk te kalmeren als overstuur	kind overdag sterk wisselende stemmingen	als kind iets niet lukt dan raakt het erg uit humeur
beetje/sterk mee eens T0	28,6	71,4	52,4
beetje/sterk mee eens T1	0,0	10,0	50,0
toegenomen	16,7	0,0	0,0
niet veranderd	41,7	50,0	72,7
afgenomen	41,7	50,0	27,3

Er zijn vijf items die de NOSIK-dimensie 'veeleisendheid' meten. Het aandeel ouders dat aangeeft dat hun kind dingen doet die de ouder dwars zitten is gelijk gebleven tussen T0 en T1, evenals de rapportage dat het kind meer problemen geeft dan verwacht. Een lichte afname valt waar te nemen bij de items die meten of het kind meer eisen stelt aan de ouder dan de andere kinderen (15 naar 0%) en dat het moeilijker is voor dit kind te zorgen dan voor andere kinderen (10 naar 0%). Een toename vindt ten slotte tussen de twee meetmomenten plaats in het aandeel ouders dat vindt dat zijn kind meer aandacht eist dan de ouder kan geven (24% naar 40%).

Tabel 7.3 Veeleisendheid T0, T1 (resp. n=21, n=10. procenten)

	dingen die kind doet zit ouder dwars	meer eisen aan ouder dan andere kinderen	kind eist meer aandacht dan ouder kan geven	moeilijker voor kind zorgen dan andere kinderen	kind meer problemen dan verwacht
beetje/sterk mee eens T0	33,3	15,0	23,8	9,5	19,0
beetje/sterk mee eens T1	30,0	0,0	40,0	0,0	20,0

Ten slotte zijn twee items van de drie mogelijke items van de NOSIK-dimensie die 'acceptatie' meten opgenomen (tabel 7.4). Van de 8 tot 8 ouders blijkt een iets kleiner deel op T0 te vinden dat het kind dingen doet waar de ouder zich zorgen om maakt (38 naar 30%). Eén op de tien ouders is op zowel T0 als T1 van mening dat het niet mee valt een lastig kind te hebben. De ouders die alleen op T1 aan het onderzoek hebben meegewerkt geven wel aan dat er een afname is in de zorgen die de ouder zich maakt over de 8 tot 8 jongere.

Tabel 7.4 Acceptatie T0, T1 en T1-T2 (resp. n=21, n=10 en n=12, procenten)

	kind doet dingen waar ouder zich zorgen over maakt	kind is nogal lastig en dan valt het voor de ouders niet mee zo'n kind te hebben
beetje/sterk mee eens T0	38,0	9,5
beetje/sterk mee eens T1	30,0	10,0
toegenomen	16,7	--
niet veranderd	33,3	--
afgenomen	50,0	--

7.2 Opvoeding (straffen en affectie)

Twee dimensies 'Discipline' en 'Affection Expression' zijn overgenomen van de Nijmeegse Opvoedings Vragenlijst (NOV) ofwel de Nijmegen Rearing Questionnaire (Gerris e.a. 1993) om inzicht te krijgen in de opvoeding van de 8 tot 8 jongeren.

De gegevens in tabel 7.6 betreft de items die de discipline dimensie meten. Op vier van de items is er geen sprake van ontwikkelingen tussen T0 en T1. Wel is het aandeel ouders dat hun kind een draai om de oren of een tik geeft als hij iets doet dat niet mag afgenomen tussen de twee meetmomenten (57 naar 20%).

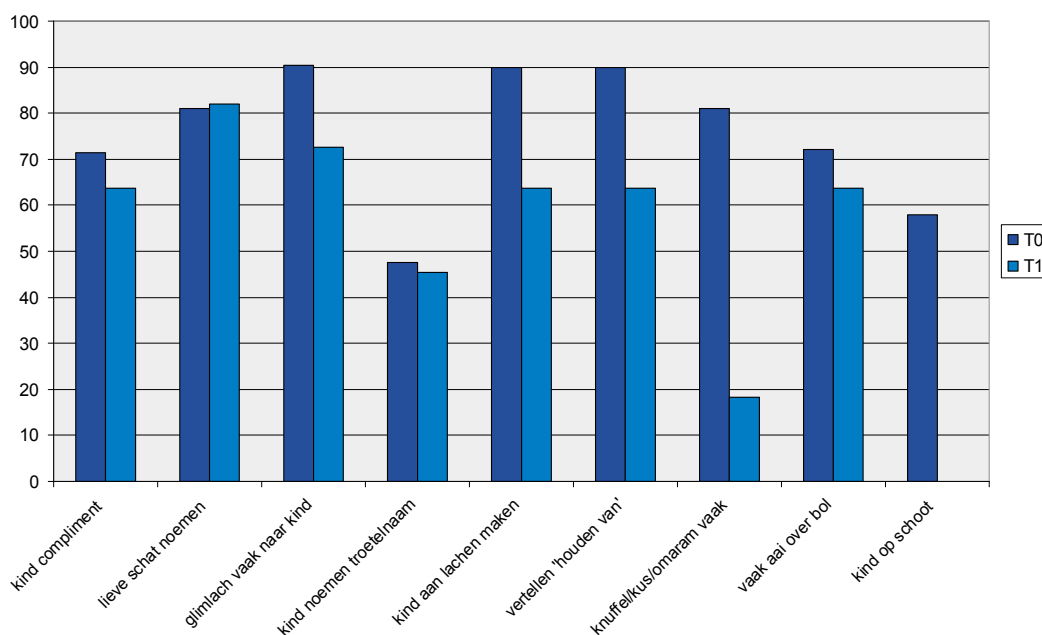
Volgens de ouders die alleen op T1 aan het onderzoek hebben deelgenomen, is er sprake van een afname van het straffen wanneer het kind iets doet dat niet mag (42%), het geven van een draai om de oren (42%) en het straffen door iets leuks te verbieden (33%). Daarentegen rapporteert ook 27% een toename van straffen door iets leuks te verbieden.

Tabel 7.5 Straffen T0, T1 en T1-T2 (resp. n=21, n=10 en n=12, procenten)

	meestal straf als kind iets doet dat niet mag	regelmatig flinke straf als nodig	meestal draai om oren/tik als kind iets doet dat niet mag	straf door iets leuks te verbieden	kind straffen door naar kamer te sturen
beetje/sterk mee eens T0	85,7	66,7	57,2	76,2	66,6
beetje/sterk mee eens T1	80,0	50,0	20,0	70,0	80,0
toegenomen	0,0	--	0,0	26,7	--
niet veranderd	58,3	--	58,3	50,0	--
afgenomen	41,7	--	41,7	33,3	--

De scores op de dimensie 'affection expression' staan weergegeven in figuur 7.7. Tussen T0 en T1 zijn er enkele veranderingen waar te nemen. Ouders knuffelen en omarmen hun kind veel minder vaak op T1 dan op T0 en nemen hun kind ook veel minder vaak op schoot. Daarnaast maken ze hun kind minder vaak aan het lachen en vertellen ze het kind minder vaak dat ze van hem/haar houden.

Figuur 7.6 Affection expression T0 en T1 (resp. n=21 en n=10, procenten)

7.3 Relatie ouders, gezinsklimaat en steun ouders

Op zowel T0 als T1 blijken bijna alle 8 tot 8 jongeren te rapporteren dat ze een goede band hebben met hun ouders, goed met hun ouders kunnen praten, goed met hun ouders op te kunnen schieten en dat ze zoveel mogelijk steun van hun ouders ontvangen.

Tabel 7.7 Relatie met ouders T0 en T1 (n=28, procenten)

	goede band met ouders	goed met ouders praten	goed met ouders opschieten	steun ouders
niet waar T0	3,6	7,1	7,1	0,0
niet waar T1	3,6	3,6	3,6	3,6

Wederom bijna alle 8 tot 8 jongeren vinden op beide meetmomenten dat de sfeer in huis goed is en dat ze een warm en gezellig gezin hebben. Daarentegen geeft 21% van de jongeren op T0 en 29% van de jongeren op T1 aan dat er vaak ruzie thuis is ('beetje of zeker waar'). Hierin is dus sprake van een lichte toename. En respectievelijk 18 en 22% van de jongeren vindt dat hij/zij de baas is in huis op T0 en T1.

Tabel 7.8 Sfeer in huis (n=28, procenten)

	de sfeer thuis is goed (niet waar)	een warm en gezellig gezin (niet waar)	er is vaak ruzie thuis (waar)	ik ben de baas thuis (waar)
T0	3,6	3,6	21,4	17,9
T1	3,6	7,1	28,6	21,5

De ondersteuning van ouders is gemeten door vijf items die afkomstig zijn uit het onderzoek dat Bureau Driessen onder 680 Rotterdamse jongeren heeft uitgevoerd. De door de 8 tot 8 jongeren gerapporteerde steun van moeder is vrij stabiel tussen T0 (de start van het 8 tot 8 traject) en T1 (het einde van het traject). Bij de steun van vader zijn er echter wel enkele ontwikkelingen. De vader helpt de jongere op T1 minder vaak dan op T0 bij een klusje, geeft minder raad bij een probleem, minder complimenten en praat beduidend minder met de jongere of persoonlijke problemen. Daarentegen gaat de vader wel vaker iets buitenshuis met de 8 tot 8 jongere ondernemen.

Tabel 7.9 Steun ouders T0 en T1 (n=28, procenten (heel) vaak)

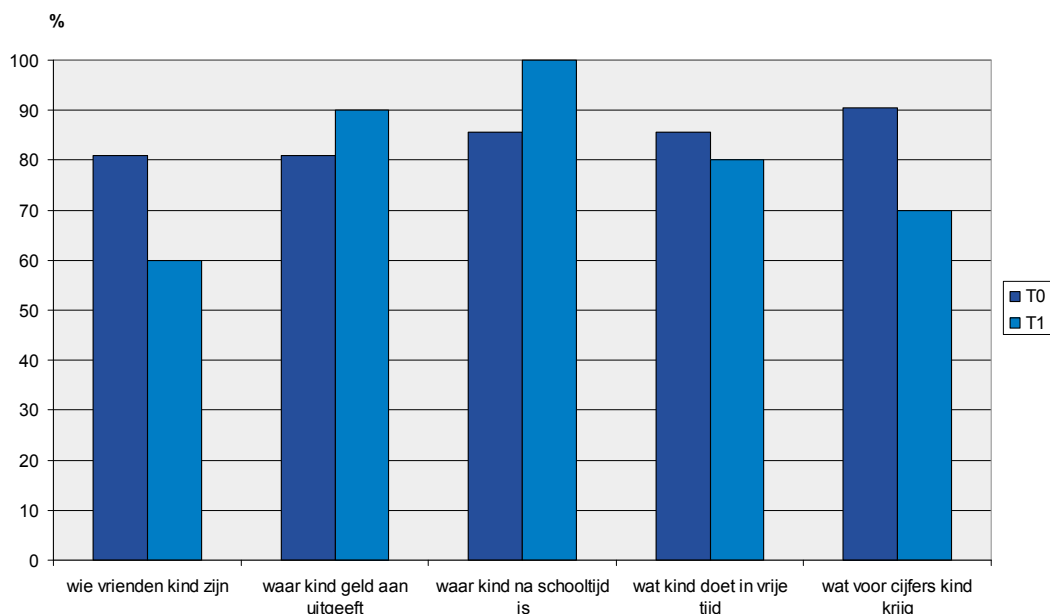
	helpen bij klusje	raad bij probleem	complimenten	praten persoonlijke dingen	buitenshuis iets ondernemen
moeder 8 tot 8 T0	57,1	75,0	75,0	57,1	28,6
vader 8 tot 8 T0	52,4	66,7	71,4	52,4	33,3
moeder 8 tot 8 T1	53,6	75,0	78,6	60,7	32,1
vader 8 tot 8 T1	43,5	56,5	60,9	34,8	47,6

7.4 Inzicht in leven kind

De ouders is gevraagd in hoeverre ze inzicht hebben in verschillende facetten van het leven van hun kind. De ouders rapporteren op beide meetmomenten (T0 en T1) veel of alles van deze facetten te weten. Enkele ontwikkelingen vallen echter op. Zo wijst figuur 7.11 uit dat ouders na het 8 tot 8 traject iets minder op de hoogte zijn van wie de vrienden

van hun kind zijn en wat voor cijfers hun kind krijgt. Daarentegen is er juist meer zicht op waar het kind na schooltijd is.

Figuur 7.10 Inzicht in het leven van de 8 tot 8 jongere, T0 en T1 (resp. n=21 en n=10, procenten 'ik weet daar veel/alles van')

Van de ouders die alleen op T1 aan het onderzoek hebben deelgenomen, geeft een deel aan dat ze meer zicht hebben gekregen op wie de vrienden van hun kind zijn (tabel 7.11). Deze bevinding is niet in overeenstemming met de gegevens in figuur 7.10. Verder stellen ze dat ze vaker weten waar het kind geld aan uitgeeft en waar het kind na schooltijd is. Dit is wel in lijn met de eerdere gegevens. Ten slotte rapporteert een deel van de ouders, in overeenstemming met de informatie in figuur 7.10 dat ze minder goed weten wat voor cijfers hun kind krijgt (zie tabel 7.11).

Tabel 7.11 Inzicht in leven volgens ouders zelf (n=12, procenten)

	wie vrienden kind zijn	waar kind geld aan uitgeeft	waar kind na schooltijd is	wat kind doet in vrije tijd	wat voor cijfers kind krijg
toegenomen	25,0	27,3	16,7	8,3	8,3
niet veranderd	75,0	63,6	83,3	91,7	66,7
afgenomen	0,0	9,1	0,0	0,0	25,0

7.5 Angst en depressie ouders (HSCL-25)

De Hopkin Symptom Checklist-25 (HSCL-25) is gebruikt om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van angst en depressiesymptomen bij de ouders van de 8 tot 8 jongeren. De score op deze schaal wordt berekend met behulp van alle items die door de ouder

beantwoord zijn¹⁰. Een score die gelijk of hoger ligt dan 1.75 wordt als problematisch gezien.

Zeven van de 8 tot 8 ouders hadden op T0 een score die boven de 1.75 ligt. Bij hen is dus sprake van een bovengemiddelde mate van angst en depressie. Zij scoren vooral hoog op de klachten in tabel 7.12.

Tabel 7.12 Vaak voorkomende klachten (n=7)

weinig energie hebben	vlug huilen
moeite met inslapen of door kunnen slapen	gespannen of opgewonden voelen
teveel over dingen piekeren	zenuwachtig of trillerig van binnen
het gevoel hebben dat alles moeite kost	bonzend of snel kloppend hart
trillen	

Gezien het kleine aantal ouders dat op T1 deze schaal heeft ingevuld, is het niet mogelijk gegevens van T1 te presenteren.

7.6 Samenvatting

Een problematische thuis- en gezinssituatie kan zorgen voor een verhoogd risico op crimineel gedrag. In dit hoofdstuk staat daarom de relatie van de 8 tot 8 jongeren met hun ouders centraal, alsmede mogelijke andere problematiek in het gezin.

In tabel 7.13 worden de bevindingen uit dit hoofdstuk samengevat. De NOSIK laat kleine verbeteringen zien. De ouders geven bijvoorbeeld aan dat hun kind makkelijker te kalmeren is als hij/zij overstuur is en ze geven minder vaak aan dat 'vader of moeder zijn van dit kind moeilijker is dan verwacht'. Tegelijkertijd maakt één derde van de ouders zich nog wel zorgen om de dingen die het kind doet.

Tabel 7.13 Samenvatting ontwikkeling 6 indicatoren school en werk, T0 en T1

	ontwikkelingen
NOSIK – stress bij opvoeding	+
NOV – straffen	+
NOV – affectie	-
relatie ouders en gezinsklimaat	0
band ouders (en dan met name vader)	-
inzicht in het leven van het kind	0
totaal	0

+ lichte verbetering van de situatie - lichte verslechtering van de situatie 0 geen verandering

¹⁰ Van de 29 ouders van de 8 tot 8 jongeren hebben er 22 alle 25 items ingevuld, vijf 24 items, één 18 items en één 12.

Wat betreft de NOV dimensie straffen, is een positieve ontwikkeling dat de ouders het kind minder vaak een draai om de oren geven of een tik als het kind iets doet dat niet mag. Uit de affectie dimensie van de NOV komt op verschillende punten naar voren dat er wat minder sprake is van affectie van de ouder naar het kind.

De vragen die de relatie met de ouders en het gezinsklimaat in kaart brengen laten op veel punten geen verandering zien. Wel is er een ontwikkeling in de band met de vader. Ondanks dat de jongeren vaker rapporteren 'iets buitenshuis met de vader te ondernemen', geven ze minder vaak aan dat vader hen helpt bij een klusje, raad geeft bij een probleem, complimenten geeft of met de jongere over persoonlijke dingen praat. Ten slotte valt op dat de jongere op T1 nog iets vaker dan op T0 aangeeft dat er vaak ruzie is thuis. Aan het einde van het 8 tot 8 traject rapporteert hierdoor 29% van de jongeren dat er thuis vaak ruzie is.

Ten slotte is er sprake van een ongeveer even grote sociale controle van de ouders op T1 als op T0. Zo weten de ouders bijvoorbeeld minder over de cijfers die het kind krijgt, maar weten ze wel meer over waar het kind na schooltijd is. Enkele bevindingen zijn moeilijk te duiden doordat ouders die alleen aan de T1-meting hebben meegewerkt andere antwoorden verstrekken dan ouders die aan beide metingen hebben deelgenomen.

Conclusie

De invloed van het 8 tot 8 traject op het gezinsleven van deze 28 jongeren lijkt vrij beperkt. Op enkele punten lijkt er sprake van verbetering, maar op enkele andere punten is er ook sprake van een minder positieve ontwikkeling.

8 Interviews coaches

Om inzicht te krijgen in de visie van de jongerencoaches op het 8 tot 8 project, zijn alle coaches geïnterviewd. Op het moment van uitvoeren van de éénmeting zijn er vijftien coaches werkzaam bij 8 tot 8. Met alle coaches is gesproken over hun achtergrond en manier van werken alsmede over hun visie op de instroom, uitstroom en effecten van het project. De interviews vonden individueel plaats op het kantoor van 8 tot 8 in een afgesloten ruimte. De coaches is anonimiteit toegezegd om sociaal wenselijke antwoorden zo veel mogelijk te voorkomen. Bijna alle coaches begeleiden pupillen die deelnemen aan het O&S onderzoek.

In dit verslag gaan we allereerst in op de achtergrond, werkzaamheden en contacten van de coaches. Vervolgens behandelen we hun visie op de in- en uitstroom. Ten slotte geven we weer wat de mening van de coaches is over de effecten van 8 tot 8 en welke kritische succesfactoren zij signaleren.

8.1 De coach en het netwerk

De jongerencoaches zijn allemaal enthousiast over hun werk. Zij hebben het goed naar hun zin en waarderen de vrijheid van werken en de gevarieerde achtergrond van hun collega's. Bij hun, per pupil verschillende, werkzaamheden hebben zij contact met een uitgebreid netwerk. Binnen het netwerk verlopen de contacten volgens de coaches over het algemeen goed, met slechts één partij zijn er wel eens problemen. In deze paragraaf gaan we meer uitgebreid in op de achtergrond, werkzaamheden en het netwerk van de coaches.

Achtergrond coaches

De coaches zijn over het algemeen HBO opgeleid, op een enkeling na. De meeste coaches hebben een rijke werkervaring in de hulpverlening in de breedste zin van het woord: variërend van praktijkcoach bij DWI tot beveiliging. De diverse achtergronden in opleiding en werkervaring worden door de coaches zeer gewaardeerd. Ze vinden het erg prettig om ervaringen met hun collega's uit te wisselen en van ze te leren. Zij geven aan dat dit is ingebed in de organisatie van 8 tot 8 door middel van intervisiebijeenkomsten, werkoverleggen en een buddysysteem waarbij twee coaches elkaar met raad en daad bijstaan.

Werkzaamheden

De meeste coaches begeleiden, afhankelijk van hun werktijd, ongeveer tien jongeren en geven aan bijna altijd bereikbaar te zijn voor hun pupillen. De meeste coaches geven aan hun pupillen minimaal een keer per week te willen spreken, ofwel telefonisch ofwel 'face to face'. De verdere begeleidingstijd verschilt volgens de coaches per jongere.

De coaches vertellen dat sommige jongeren weinig problemen hebben en daarom weinig begeleidingstijd nodig hebben. Een coach geeft als voorbeeld van een relatief 'eenvoudige casus' een jongen met wie het niet goed gaat op school. Zijn resultaten blijven achter en hij spijbelt veel. De jongen blijkt thuis geen geschikte ruimte te hebben om zijn huiswerk te maken omdat hij met een groot gezin in een klein huis woont. Voor deze jongen regelt de coach huiswerkbegeleiding. De resultaten van de jongen gaan daardoor omhoog, zijn zelfvertrouwen en schoolmotivatie ook en hij spijbelt daardoor niet meer.

Andere jongeren hebben veel of meer complexe problemen en hebben volgens de coaches meer begeleidingstijd nodig. Een voorbeeld dat een coach geeft van een 'zwaar geval' is een jongen die problemen heeft op school, veel spijbelt en overlast op straat veroorzaakt. Hij 'hangt' met verkeerde vrienden en dreigt af te glijden richting de criminaliteit. Daarnaast lijkt hij verstandelijk beperkt te zijn maar zijn ouders willen hem niet laten testen.

Alle coaches zijn van mening goed bereikbaar te zijn voor hun pupillen. Het project heet 'van acht tot acht', maar voor alle coaches gaat de begeleiding verder dan dat. De meeste coaches geven aan de hele dag bereikbaar te zijn en 's avonds en 's nachts voor noodgevallen. Zo vertelt een coach dat hij wel eens om vier uur 's nachts naar het politiebureau is gefietst omdat een pupil, die daarvoor geen politiecontacten had gehad, was opgepakt. Een andere coach vertelt wel eens in paniek gebeld te zijn door een moeder die midden in de nacht merkte dat haar zoon niet thuis was.

Naast een goede bereikbaarheid vertelt een groot deel van de coaches ook in de vrije tijd de pupillen wel eens mee te nemen naar speciale evenementen. Zo geeft een coach het voorbeeld dat hij een aantal van zijn pupillen heeft meegenomen naar de dodenherdenkingceremonie. Een andere coach vertelt een aantal van zijn pupillen mee te hebben genomen naar een voetbaltoernooi en zo een '8 tot 8 team' heeft opgezet voor dat toernooi.

Contacten

De coaches geven aan veel verschillende contacten te hebben met zeer diverse organisaties. Een aantal coaches licht toe dat dit past bij de rol die zij over het algemeen aannemen: het is hun taak om de hulpverlening die al aanwezig is in een gezin, te stroomlijnen. Zij lichten toe dat als Bureau Jeugdzorg niet betrokken is als casemanager, de coach de rol van 'spin in het web' heeft. Zij hebben daarom veel contact met alle organisaties waar een gezin mee te maken heeft. De contactorganisaties die veelvuldig genoemd worden zijn: scholen, leerplicht, politie (vooral de buurtregisseur), ketenunit, Bureau Jeugdzorg, Raad voor de Kinderbescherming, SPIRIT, Altra, Stichting MEE en de Bascule.

Naast de diverse contacten met professionals noemen de coaches veelvuldig contact te hebben met de ouders van hun pupillen. Het merendeel van de coaches meldt dat deze contacten cruciaal zijn voor het slagen van het traject. In de paragraaf over effecten van 8 tot 8 gaan we hier uitgebreider op in.

Een ander cruciaal netwerkcontact is volgens de coaches de school van de pupil. Veel coaches vinden een goede scholing erg belangrijk, zo niet het meest belangrijke onderdeel waar zij met hun begeleiding aan willen bijdragen. Het is daarom belangrijk volgens de coaches om goed en veelvuldig contact te hebben met de school. Mede omdat een school kan signaleren hoe het met een jongere gaat.

Over het algemeen zeggen de coaches gemakkelijk en goed contact te hebben met alle netwerkpartijen. Een aantal vertelt bij de start van het project wel eens op weerstand gestuit te zijn door de onbekendheid van 8 tot 8. Zij geven aan in die periode wat afhoudend gedrag van de andere partijen te hebben ervaren. Inmiddels zeggen ze daar weinig tot niets meer van te merken.

De enige partij met wie wel eens moeilijkheden of zelfs conflicten ervaren worden, is Bureau Jeugdzorg. De coaches die problemen met Bureau Jeugdzorg noemen, vertellen dat dit niet aan de organisatie ligt maar aan individuele medewerkers. Veelal beschrijven de coaches dat sommige medewerkers op cruciale momenten geen actie ondernemen of afwachten. Voorbeelden die de coaches geven als consequenties daarvan zijn jongeren die steeds wisselen van gezinsvoogd, helemaal geen gezinsvoogd toegewezen krijgen of in een destructieve gezinssituatie blijven zitten. Wel benoemen de meeste coaches dat de contacten met Bureau Jeugdzorg steeds beter verlopen, mede door een gezamenlijke bijeenkomst die heeft plaatsgevonden. Op deze bijeenkomst hebben beide organisaties de taken en werkwijzen uitgelegd en hebben een 8 tot 8 coach en een gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg samen een presentatie gegeven over hun samenwerking.

8.2 Verloop van het traject

Na aanmelding bij 8 tot 8 geven alle coaches aan te starten met een vooronderzoek. Dit blijkt voor iedere pupil volgens grofweg dezelfde procedure te gaan. Na de beslissing of de pupil tot de doelgroep behoort en het opstellen van een plan van aanpak, wordt iedere pupil anders begeleid, afhankelijk van de problematiek op vijf leefgebieden. Aan de hand van gesprekken met de pupil, ouders en school wordt een beeld gevormd van de mogelijke problematiek. Na positief afronden van het traject en een succesvolle monitorperiode stroomt de pupil uit. Bij stagneren wordt het traject tussentijds afgebroken. In deze paragraaf beschrijven we meer uitgebreid hoe het begeleidingstraject verloopt.

Instream

Gevraagd naar de instroom vertellen de coaches dat dit via het jeugdnetwerk 12+ loopt. Alle stadsdelen kennen een dergelijk netwerk waarin stadsdeel, politie, ketenunit en andere relevante organisaties bij elkaar komen. Het jeugdnetwerk vraagt 8 tot 8 een jongere te coachen als deze volgens hen past binnen de doelgroep van 8 tot 8. De huidige doelgroep van 8 tot 8 is 'first offenders' en overlastgevende jongeren tot 18 jaar. Toen het project van start ging was de maximum leeftijd van de pupillen 23 jaar, vervolgens is dat bijgesteld naar 21 jaar en meest recent naar 18 jaar.

Na aanmelding door het jeugdnetwerk wijst de teamcoördinator een coach toe aan de jongere. De teamcoördinator bekijkt welke coach ruimte heeft en welke coach het best

zou passen. De coaches geven aan dat bij de toewijzing bijvoorbeeld rekening wordt gehouden met culturele achtergrond. Een 'match' in culturele achtergrond draagt volgens hen bij aan een snel onderling vertrouwen tussen coach en gezin. Het is volgens de coaches echter geen voorwaarde. Zij benadrukken dat het handig is dat ze collega's met diverse culturele achtergronden om raad kunnen vragen. Een coach vermoedt dat het ook tegen de coach kan werken om dezelfde culturele achtergrond te hebben. Een voorbeeld dat zij hiervan geeft is een gezin waarin seksueel misbruik had plaatsgevonden. Zij heeft het vermoeden dat dit gezin het moeilijker vond dit verhaal met haar te delen juist omdat zij ook Marokkaanse is. Dan speelt de schaamte een grotere rol dan wanneer de coach een andere culturele achtergrond had gehad.

Als een pupil is toegewezen aan een coach, start de coach met het vooronderzoek. De coaches geven aan te starten met het dossier dat bekend is bij het jeugdnetwerk en vult de beschikbare informatie aan door te praten met diverse relevante partijen: vooral de politie en Bureau Jeugdzorg worden veel genoemd als informatiebron. Vervolgens gaat de coach met de pupil en de ouders praten. Na toestemming van de ouders neemt hij of zij contact op met de school van de pupil.

Op basis van de in het vooronderzoek verzamelde informatie worden de problemen in kaart gebracht. Daarna kan een casus volgens de coaches twee wegen inslaan. Als blijkt dat de casus niet passend is voor 8 tot 8 wordt het dossier teruggegeven aan het jeugdnetwerk, eventueel vergezeld van een zorgmelding. Dit betreft volgens de coaches een minderheid van de gevallen. Een dossier kan volgens de coaches terug gestuurd worden als er sprake is van te zware problematiek of als ouders en pupil blijven weigeren mee te werken. Zij benadrukken daarbij dat ze er alles aan doen om medewerking te krijgen van ouders en pupillen alvorens ze een dossier retour zenden,

Het merendeel van de casussen blijft volgens de coaches na het vooronderzoek in begeleiding. Als dat het geval is, stelt de coach in samenspraak met ouders en pupil een plan van aanpak op, gebaseerd op de informatie uit het vooronderzoek. De instroom verloopt tot en met het opstellen van het plan voor alle coaches en pupillen grofweg gelijk. Na het vooronderzoek begint de daadwerkelijke begeleiding. In de volgende paragraaf beschrijven we hoe deze per pupil varieert.

Vervolgtraject

8 tot 8 werkt met vijf leefgebieden die de basis vormen voor het plan van aanpak. Deze leefgebieden zijn de volgende:

1. openbare orde en veiligheid (OOV);
2. gezin;
3. zorg;
4. school en werk;
5. vrije tijd.

Op basis van het vooronderzoek brengt de coach in kaart hoe het per leefgebied met de pupil gaat en of zich problemen voordoen binnen dat gebied. Zoals eerder genoemd, maakt de coach in overleg met de ouders en de pupil vervolgens een plan van aanpak. Omdat de pupillen verschillen op de gebieden waar problemen zijn en binnen de vijf gebieden ook sprake kan zijn van uiteenlopende problematiek, verschilt de aanpak van de

coach ook per pupil. Vooral de problemen die zich voor kunnen doen binnen het gebied OOV en binnen het gezin kennen volgens de coaches vele variaties. De coaches lichten toe dat de problemen op OOV gebied variëren van af en toe op straat zijn met 'beruchte' jongeren uit de buurt tot het plegen van diverse criminele feiten. Beide situaties vragen om een verschillende aanpak.

Voorbeelden die de coaches geven van problemen binnen gezinnen zijn: schulden, ouders met verstandelijke of fysieke beperkingen, grote gezinnen, een-ouder gezinnen met een minimum inkomen, te krappe behuizing, criminele gezinsgenoten, geweld of misbruik binnen een gezin en nog vele andere problemen die zich binnen een gezin kunnen voordoen.

Problemen op het gebied van zorg zijn niet minder complex, maar voor de coach is het daarbij vooral zaak de juiste hulpverlening te vinden. Bij dergelijke problemen moet de coach er eerst achter komen wat er precies aan de hand is, of er mogelijk sprake is van een stoornis. Op basis daarvan zoekt de coach de juiste hulp.

De gebieden school, werk en vrije tijd lijken meer eenduidig te zijn. Schoolproblemen uiten zich volgens de coaches vaak in spijbelen of wangedrag op school. Zij lichten toe dat er sprake kan zijn van een te veel of te weinig uitdagende opleiding, een niet passende opleiding of een 'mismatch' met een aantal docenten. Bij schoolproblemen kan er volgens de coaches ook sprake zijn van problemen binnen het gezin, wat de aanpak complexer maakt. Problemen op werkgebied komen relatief weinig voor. De coaches verwachten dat dit te maken heeft met de doelgroep tot 18 jaar. Het komt wel voor dat een pupil geen werk of stage kan vinden of behouden. De coach helpt hem of haar dan bij het solliciteren of oplossen van eventuele onderliggende problemen, bijvoorbeeld in het gezin of psychische problemen.

In het geval van vrije tijd is het volgens de coaches vaak een probleem dat de ouders geen sport of een hobby voor hun kinderen kunnen betalen. De pupil is dan vaak op straat en vertoont daar soms hinderlijk gedrag. De coaches geven aan dan te helpen bij het zoeken van subsidie voor een passende vrijetijdsbesteding.

De coaches leggen verder uit dat niet alleen de vorm van coaching maar ook de termijn van coaching afhangt van de soort en de zwaarte van de problematiek. De richtlijn voor de coaches is dat ze een pupil negen maanden coachen. Dan volgt er een monitorperiode van drie maanden waarin ze de pupil steeds meer loslaten. Als het op alle gebieden goed blijft gaan in de monitorperiode, ronden ze de coaching af. De coaches geven echter aan dat een traject in de praktijk vaak korter of langer duurt dan de beoogde periode.

Een aantal coaches noemt voorbeelden van casussen die al na een half jaar afgerond zijn. Dit betreft vooral casussen waarbij de pupillen jonger zijn dan vijftien jaar, de ouders relatief betrokken zijn en waar sprake is van weinig complexe problematiek. Een voorbeeld daarvan is een jongen van 14 die veel spijbelde. De opleiding die hij volgt blijkt zijn interesse niet te hebben. De coach helpt hem een passende opleiding te vinden en sindsdien gaat hij gemotiveerd naar school.

Daarnaast noemen de coaches voorbeelden van casussen waarbij een pupil al meer dan twee jaar in begeleiding is. Dit betreft vooral casussen van jongeren van 17 of 18 jaar, waarop de ouders weinig invloed hebben met complexe psychische en/of OOV problemen. Een voorbeeld hiervan is een jongen van 18 die in begeleiding kwam omdat hij problemen op school had en wat politiecontacten. Tijdens het vooronderzoek blijkt hij ook problemen thuis te hebben. Deze jongen blijkt een gedragsstoornis te hebben waardoor hij niets afmaakt. De coach is al een tijd bezig om te zorgen dat de jongen zijn hulpverleningstraject volgt. Dat gaat een tijdje goed en dan houdt hij zich niet meer aan de afspraken. Ondertussen werkt de coach ook met hem aan de problemen op gezins- en OOV gebied. Maar zolang zijn hulpverlening niet goed loopt, is dat volgens de coach 'dweilen met de kraan open'.

Een groot deel van de coaches heeft de indruk dat er steeds meer jongeren met dergelijke complexe problematiek aangemeld worden bij 8 tot 8. Bij de aanmelding lijkt het om enkelvoudige problematiek te gaan maar tijdens het vooronderzoek blijkt er sprake te zijn van een 'multi problem gezin'. Ondanks dat ze bijna allemaal van mening zijn dat 8 tot 8 niet het juiste middel is bij dergelijke problematiek, gaan zij hier verschillend mee om.

Een klein aantal coaches stuurt dergelijke 'cases' terug naar het jeugdnetwerk met het verzoek een meer passende oplossing te zoeken. Het merendeel van de coaches probeert echter toch iets voor deze gezinnen te betekenen, al is het maar het regelen van een sport of huiswerkbegeleiding voor (een van de) kinderen. Vervolgens bekijken ze of ze nog meer kunnen betekenen en als dat niet het geval is, geven dan de casus terug aan het jeugdnetwerk met een eventuele zorgmelding. Weer anderen nemen de casus volledig in begeleiding. Zij proberen zo veel mogelijk bij te dragen op de vijf leefgebieden. Over het algemeen gaan deze gezinnen dan een lange en intensieve begeleiding tegemoet, zoals hiervoor beschreven.

Uitstroom

Na starten van een coachingstraject kan een pupil op twee manieren uitstromen. Hij of zij stroomt positief uit of het traject wordt tussentijds afgebroken.

Het merendeel van de pupillen stroomt volgens de coaches positief uit. Dit betekent dat 'alle stoplichten op groen staan'. 8 tot 8 werkt met het volgende stoplichtsysteem. Per leefgebied wordt een stoplichtkleur toegekend aan de situatie waarin de pupil zich bevindt. Groen wil zeggen dat er geen problemen (meer) zijn. Oranje betekent dat er aan een aantal (niet cruciale) punten nog gewerkt moet worden. Een rood stoplicht wil zeggen dat er veel of zware problemen op een bepaald gebied zijn. Exacte aantallen van positieve uitstromers zijn bij de coaches niet bekend. Zij refereren hiervoor naar het projectbureau.

Desgevraagd durven de coaches niet in te schatten in hoeverre de positieve uitstroom een blijvend resultaat betekent. Er is geen 'follow up' waarbij bekeken wordt hoe het na een half jaar of een jaar met de pupil gaat. Veel van de coaches proberen wel op eigen initiatief te achterhalen hoe het een pupil vergaat. Bijvoorbeeld als ze de buurtregisseur spreken of een pupil of een gezinslid tegen komen. Over het algemeen zeggen zij dan

positieve verhalen te horen. Een enkele coach noemt wat voorbeelden van jongeren met wie het na afronding niet goed blijkt te gaan.

Een traject kan tussentijds afgebroken worden als pupillen of hun ouders pertinent niet mee willen werken. De coaches geven verschillende voorbeelden van pupillen die er alles aan doen om onbereikbaar te zijn, ouders die blijven weigeren om in gesprek te gaan met de coach en gezinnen die de coach min of meer gedogen maar niet open staan voor coaching. In deze gevallen geven de coaches aan niets te kunnen bereiken en het dossier te moeten afsluiten.

Het grote verschil dat de coaches signaleren tussen de 'blijvers' en de 'afhakkers' is dan ook dat de blijvers pupillen zijn die gemotiveerd zijn om mee te werken. Veel coaches merken op dat vooral de ouders gemotiveerd moeten zijn. 'Als de ouders niet gemotiveerd zijn, zal een pupil nooit mee willen werken', vat een van de coaches kernachtig samen.

De afhakkers worden volgens de coaches niet aan hun lot over gelaten. Over het algemeen volgt er een zorgmelding bij het jeugdnetwerk 12+ waardoor een andere instantie verder gaat met het dossier.

8.3 Effecten en voorwaarden voor succes

Zoals eerder gezegd is er geen formeel 'follow up' traject, waardoor de coaches niet zeker weten hoe het de pupillen vergaat na afronden van de coaching. Wel zijn de coaches er van overtuigd dat 8 tot 8 positieve effecten heeft op alle leefgebieden. Zij signaleren daarbij een aantal belangrijke factoren die bijdragen aan succes: onder andere de rol ouders en de leeftijd van de pupillen.

Hieronder behandelen we achtereenvolgens wat zij vertellen over de effecten die zij bereiken op de verschillende gebieden. We starten met de inschatting van de algemene bijdrage en vervolgen met het gebied waarop ze aangeven relatief eenvoudig een bijdrage te leveren: vrije tijd. Vervolgens gaan we in op de bijdragen op de gebieden die zij zelf het meest belangrijk vinden: school en gezin. Tot slot bespreken we de effecten die 8 tot 8 volgens de coaches vooral preventief heeft op criminaliteit en overlast.

Bijdrage algemeen

De coaches zijn unaniem van mening dat het 8 tot 8 project een aanvulling is op de traditionele hulpverlening. 8 tot 8 is, volgens hen, anders dan andere interventies, laagdrempelig en praktisch. Als er sprake is van veel hulpverlening binnen een gezin blijkt een coördinator onmisbaar te zijn. Gezinnen zijn erg blij te zijn met de coach als aanspreekpunt en adviseur. Tot slot is de 8 tot 8 coach volgens hen de enige die alle leefgebieden van een probleemjongere overziet en de middelen kent om op de verschillende gebieden te interveniëren.

De coaches schatten in op alle leefgebieden effecten te bereiken. De duurzaamheid van die effecten is echter afhankelijk van diverse factoren. Daarnaast geven zij aan de

effecten niet alleen te bereiken. Op een aantal gebieden verwijzen zij vooral door naar de juiste instelling die uiteindelijk de gedragsverandering bewerkstelligt.

Daarnaast lichten de coaches toe dat het ouder en wijzer worden van pupillen ook gedragsverbeteringen met zich meebrengt. Ook verhuizingen of wisselingen van school kunnen bijdragen aan een positief effect. Deze laatste ontwikkelingen kunnen een jongere namelijk los weken van een 'foute vriendengroep'.

Vrije tijd: snel resultaat

Gevraagd naar het leefgebied waar de coach het meest aan bijdraagt, geven veel coaches als antwoord het gebied 'vrije tijd'. Zij lichten toe dat veel ouders geen sport of hobby voor hun kind kunnen betalen en niet weten dat er mogelijkheden zijn om daar tegemoetkoming in te krijgen. De coaches zeggen relatief snel en eenvoudig een goede vrijetijdsbesteding voor een jongere te kunnen regelen. Ze weten waar de subsidie te 'halen' is en helpen ouders de juiste wegen te bewandelen om daar aanspraak op te maken.

Een aantal coaches benadrukt dat het regelen van een goede vrijetijdsbesteding diverse positieve effecten heeft. Effecten die genoemd worden zijn de volgende. Ten eerste motiveert het een jongere om iets anders met zijn tijd te doen dan hangen op straat. Ten tweede verhoogt een goede vrijetijdsbesteding het zelfvertrouwen van een jongere, waardoor de coaches vaak zien dat het ook beter gaat op andere gebieden, zoals school. Ten derde leert het een jongere om zelf een activiteit en budget daarvoor te regelen. Ten slotte heeft het effect op de ouders en het gezin. Door de ouders zelf de vrijetijdsbesteding te laten regelen, leren ze hoe dat werkt en geeft dat ze vertrouwen dat ze dat kunnen. Daarnaast tonen ze hun kind betrokkenheid door mee te gaan naar trainingen en wedstrijden, wat weer een positief effect heeft op de band en de communicatie tussen ouders en kind.

School en gezin: duurzaam resultaat

Gevraagd naar het meest belangrijke gebied waar de coaches aan bijdragen, wisselen de antwoorden tussen het gebied school/ werk en gezin. Sommige coaches zijn ervan overtuigd dat een goede en afgeronde opleiding de meeste kans op een goede toekomst biedt. Daarnaast komt een jongere minder snel in de verleiding om mee te gaan in overlastgevend of crimineel gedrag als ze gemotiveerd met school bezig zijn.

Op schoolgebied zeggen de coaches dan ook veel betekenissen. Een aantal voorbeelden van bijdragen die de coaches noemen zijn de volgende. Door het helpen kiezen van een passende opleiding en het stellen van toekomstdoelen zorgen ze dat de motivatie voor school stijgt. Een ander voorbeeld is het verminderen van spijbelgedrag of wangedrag op school. Een aantal coaches benadrukt dat dergelijk gedrag altijd een reden heeft. Het kan zijn dat een jongere meer of minder uitdagend onderwijs nodig heeft of een ander type opleiding. Er kunnen ook andere redenen zijn als een gedragsstoornis of problemen thuis. De coach helpt bij het oplossen van de onderliggende problemen.

De coaches noemen in dat kader dat 8 tot 8 de mogelijkheid tot huiswerkbegeleiding biedt, waar zij erg enthousiast over zijn. Zij vertellen dat de huiswerkbegeleiding wordt gegeven door specialisten en plaatsvindt op de Piet Mondriaan School. De huiswerkbegeleiding geeft de pupillen niet alleen een gelegenheid om hun huiswerk te maken maar ze krijgen ook inhoudelijke hulp. Daarnaast leert de huiswerkbegeleiding ze hoe ze het best kunnen leren en helpt ze hun sociale vaardigheden te ontwikkelen. Dat laatste blijkt volgens de coaches ook effect te hebben op de schoolprestaties omdat ze daardoor leren hoe ze vragen kunnen stellen. Een aantal coaches geeft voorbeelden van pupillen die door de huiswerkbegeleiding een opleiding op één of meerdere niveaus hoger aankunnen.

Andere coaches noemen het gezin de spil waar alles om draait. Zij zijn van mening dat de onderliggende oorzaak van probleemgedrag bij jongeren bijna altijd in de opvoeding te vinden is. Daarnaast zijn andere problemen als school en overlastgevend gedrag in de ervaring van de coaches sneller en beter op te lossen als de pupil een veilig en gestructureerd thuis heeft, kan communiceren met zijn ouders en betrokkenheid van de ouders ervaart.

Veel coaches komen problemen bij ouders tegen die een 'veilig nest' in de weg staan. Dat kunnen schulden zijn, scheidingen, een psychische stoornis, onzekerheid over de Nederlandse taal en cultuur en andere problemen. Dit zijn dan ook punten waar alle coaches de ouders bij helpen. Een coach brengt treffend onder woorden dat het creëren van een stabiel gezin en opvoedvaardigheden voor de ouders de enige manier is om 'duurzame veranderingen' te bereiken.

Veel coaches geven dan ook aan hun begeleiding richten op het betrekken en activeren van de ouders, maar ook op het leren communiceren van de ouders met hun kinderen. Daarvoor verwijzen de coaches regelmatig door naar opvoedcursussen. 'Veel van onze pupillen hebben vooral structuur, correctie en een goed voorbeeld nodig. Vooral bij jongere pupillen is dat de rol die de ouder op zich moet nemen', licht een coach toe.

Zorg: doorverwijzen als resultaat

De coaches benadrukken dat zij zelf geen hulpverleners zijn. Als zij het gevoel hebben dat er sprake is van psychische problemen bij een pupil of de ouders, proberen zij zo goed en snel mogelijk uit te (laten) zoeken wat er aan de hand is. De komst van de Jeugdfabriek is voor velen dan ook een verademing. Een aantal coaches vertelt aanvankelijk wat sceptisch te zijn over een instituut dat de pupillen psychologisch test. Zij waren bang dat de pupillen te snel een stempel zouden krijgen. Nu de mogelijkheid er is, zijn ze er erg blij mee.

Een reden voor de blijdschap is dat er nu geen wachtlijsten meer zijn om een kind te laten testen, voorheen moest dit via Bureau Jeugdzorg met lange wachtlijsten. Een andere reden is dat het de coaches naar eigen zeggen veel informatie oplevert waarmee ze de juiste zorg voor de pupil kunnen regelen.

Als de juiste zorg eenmaal gevonden is, houdt het traject niet op volgens de coaches. Formeel staat het stoplicht 'zorg' dan op groen, lichten zij toe, maar de meeste coaches

willen nog in de gaten houden of de pupillen zich aan de afspraken houden die ze met de hulpverlening maken. Daar schort het volgens hen namelijk nog wel eens aan. Door de pupillen te motiveren de afspraken na te komen, heeft de hulpverlening een grotere kans van slagen. De coaches geven daarmee aan op twee manieren bij te dragen aan een succesvolle belegging van de zorg: ze weten welke vorm voor welke pupil passend is en helpen de hulpverlening een grotere slagingskans geven.

Openbare orde en veiligheid: blijvend resultaat?

De coaches verschillen in mening over de bijdrage die zij 8 tot 8 levert op het gebied Openbare orde en veiligheid. Bij de inschatting van de effecten maken zij onderscheid tussen preventie en repressie.

Op preventief gebied verwachten de coaches veel te bereiken door het verbeteren van de andere vier leefgebieden. Zij lichten toe dat een jongere die met plezier naar school gaat, na school naar huiswerkbegeleiding gaat, voetbalt en een goede thuissituatie heeft, minder kans heeft overlastgevend of crimineel gedrag te gaan vertonen.

Als een jongere al wat verder is in zijn criminele carrière en recidive voorkomen moet worden, denken ze er anders over. Het merendeel van de coaches verwacht hier weinig tot niets in te kunnen betekenen. Zij benadrukken dan ook dat zij jongeren die verder zijn dan 'first offender' niet tot de doelgroep van 8 tot 8 rekenen. Toch hebben zij dergelijke jongeren wel eens in begeleiding. Hun ervaring is dat het meestal wat oudere jongeren betreft, die geen autoriteit meer ervaren van hun ouders, school of de coach. Dat maakt het moeilijk om zo'n jongere 'bij te sturen' met de middelen die de coaches tot hun beschikking hebben. Zij zijn er van overtuigd dat er voor die groep jongeren meer repressieve interventies nodig zijn.

Het voorkomen van overlastgevend en crimineel gedrag is verder volgens de coaches afhankelijk van diverse factoren. Zij geven aan dat evenals bij de andere gebieden de leeftijd van de pupil en de betrokkenheid van de ouders van belang is. In de paragraaf hierna gaan we daar verder op in.

Als een jongere deel uitmaakt van een overlastgevende of criminele groep is succes volgens de coaches afhankelijk van de mate waarin het lukt om een jongere uit de groep te halen. Door het regelen van huiswerkbegeleiding, passende school, stellen van toekomstdoelen, goede vrijetijdsbesteding, bijbaantjes, en dergelijke lukt het veelal wel om een jongere zodanig vol te plannen dat hij geen tijd meer heeft om met zijn 'foute vrienden' om te gaan. De coaches kunnen echter niet met zekerheid zeggen dat dit een blijvend effect is.

Een meer blijvend effect heeft het volgens de coaches als de jongere zelf gemotiveerd is om niet meer met de 'foute vrienden' om te gaan. Om dat te bereiken hebben de coaches gesprekken met de jongeren over hun toekomstvisie, hun huidige leven en de invloed van hun vrienden. Vaak lukt het dan om een jongere stap voor stap een andere tijdsbesteding in te vullen. Een aantal coaches benadrukt echter dat de groepsdruk niet onderschat moet worden. 'Zo lang een jongere in dezelfde straat blijft wonen, zal de groep aan hem blijven trekken'.

De coaches geven aan dat het vooral lastig blijkt om beïnvloedbare jongeren uit de groep van 'foute vrienden' te halen. Jongeren die op school niet goed mee kunnen komen en/of licht verstandelijk beperkt (b)lijken te zijn, zijn volgens hen voorbeelden van meer beïnvloedbare jongeren. Zij lopen makkelijk mee met een groep en laten zich snel voor 'klusjes' inschakelen.

Kritische succesfactoren

In de verhalen van de coaches komt een aantal factoren steeds terug die volgens hen een belangrijke invloed hebben op de effecten die een coach heeft op de leefgebieden.

Ten eerste benadrukken de coaches de rol van de ouders. De ouders zijn belangrijk in de motivatie van de jongeren, maar ook voor de duurzaamheid van de effecten. Als de coach er in slaagt om het gezin een veilige, begeleidende, waar nodig corrigerende rol te geven, hebben ze er vertrouwen in dat de behaalde effecten op de andere gebieden blijvend zijn.

Ten tweede is de leeftijd van de pupillen belangrijk. De coaches zijn het er allemaal over eens dat ze voor de jongste doelgroep het meest betekenen. Een aantal coaches is van mening dat de doelgroep van 8 tot 8 zou moeten veranderen in tien- tot maximaal veertien jarigen. Zelfs een jongere doelgroep wordt gesuggereerd. De coaches lichten toe dat de manier van werken van 8 tot 8 meer is ingericht op voorkomen dan op genezen. Dat blijkt uit de moeite die de coaches aangeven te hebben om de oudere pupillen te motiveren, ze bij te sturen en te voorkomen dat ze na de coaching weer de fout ingaan. Ook zijn de ouder ouders van jongere pupillen volgens de coaches beter 'bij te sturen'.

Bijlage 1

Tabel 1 Delicten gepleegd in het afgelopen jaar, gegevens jongeren + ouders T1 en T2

	T 1 % jongeren + ouder n =39, n =31	T2 % jongeren + ouder n = 28, n = 21 ²
meegereden met de bus, tram, metro of trein zonder te betalen?	28,2	17,9
op het internet software of muziek gehaald terwijl je wist dat dit illegaal was? (bijvoorbeeld illegaal muziek of software met anderen delen via KazaA, Napster of eMule?)	25,6	21,4
iemand expres geslagen en/of geschopt zonder dat die persoon volgens jou gewond is geraakt?	23,1	10,7
vuurwerk afgestoken, terwijl dit op dat moment niet mocht?	20,5	28,6
iemand uitgescholden omdat hij of zij homofiel was?	12,8	10,7
iemand uitgescholden omdat hij of zij een andere huidskleur had?	10,3	7,1
weleens iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat GOEDKOPER of gelijk aan 10,0euro was (bijvoorbeeld een krant, snoep, sigaretten of geld)?	10,3	0,0
iemand bedreigd met de bedoeling hem\haar bang te maken?	7,7	0,0
iemand's zakken gerold en bijvoorbeeld zijn of haar portemonnee, sleutels of mobiele telefoon gestolen?	7,7	0,0
iemand expres zo geslagen en/of geschopt dat die persoon daardoor gewond is geraakt (bijvoorbeeld een blauw oog, een bloedneus of ergere verwondingen)?	7,7	21,4
een wapen bij je, met de bedoeling je zelf te beschermen of voor het geval je bij een gevecht betrokken raakt?	7,7	7,1
softdrugs zoals wiet of hasj verkocht?	5,1	10,7
iemand op straat bedreigd met de bedoeling iets van hem of haar te stelen?	5,1	0,0
met iemand gevochten omdat hij of zij een andere huidskleur had?	5,1	3,6
via een sms, e-mail of in een chatbox iemand een bericht gestuurd met de bedoeling hem of haar bang te maken?	2,6	3,6
met iemand gevochten omdat hij of zij homofiel was?	2,6	0,0
expres een auto(of een ander voertuig) beschadigd of vernield, bijvoorbeeld door deze/dit te bekrassen of een ruit in te gooien?	2,6	3,6
expres iets anders beschadigd of vernield dat niet van jou was (bijvoorbeeld een ruit ingegooid, een lantaarnpaal, telefooncel of bushokje beschadigd)?	2,6	3,6
muren, trams, metro's, bussen en dergelijke beklad met pennen, stiften, een spuitbus of iets anders?	2,6	3,6

Tabel 1 Delicten gepleegd in het afgelopen jaar, gegevens jongeren + ouders T1 en T2, vervolg

in een winkel prijsjes verwisseld om iets voor minder geld mee te kunnen nemen?	2,6	3,6
iets van de buitenkant van een auto\voertuig gestolen?	2,6	0,0
iets gekocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was, bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets dergelijks?	2,6	0,0
iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat DUURDER was dan 10,0euro (bijvoorbeeld een horloge, cd, videospelletje, parfum of geld?)	2,6	0,0
een fiets of een scooter (brommer) gestolen?	2,6	3,6
met opzet via internet of per e-mail virussen rondgestuurd naar andere computers?	0	0,0
XTC (Ecstasy, MDMA), paddo's (of magic mushrooms) of amfetamine verkocht?	0	0,0
andere harddrugs zoals cocaïne (coke of wit) of heroïne (horse, smack of bruin) verkocht?	0	0,0
expres de woning van iemand beschadigd of vernield, bijvoorbeeld door een ruit in te gooien?	0	7,1
expres iets in een bus, tram, metro of trein vernield?	0	3,6
iets verkocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was, bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets dergelijks?	0	10,7
iets uit een afgesloten auto gestolen, bijvoorbeeld een radio\cd speler, mobiele telefoon of andere spullen?	0	0,0
ergens ingebroken, bijvoorbeeld in een huis, school, bouwkeet of iets dergelijks omdat je iets wilde stelen?	0	0,0
geweld gebruikt om iets van iemand te stelen, bijvoorbeeld een handtasje, een portemonnee of een mobiele telefoon?	0	0,0
expres iemand met een wapen verwond? Bijvoorbeeld met een stuk hout, een schaar of een mes.	0	7,1
geprobeerd seks te hebben et iemand die dat niet wilde?	0	0,0
één of meer delicten	66,6	64,3

¹ Leerkrachten geven bijna allen aan hier geen zicht op te hebben. De informatie van de leerkrachten worden daarom niet de in de analyse meegenomen ² Twee ouders hebben wel meegedaan aan het onderzoek, maar hun kind niet, de gegevens van deze ouders zijn daarom niet in deze tabel opgenomen

Literatuurlijst

Agnew, R. (1992). Foundations for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30, 47-87.

Agnew R (2001) Building on the foundation of a general strain theory: specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38, 319-361.

Andershed H, Kerr M, Stattin H, Levander S (2002) Psychopathic traits in non-referred youths: A new assessment tool. In: E. Blaauw and L. Sheridan, Editors, *Psychopaths—Current international perspectives*, Elsevier, Den Haag (2002).

Aseltine RH (1995) A Reconsideration of Parental and Peer Influences on Adolescent Deviance. *Journal of Health and Social Behavior*, Vol. 36, No. 2: 103-121

Baardewijk van Y, Stegge H, Andershed H, Thomaes S, Scholte E, Vermeiren R (2008) Measuring psychopathic traits in children through self-report. The development of the Youth Psychopathic traits Inventory—Child Version. *International Journal of Law and Psychiatry* 31, 199–209

Baerveldt, C en Völker, B. and Van Rossem, R. (2008) Revisiting Selection and Influence: An Inquiry into the Friendship Networks of High School Students and Their Association with Delinquency. *Canadian journal of criminology and criminal justice*, Volume: 50, Issue: 5 (October 1, 2008), 559- 588

Beke, B., A. van Wijk, H. Ferwerda (2000) *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld. Tussen rondhangen en bendevorming*, Amsterdam, SWP.

Berry, J. Phinney, J., Sam, D., & Vedder, P. (Eds.)(2006). Immigrant youth in cultural transition; Acculturation, identity and adaptation across national contexts. Mahwah. NJ: Lawrence Erlbaum Ass.

Blackburn R (1993) *The psychology of criminal conduct. Theory, Research and Practice*. Canada: Wiley.

Broekhuizen J, Driessen FMHM (2006) *Van je vrienden moet je het hebben. Structurele en culturele determinanten van de jeugdcriminaliteit*. Utrecht: Bureau Driessen

Chae PK, Jung HO, Noh KS (2001) Attention deficit hyperactivity disorder in korean juvenile delinquents. *Adolescence*. 36, 144: 707-725.

Dagevos J en Gijsberts M (2007) Jaarrapport integratie 2007. Den Haag: SCP

Declercq F., Markeya S. Vandist K, Verhaeghe P. (2009) The Youth Psychopathic Trait Inventory: factor structure and antisocial behaviour in non-referred 12–17-year-olds, *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 1-18

Ferwerda, H.B., Leiden, I.M.G.G. van, Arts, N.A.M., Hauber, A.R. (2006) *Halt: het alternatief? De effecten van halt beschreven*. WODC, Advies- en Onderzoeksgroep Beke: Den Haag

Gatzke-Kopp LM, Raine A, Loeber R, Stouthamer-Loeber M, Steinhauer SR (2002) Serious delinquent behaviour, sensation seeking and electrodermal arousal. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 30, (5): 477-486.

Gerris, J.R.M., Vermulst, A.A., Boxtel, D.A.A.M. van, Janssens, J.M.A.M., Zutphen, R.A.H. van, & Felling, A.J.A. (1993) *Parenting in Dutch families: A representative description of Dutch family life in terms of validated concepts representing characteristics of parents, children, the family as a system and parental socio-cultural value orientations*. Nijmegen: University of Nijmegen, Institute of Family Studies.

GGD Amsterdam (2006) *Monitor Jeugdgezondheidszorg 2005. Een monitor in ontwikkeling*. Amsterdam: GGD.

Glueck, S. & Glueck, E. (1950). *Unraveling juvenile delinquency*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Goodman R (1997) The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.

Gray MR & Steinberg L (1999) Unpacking authoritative parenting: reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 574-887

Haynie D.L. en Osgood D.W. (2005) *Reconsidering Peers and Delinquency: How do Peers Matter?* The University of North Carolina Press Social Forces, Volume 84, Number 2, December 2005

Hillege S., Das J. Ruiter de C. (2010) The Youth Psychopathic traits Inventory: Psychometric properties and its relation to substance use and interpersonal style in a Dutch sample of non-referred adolescents. *Journal of Adolescence* 33 (2010) 83–91

Hirschi T (1969) *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.

Houtzager, B. en C. Baerveldt (1999) Just like normal: A social network study of the relation between petty crime and the intimacy of adolescent friendships. *Social Behavior and Personality* 27(2): 177–192.

Johnson TP en Fendrich M (2002) *A validation of the Crowne-Marlowe Social Desirability Scale*. Paper presented at the 57th Annual Meeting of the American Association for Public Opinion Research.

Junger M (1990) *Delinquency and ethnicity: an investigation on social factors relating to delinquency among Moroccan, Turkish, Surinamese and Dutch Boys*. Deventer: Kluwer.

Laan van der A.M., en Blom M (2006) *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005*.

Loo, R. en Thorpe, K. (2000): Confirmatory factor analyses of the full and short versions of the marlowe-crowne social desirability scale. *Journal of Social Psychology*, 140 (5): 628-635.

Luijpers, E. (2000). *Intentie tot exploratie, sociale binding en delinquent gedrag van Nederlandse jongeren*. Delft: Eburon.

Merton, R (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: Free Press.

Muris P, Meesters C, Berg F van de (2003) The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). Further evidence for its reliability and validity in a community sample of Dutch children and adolescents. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 2003; 12: 1-8.

Nabben, T, Benschop, A, Korf DJ (2008) *Antenne 2007, Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers* Rozenberg Publishers.

O+S (2009). *De Amsterdamse Burgermonitor 2009*. Amsterdam.

O+S (2009). *Amsterdam in Cijfers 2009*. Amsterdam.

Osgood DW, Wilson JK, O'Malley PM, Bachman G, Johnston LD (1996) Routine activities and individual deviant behaviour, *American sociological review*, 61 (4): 635-655

Payne D.C. en Cornwell B. (2007) *Reconsidering Peer Influences on Delinquency: Do Less Proximate Contacts Matter?* *J Quant Criminol* 23:127-149

Popma (2006) *Neurobiological factors of antisocial behavior in delinquent male adolescents*. Amsterdam.

Prins H (1999) *Will they do it again? Risk assessment and management in criminal justice and psychiatry*. Routledge: London.

Reynolds, W. M. (2006) Development of reliable and valid short forms of the marlowe-crowne social desirability scale. *Journal of Clinical Psychology*, 119-125

Rutenfrans CJC, Terlouw GJ (1994) *Delinquentie, sociale controle en 'life events' Eerste resultaten van een longitudinaal onderzoek*. Arnhem: Gouda Quint, WODC

Satterfield JH, Schell A (1997) A prospective study of hyperactive boys with conduct problems and normal boys: adolescent and adult criminality. In: *Journal Academic Child Adolescent Psychiatry*, 36:12.

Stevens G, Veen V en Vollebergh W (2009) *Marokkaanse Jeugddelinquenten: een klasse apart? Onderzoek naar jongens in preventieve hechtenis met een Marokkaanse en Nederlandse achtergrond*. Den Haag: NICIS instituut

Stevens GJWM, Pels TVM, Vollebergh WAM, Crijnen AAM (2004) Patterns of Psychological Acculturation in Adult and Adolescent Moroccan Immigrants Living in the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2004; 35; 689

Timothy, P. en Fendrich M (2002) *A validation of the crowne-marlowe social desirability scale*.

Tropp, L. R., Erkut, S., Coll, C. G., Alarcon, O., & Garcia, H. A. V. (1999). Psychological acculturation: Development of a new measure for Puerto Ricans on the U.S. mainland. *Educational & Psychological Measurement*, 59: 351-367.

Ware, J. E., Kosinski, M., & Keller, S. D. (1995). *SF-12: how to score the SF-12 physical and mental health summary scales*. Boston: The Health Institute.

Weerman F., Smeenk W en Harland P C (2007) *Probleemgedrag van leerlingen tijdens de middelbare schoolperiode. Individuele ontwikkeling, leerlingnetwerken en reacties vanuit school*. Leiden: NSCR

WODC (2006) *Memorandum 2006-4 WODC-Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit – Meting 2005 Documentatie boek Steekproefverantwoording, veldwerk, enquête en vergelijking met eerdere metingen*. Den Haag: WODC.

Wright JP & Cullen ET (2001) Parental efficacy and delinquent behavior: do control and support matter? *Criminology*, 39, 677-705

Zeijl E, Crone M, Wiefferink K, Keuzenkamp S, Reijneveld M (2005) *Kinderen in Nederland* SCP en TNO 2005